

S. Estricher. Najstarszy zbiór przywilegów i wiklerzy miasta Krakowa

EDITIONUM COLLEGII HISTORICI ACADEMIAE LITTERARUM POLONICAE
Num. 82

ANTIQUUM REGISTRUM PRIVILEGIORUM
ET STATUTORUM CIVITATIS CRACOVIENSIS

WYDAWNICTWA KOMISJI HISTORYCZNEJ POL. AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
Nr 82

NAJSTARSZY ZBIÓR
PRZYWILEJÓW I WILKIERZY
MIASTA KRAKOWA

WYDAŁ

STANISŁAW ESTREICHER

Biblioteka Instytutu
Archeologii i Etnologii PAN

0011988

KRAKÓW 1936

NAKŁADEM POLSKIEJ AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNIACH GEBETHNERA I WOLFFA
WARSZAWA — KRAKÓW — ŁÓDŹ — POZNAŃ — WILNO — ZAKOPANE

Zbiór niniejszy stanowi uzupełnienie do Kodeksu dyplomatycznego M. Krakowa (1257—1506),
wydanego przez Franciszka Piekosińskiego w Krakowie, T. I 1879, T. II 1882

Wydawca

III 199

IV 199
R. 1955, D.

Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego

W posiadaniu spadkobierców Ambrożego Grabowskiego odnalazłem w r. 1908, przy sposobności wydawania jego *Wspomnień* (w Bibliotece Krakowskiej Nr 40 i 41), kodeks pergaminowy z w. XIV, który po zbadaniu okazał się najstarszym zbiorem Przywilejów i Wilkierzy miasta Krakowa, starszym o sto kilkadziesiąt lat od t. zw. kodeksu Baltazara Behema, a stanowiącym jego wzór. O treści tego kodeksu podałem już wówczas wiadomość na posiedzeniu Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w dniu 11 kwietnia r. 1908 (ob. *Sprawozdania*, rok 1908), a obecnie przystępuję do ogłoszenia zawartości kodeksu drukiem. Uzupełnia ona w bardzo wydatny sposób zasób średniowiecznych przywilejów, wilkierzy i przysięg krakowskich, wydanych przez Franciszka Piekosińskiego w dwóch tomach Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa (1257—1506) w latach 1879—1882 (w *Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia*, t. V i VII).

Rękopis nabyty został przed laty (około r. 1830) przez Ambrożego Grabowskiego od Kazimierza Meciszewskiego, a ten znowu otrzymał go po Kasprze Meciszewskim, swoim bracie. Kasper Meciszewski był adwokatem krakowskim, przez czas pewien urzędnikiem Magistratu i sekretarzem Komisji Porządkowej województwa krakowskiego podczas insurekcji 1794 r., potem prezesem Sądu Apel. (umarł r. 1803). — O tem pochodzeniu rękopisu objaśniają dwie zapiski Ambrożego Grabowskiego. Jedna wcześniejsza, pisana około 1830, zapewne zaraz po nabyciu rękopisu, na karteczce przyklepionej do tylnej okładziny: »Z pozostałości po zm. Kasprze Meciszewskim, nabyte od W^o Kazim. Meciszewskiego«. Druga zapiska obszerniejsza, pochodząca z ostatnich lat życia Ambrożego Grabowskiego, umieszczona na doklejonej przez niego dużej papierowej kartce na samym końcu tekstu rękopisu (przed okładką): »Nie masz w tym kodexie nigdzie śladu — pisze Grabowski — aby kiedy był własnością publiczną t. j. miasta, i raczej domyślać się można z dorywczego i niesystematycznego układu treści, że należeć musiał do osoby prywatnej, którego z ucześniejszych Rajców miasta, aby mu służył za podręczny zbiór ustaw do użycia w potrzebie.

»Jaką drogą księga ta stała się własnością śp. Kaspra Meciszewskiego, a po nim doszła do rąk brata jego Kazimierza? — żadnej nie ma wiadomości.

»Kasper Meciszewski napisał i wydał dzieło: *Ustanowienie prawa cywilnego* z tomy, Kraków u Grebla r. 1785 i 1786. [Jest to przekład J. Ch. Heinecciusa, ob. K. Estreichera *Bibliografia Polska* XVIII 82].

»Hilary Meciszewski, znany w naszych czasach z wielu pomniejszych pism, istny trybun ludowy, był synem tego Kaspra, a bratem Filipa generała wojska polskiego, zabitego w Warszawie w czasie powstania 29 listopada r. 1830«.

Istotnie rękopis nie zawiera formalnych śladów, iżby pochodził ze zbiorów miejskich — ale treść jego to wskazuje, jak to wyniknie z dalszego opisu. Kasper Meci-

szewski nabył go zapewne pod koniec wieku XVIII, po upadku Rzeczypospolitej, gdy o dawne archiwa miejskie przestano się troszczyć i gdy niejeden rękopis miejski bądź zaginął, bądź został nawet dobrowolnie przez władze miejskie w obce ręce wydany. Wszak nawet kodeks Behema został przez Senat m. Krakowa w r. 1825 darowany Bibliotece Jagiellońskiej. Wszak Archiwum miejskie gnieździło się wówczas w sali ratuszowej, przykryte pajęczynami i pomiotem ptasim, skąd zabierał rękopisy, kto chciał. Czy prawnie czy może bezprawnie, dostał się ów kodeks niewątpliwie z Archiwum miasta do rąk Kaspra Meciszewskiego. Dostał się do nich podobnie, jak inny bardzo cenny rękopis: »Census civitatis conscripti« (w 4-ce, str. 52), sporządzony przez Jana Haydekego około 1500 r. a zawierający spis czynszów i innych dochodów miejskich (wraz z wyciągiem Summy Rajmunda). Rękopis Haydekego (dotąd nie wyzyskany), nabyty przez Grabowskiego również od Kazimierza Meciszewskiego, był niegdyś niewątpliwie własnością miasta.

W r. 1922 jeden ze spadkobierców Ambrożego Grabowskiego, prof. Lucjan Grabowski, ofiarował opisywany poniżej kodeks do Archiwum miasta Krakowa wraz z szeregiem innych cennych rękopisów, pozostałych po Ambrozym Grabowskim, opisanych przezemnie we wstępie do Wspomnień Ambrożego Grabowskiego. Tam się też obecnie kodeks znajduje.

Opis rękopisu.

Wielkość rękopisu (wymiar okładki): 29¹/₂ cm × 22 cm. Okładka z drzewa, wiązana na białe tasiemki, obklejona papierem brązowym, nakrapianym, a tylko grzbiet i kanci z brązowej skóry. Wskutek zwiórczenia skóry deski obie odpadają. Oprawa pochodzi dopiero z wieku XVII lub może nawet XVIII, jak wskazują resztki druku użytego przez introligatora do przyklejenia okładki; jest to bowiem dość późny druk jakichś wierszy łacińskich ku czci Paulinów i św. Pawła.

Na wewnętrznej stronie obu okładek nalepił Ambroży Grabowski — jak to było częstym jego zwyczajem — nowoczesne odbitki z szesnastowiecznych drzeworytów, przedstawiających Zygmunta I i Zygmunta Augusta królewicza (z papugą). On również nalepił karteczkę z swoją notatą: »Kodex ten obejmuje Przywileje, nadania i t. p. Krolow pol. Władysława Łokietka, Kazimierza Wielk., Ludwika etc. dla miasta Krakowa. Są tu i niektóre wielkierze (plebiscita) jak np. lex sumpt. Na końcu są wielkierze wewnętrznego porządku w Krakowie. Xięga ta spisana jest w XV wieku, z dawnych oryginałów«. To oznaczenie czasu jest o tyle nieścisłe, że główna część kodeksu pochodzi z w. XIV.

Rękopis, pisany cały na pergaminie, liczy 216 stron przeze mnie ołówkiem ponumerowanych; numerowałem strony, nie karty, celem łatwiejszej orjentacji. Składa się z 15 kwaternjonów, ponumerowanych (ale numeru IX brakuje, tak że faktycznie jest ich 14, nie 15). Każdy z nich powinienby liczyć po 8 kart. Większość ich istotnie tak liczy, ale są wyjątki: mianowicie kwaternjon pierwszy liczy kart 6, kwaternjon szósty 10, tak samo dziesiąty i jedenasty. Ostatni ma kart 7. — Na końcu pierwszego kwaternjonu wypisał jakiś średniowieczny pisarz u dołu: »primus quaternus«; na końcu drugiego i następnych wypisał odpowiednią cyfrę rzymską.

Wspomniany powyżej brak kwaternjonu IX należy bądź to przypisać nieuwadze pisarza, bądź to należy przyjąć, że cały ten kwaternjon był pozostawiony pustym (dla

ewentualnych uzupełnień), wskutek czego odrzucono go przy oprawie. Braków zresztą nie widać, z wyjątkiem, że z kwaternjonu XII wycięto 5 kart, a pozostawiono 3. Zdaje się jednak, że były to karty niezapisane.

Kodeks był od początku podzielony na cztery działy. Pierwszy z nich objął przywileje miejskie (str. 3—146). — Drugi akta w sprawie czynszów miejskich (str. 147—169). — Trzeci wilkierze (str. 171—196). — Czwarty przysięgi dla funkcjonariuszy miejskich (str. 196—208). Przy założeniu kodeksu zostawiono między poszczególnymi działami sporo kart pustych, przeznaczonych na to, aby tam wpisywać uzupełnienia. Istotnie uzupełnień takich dokonano sporo w dalszych czasach, przyczem szereg przywilejów wpisano w niewłaściwych miejscach.

Założony został kodeks przez jakiegoś pisarza po r. 1375, gdyż najpóźniejsze akta jego ręką wpisane z tego czasu pochodzą, a akta z lat następnych są już wpisane innymi rękami. Pisarze późniejsi zaopatrzyli niektóre z przywilejów oraz niektóre z wilkierzy glossami marginesowemi, poprawiając błędy lub zaznaczając, które z wilkierzy wyszły z użycia albo uległy zmianom. (Kilka gloss dopisała ręka Ambrożego Grabowskiego, np. na str. 1: Przywileje miasta Krakowa, na str. 171: Tu zaczynają się Wielkierze, Plebiscita).

Dział »przywilejów« rozpoczyna się na stronie 3. Cała pierwsza karta, to jest strona 1 i 2 rękopisu, była zrazu pozostawiona pustą a zapełniono ją dopiero w połowie wieku XV przez wpisanie kilku aktów mniejszego znaczenia, odnoszących się do Krakowa.

Nie jest rzeczą jasną, dlaczego brak całemu kopjarzuszowi jakiegokolwiek intytulacji. Może to należy również przypisać przerwie, jaka nastąpiła w pracy pierwszego pisarza.

Część I zbioru: Przywileje.

Przywileje miejskie, zawarte w kodeksie, można podzielić wedle tego, jakimi rękami zostały skopjowane. I tak naprzód:

A) Na str. 3—76 wpisał pierwszy pisarz 27 przywilejów miejskich z lat 1310—1375. Odpis każdego z nich rozpoczyna się od rubryki (regestu) czerwono napisanej, podającej w języku niemieckim treść przywileju; poczem idzie naprzód tekst łaciński, a po nim dopiero tegoż przekład niemiecki (»Sequitur Theutonicum super eodem«). Pismo nader staranne. Przywileje te ponumerowane są na marginesie: Primum, Secundum, Tercium..., ale numeracja jest późniejszej ręki (z XV w.). — Niektóre z przywilejów zostały później wykreślone. Na marginesach dużo gloss z XV wieku różnymi rękami, ale glossy te mają tylko charakter orjentujący — a objaśnień dotyczących treści nie przynoszą.

2) Od połowy str. 76—93 idą różne przywileje z lat 1310—1380, przepisane bez zachowywania porządku chronologicznego. Pismo innego pisarza, charakter o wiele mniej staranny. Jest tych przywilejów 14. Tylko przy kilku większych (z r. 1375 i 1378) jest dodany przekład niemiecki. Numeracja na marginesie prowadzona dalej; przy żadnym niema regestu (rubryki) — chociaż zostawiono po parę wierszy wolnych bądźto na rubrykę, bądźto na nadpis »Sequitur Theutonicum...«. Widocznie pisarz miał początkowo zamiar wpisać to, lecz doznał przeszkody. Z wyjątkiem dwóch przywilejów (z r. 1375 i 1378) wszystkie inne pomieszczone w tej części rękopisu, są to dokumenty mniej doniosłej treści, nie należące do głównych przywilejów miejskich (i istotnie wydawca Kodeksu dyplomatycznego miasta Krakowa, Piekosiński, pomieścił je częściowo nie w pierwszej, ale w trzeciej części tegoż Kodeksu dyplomatycznego). Widocznie drugi

pisarz sięgnął jeszcze raz do zasobu, jakim rozporządzano, i wybrał przywileje drobniejszej treści, które z mniejszą starannością przepisywał. Pracy tej musiał dokonać po r. 1380.

3) Od strony 93—147 idzie trzecia część przywilejów, pisana ręką kilku pisarzy w końcu XIV i w pierwszych dziesiątkach XV wieku. Kilka kart pozostawiono pustych. Zamieszczone tu przywileje pochodzą z lat 1371—1422. Są tu też wpisywane akta, nie dotyczące Krakowa, jak na str. 122—8 tekst rozejmu zawartego nad Ossą między Jagiełłą a mistrzem Pawłem Rusdorf (w r. 1422); albo na str. 115 opinia prawna w dwóch kwestjach, wydana przez jakiegoś znawcę prawa kościelnego (może Jana Elgota?). Na str. 111 kończy się numeracja przywilejów na dokum. Władysława Jagiełły z r. 1403, który opatrzone cyfrą XLVII. Dalsze nie są już policzbowane, co mogłoby usprawiedliwić wniossek, że numeracja nastąpiła w pierwszych latach XV w.

4) Od str. 147—153 zamieszczonych jest 5 przywilejów w sprawach czynszów miejskich, wpisanych częściowo ręką drugiego pisarza (trzy pierwsze), częściowo jego następców. Od str. 153—169 następuje szereg kart pustych, ale polinowanych.

5) Nadto na kilku miejscach rękopisu wpisano jeszcze dodatkowo (późną ręką) pewną ilość aktów w przedmiocie spraw miejskich, a mianowicie: na str. 1—2 oraz na str. 210—216. Tu zgromadzono — w połowie XV wieku — kilka aktów, dotyczących składania przysięgi hołdowniczej nowym monarchom przez miasto (Władysławowi i Kazimierzowi Jagiellończykom w r. 1431, Władysławowi Jagielle 1387, Ludwikowi Węgierskiemu i Elżbiecie 1375).

Tablica poniżej podana zestawia treść wszystkich aktów, zawartych w kodeksie A. Grabowskiego, wraz z oznaczeniem, czy i gdzie są skopjowane u Behema, oraz czy i gdzie są ogłoszone drukiem (głównie w Kodeksie dyplomatycznym miasta Krakowa = Kodeks m. Krak.).

Wykaz dokumentów zawartych w zbiorze A. Grabowskiego.

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
1	Leszek Czarny uwalnia mieszczan krakowskich od cła w r. 1288 (z tłóm. niem.)	k. 1	Kodeks m. Krakowa I 4 (z oryg.)
1	Teodryk opat mogiński zobowiązuje się opłacać »jus civile«, 31 lipca 1299		
2	Jan Elgot oficjał krakowski wydaje opinię prawną. B. d.		
3	Władysław Łokietek rozstrzyga spór miasta z klaryskami w sprawie cła w Sączu, 15 grudnia 1310 (z tłóm. niem.)	k. 2 (nr I)	l. c. I 11 (z oryg.)
5	Władysław Łokietek nadaje Krakowowi prawo tranzytu na Wiśle, 24 maja 1315 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr II)	l. c. I 12 (z oryg.)
6	Bolesław mazowiecki nadaje Krakowowi i Sandomierzowi prawo kupczenia na jego ziemiach 22 lut. 1310 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr III)	l. c. I 9 (z Behema)
7	Tomisław wojewoda sandomierski uwalnia mieszczan krakowskich od ceł w Sandomierzu i w Nowym Korczynie, 13 maja 1323 (z tłóm. niem.)	k. 3 (nr IV)	Kodeks m. Krakowa I 16 (z Behema) z błędną datą 10 maja 1323
8	Królowa Jadwiga uwalnia mieszczan krakowskich od płacenia cła w Sandomierzu i w Nowym Korczynie, 11 czerwca 1320 (z tłóm. niem.)	k. 4 (nr V)	l. c. I 13 (z Behema)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
10	Andrzej książę Lodomerji zezwala mieszczanom krakowskim na płacenie mniejszych ceł, 27 sierpnia 1320 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VI)	l. c. I 14 (z Behema)
12	Władysław Łokietek uwalnia mieszczan krakowskich od ceł, 14 sierpnia 1331 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VII)	l. c. I 18 (z zatwierdzenia Władysława Warneńczyka)
13	Władysław Łokietek ustanawia w Krakowie skład, 12 września 1306 (z tłóm. niem.)	k. 5 (nr VIII)	l. c. I 8 (z transumptu Piotra biskupa krakowskiego)
16	Umowa mieszczan sądeckich z krakowskimi w sprawie ceł, 21 stycznia 1323 (z tłóm. niem.)	k. 6 (nr IX)	l. c. I 15 (z oryg.)
18	Umowa mieszczan sądeckich z krakowskimi w sprawie dróg handlowych, 30 maja 1329 (z tłóm. niem.)	k. 7 (nr X)	l. c. I 17 (z oryg.)
21	Kazimierz W. zatwierdza wilkierz, 9 września 1336 (z tłóm. niem.)	k. 8 (nr XI)	l. c. I 23 (z oryg.)
28	Kazimierz W. uwalnia od cła w Ryrtrze, 6 stycznia 1338 (z tłóm. niem.)	k. 10 (nr XII)	l. c. I 26 (z oryg.)
30	Karol węgierski przyrzeka zachować wolności miasta na wypadek bezpotomnej śmierci Kazimierza, 7 grudnia 1339 (z tłóm. niem.)	k. 11 (nr XIII)	l. c. I 26 (z oryg.)
32	Kazimierz W. zatwierdza wilkierz, 13 października 1342 (z tłóm. niem.) [W kopji tej odczytany jest notariusz: »per manus Zbignei praepositi« — a nie: »Segnei propositi«, jak odczytał Piekosiński z oryginału].	k. 12 (nr XIV)	l. c. I 28 (z oryg.)
36	Kazimierz W. ustanawia drogi handlowe na Węgry i Ruś, 15 lutego 1344 (z tłóm. niem.)		
39	Ludwik król węgierski przyrzeka zachowywać wolności Królestwa Polskiego, 24 stycznia 1355. (Tłómaczenia niemieckiego kodeks nie podaje, motywując ten brak: »Theutonico caret, quia cassatum est per omagium scriptum contra contenta privilegii illiusdem«).	k. 13 (nr XVI)	Bandtkie, Ius Polon. 156 (wedle Dogiela, z licznymi błędami)
42	Kazimierz W. przepisuje uprawnienia obcych kupców w Krakowie, 6 października 1354 (z tłóm. niem.) Na marginesie z w. XV: »Forenses dicuntur extranei quasi foris existentes, et non dicuntur a forum forenses vel fora utentes iudicii vel emptoris«. Przy tekście niem.: »forenses auslender«.	k. 15 (nr XVII)	Kodeks m. Krakowa I 33 (z oryg.)
45	Kazimierz W. zatwierdza prawa m. Krakowa, 7 grudnia 1358 (z tłóm. niem.)	k. 16 (nr XVIII)	l. c. I 36 (z oryg.)
55	Rudolf austriacki zawiera umowę z Kazimierzem W. w sprawie handlu mieszczan krakowskich i wiedeńskich, 6 lipca 1362	k. 19 ^v (nr XIX)	l. c. I 40 (z Behema) por. Raucha Script. rr. austr. III 92 i Heyzmann 30
56	Kazimierz W. sprzedaje Krakowowi Czarną Wieś i t. p., 13 sierpnia 1363 (z tłóm. niem.)	k. 20 (nr XX)	Kodeks m. Krakowa I 42 (z oryg.)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
62	Ludwik król węgierski nadaje kupcom z Polski prawo kupczenia na Węgrzech, 25 lutego 1368 (z tłóm. niem.)	k. 22 (nr XXI)	l. c. I 47 (z oryg.)
65	Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia drogę handlową z Torunia na Ruś, 1 stycznia 1371 (z tłóm. niem.)		
66	Ludwik król węgierski i pol. pozwala używać poddanym polskim i węgierskim drogi handlowej przez Lwów, 6 sierpnia 1372 (z tłóm. niem.)	k. 23 (nr XXIII: »quia 22 priv. est cancella- tum«)	l. c. I 50 (z oryg.)
68	Klasztor zwierzyniecki zamienia z miastem część błoń na kamienicę, 13 kwietnia 1366 (z tłóm. niem.)	k. 24 (nr XXIV)	l. c. I 44 (z oryg.)
72	Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia skład w Krakowie, 18 lipca 1372 (z tłóm. niem.)	k. 25 (nr XXV)	l. c. I 50 (z oryg.)
73	Ludwik król węgierski i pol. ustanawia skład w Krakowie dla kupców z Prus, 6 sierpnia 1372 (z tłóm. niem.)	k. 25 (nr XXVI)	l. c. I 51 (z oryg.)
75	Aleksander książę podolski nadaje kupcom krakowskim wolność handlową, 2 kwietnia 1375	k. 26	l. c. I 57 (z oryg.)
76	Ludwik król węgierski i pol. zatwierdza przywileje m. Krakowa, 30 września 1375 (z tłóm. niem.)	k. 27 (nr XXVIII)	l. c. I 64 (z oryg.)
81	Kazimierz W. do celników z Krzeszowa i Lubaczowa, 6 lipca 1360 (z tłóm. niem.)	k. 28 ^v (nr XXIX)	l. c. I 39 (z Behema)
82	Bolesław mazowiecki nadaje mieszczanom krakowskim i sandomierskim prawo kupczenia w jego ziemiach, b. d. (1310 - 3) (z tłóm. niem.)	k. 29 ^v (nr XXX)	l. c. I 10 (z Behema)
83	Kazimierz W. zatwierdza układ o regulacji Wisły, 16 kwietnia 1358 (z tłóm. niem.)	k. 29 (nr XXXI)	l. c. I 35 (z oryg.)
84	Tomyśl wojewoda sandomierski stwierdza wolność mieszczan krakowskich od ceł, b. d.	k. 29 (nr XXXII)	l. c. I 13 (z Behema)
84	Trojden ks. czerski i sochaczewski nadaje mieszczanom krakowskim wolność kupczenia na swoich ziemiach 28 lut. 1311	k. 30 (nr XXXIII)	l. c. I 12
85	Jan proboszcz kościoła św. Jakóba poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 27 lipca 1313	k. 30 (nr XXXIV)	l. c. II 494 (z Behema)
85	Wilczko z Birkowa poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 25 sierpnia 1343	k. 30 i 66 (nr XXXV i LXVII)	l. c. II 503 (z Behema)
86	Nazan prepozyt wiślicki poddaje się prawom i ciężarom krakowskim, 10 listopada 1337	k. 31 (nr XXXVI)	l. c. II 501 (z Behema)
86	Bodzanta biskup krakowski zrzeka się prawa do jednego z domów blisko kościoła św. Krzyża, 5 marca 1351	k. 31 (nr XXXVII)	l. c. II 504 (z Behema)
87	Mikołaj Gierlak ustanawia pół grzywny czynszu, 12 października 1369	k. 31 (nr XXXVIII)	l. c. I 48 (z Behema)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
87	Ulryk prepozyt i Kraina przeorysza ze Zwierzyńca zeznają o pozbyciu 6 grzywien czynszu Ottonowi Westfalowi w drodze zamiany na grunt, 29 maja 1372	k. 31 (k. XXXIX)	Kod. dypl. małop. I 374 (z oryg.?)
88	Ludwik król polski i węgierski poddaje władzy konsulów krakowskich posiadłości mieszczan krakowskich w obrębie dwóch mil od Krakowa, 12 września 1378 (z tłóm. niem.)	k. 32 (nr XL)	Kodeks m. Krakowa I 68 (z oryg.)
93	Dymitr wielki książę włodzimierski i łucki nadaje mieszczanom krakowskim prawo kupczenia w swych posiadłościach, 1380	k. 34 (nr XLI)	l. c. I 71 (z Behema)
93	Ludwik król węgierski i polski zezwala kupcom krakowskim na używanie drogi ku Tatarom, w Wyszegradzie 11 listopada 1371 (z tłóm. niem.)	k. 34 (nr XLII)	porównaj l. c. I 69 (z oryg., z datą w Kozycach 21 sierpnia 1379)
96	Władysław Jagiello poświadcza o zwolnieniu mieszczan krakowskich od obowiązków dostarczania wojewodzie postawu sukna, 8 czerwca 1393 (z tłóm. niem.)	k. 35 (nr XLIII)	l. c. I 106 (z oryg.)
98	Władysław Jagiello zakazuje ustanawiać duchownych opiekunami, 23 maja 1393 (z tłóm. niem.)	k. 36 (nr XLIV)	l. c. I 105 (z oryg.)
101	Władysław Jagiello uwalnia mieszczan krakowskich od zarzutu zdrady, 23 lutego 1398	k. 37 (nr XLV)	l. c. I 118 (z oryg.)
103	Jakób z Kilian sędzia koszycki zawiera imieniem miasta umowę z radą krakowską w sprawie składu, 1394	k. 61	l. c. I 17 (z Behema)
103	Rada krakowska przyjmuje warunki powyższej umowy, 4 marca 1394		
104	Rajcy krakowscy poświadcniają zawarcie ugody między klasztorem miechowskim a Tomkiem Nossatko, 17 grudnia 1378		
104	Ławnicy krakowscy poświadcniają ugodę między klasztorem miechowskim a Pelką i Niemierzą z Golczy, 3 maja 1364		
105	Władysław Jagiello przepisuje sposób odwoływania się do najwyższego sądu niemieckiego na Zamku, względnie do sądu królewskiego, 18 sierpnia 1399	k. 38 (nr XLVI)	l. c. I 122 (z oryg.)
108	Jan Olbracht uwalnia mieszczan od cła na wino, 26 lutego 1493		l. c. I 293 (z oryg.)
111	Władysław Jagiello orzeka w sprawie sporu z mieszczanami lwowskimi o drogę na wschód, 15 marca 1403	k. 40 (nr XLVII)	l. c. I 144 (z oryg.)
115	Opinia nieznanego prawnika (Elgota?) w sprawie, czy duchowny może być opiekunem? — oraz w sprawie, czy ci, co zakazują, aby świecki pozywał świeckiego przed sąd duchowny, podlegają klątwie ipso iure? b. d.		
118	Kazimierz W. zatwierdza sprzedaż młyna na Prądniku i cegielnicy przez Hanka Spicymira i jego wnuka na rzecz Jana Burga stolnika sandomierskiego, 21 października 1360		
120	Władysław Jagiello zatwierdza dawniejsze przywileje Krakowa, 18 sierpnia 1399	k. 42 (nr XLVIII)	l. c. I 120 (z oryg.)

Zbiór str.	Regest i data	Behem	Druk w wydawnictwie
122	Paweł Rusdorf mistrz inflancki zawiera rozejm z Władysławem Jagiellą i Witoldem, 8 maja 1422		Dogiel Cod. dipl. regni Pol. I.
133	Władysław Łokietek zatwierdza przywileje dawniejsze miasta Krakowa, 1306		Kodeks m. Krakowa I 5 (wedle transumptu Elgota z r. 1452)
147	Marcin magister szpitala św. Ducha zeznaje o warunkach darowizny młyna nad Rudawą przez wojewodę Spicymira na rzecz powyższego szpitala, 28 maja 1324		
148	Ulryk prepozyt, Stanisław przeor, Krajna przeorysza klasztoru zwierzynieckiego zamieniają czynsz 2 grzywien na jednej z kamienic klasztoru za dworzyszcz Hanką Tenczira, 24 lipca 1382		
149	Elżbieta królowa węgierska i polska zapisuje czynsz 26 grzywien szpitalowi św. Ducha, 20 lipca 1372		l. c. II 508 (z oryg.)
150	Ludwik król węgierski i pol. wydaje mandat w sprawie używania drogi na wschód, 21 sierpnia 1379 [Należy porównać z tekstem zamieszczonym powyżej na str. 93]		
151	Jadwiga żona wojewody sandomierskiego Ottona z Pilcy zapisuje szpitalowi św. Ducha wieś Rzanę i Wolice, 1395		
210	Rajcy krakowscy poświadczają o złożeniu hołdu imieniem miasta Krakowa książętom Władysławowi i Kazimierzowi, 3 kwietnia 1431		
211	Opis złożenia hołdu i przysięgi hołdowniczej (w formie narracji), 27 lutego 1425		
212	Rajcy krakowscy poświadczają, iż ślubowali wierność księciu Władysławowi synowi Władysława Jagielly, 1425		
213	Narracja o ugodzie zawartej między miastem a Antonim Żupnikiem w sprawie sprzedawania sukna gościom, 9 lutego 1426		
214	Jadwiga królowa polska oświadcza, że poleciła mieszczanom krakowskim złożyć hołd Władysławowi Jagielle, 3 grudnia 1387		l. c. I 77 (z oryg.)
214	Rajcy krakowscy oświadczają, że złożyli hołd Władysławowi Jagielle, 3 grudnia 1387		l. c. I 78 (z kopji w Tekach Naruszewicza)
215	Rajcy krakowscy poświadczają, że żydom Lewkowi i Kasymowi zapewniają opiekę i obronę, jak innym mieszczanom, 1 marca 1370		
215	Dokument tej samej treści dla krewnych Lewka, 3 sierpnia 1407		
216	Rajcy, ławnicy i mieszczanie krakowscy oświadczają, że złożyli hołd Ludwikowi węgierskiemu, Elżbiecie oraz jego trzem córkom, b. d. (1375?)		

Wykaz nagłówków niemieckich, dodanych przez pierwszego pisarza na czele dokumentów, zamieszczonych na str. 1—75 zbioru.

Dy hantfeste spricht von dem czolle czum Alden Czanse wy man den sal gebin hin vnd wedir (str. 3).

Von der vere úbir dy Wysil czwyssen Kazmir vnd der bröcken (str. 5).

Von der vreyunge dy do hatten crokusse vnd czudmyrisse vnd ouch vngerisse kaufmannen, off wassir vnd erde durch Mazowerlant (str. 6).

Von vreyunge des czollis czu Czudmir der den Thomisla eczwenn czudmirissen woywodon angehort (str. 7).

Von vreyunge czollis der dy kungynne eczwen Hedwigin in crokussem vnd czudmirissen landen hat angehort (str. 8).

Wy fürst Andreas czu Ladmir gutis gedechtniss dem kaufman in crokussem gebite hat den czol czu Ladmir geringit vnd dorczu gesichirt (str. 10).

Von vreyunge aller czolle im ganczin reyche Polen (str. 12).

Von nyderlage der stat allerleye dinge vorkouffliche, daz alle geste mogen vndirey-andir vorkaufen irre kaufmanschefte allerleye an coppir, daz nymant sal von kaufmannen durch di stat czihen her vorkaufe denne, daz nymant tar ken Thorun off wassir schiffen, von hern Dobsla bynnen vnd bwsen der stat, von vysse vnd hering, von der muwir czwissen dem huse (str. 13).

Von halbem quart czolle den czanser gebin sullin, vnd von weyze der woge irr kaufmanschefte hi czu Crokaw (str. 16).

Wy daz noch czanser noch ander kauffleute noch croker sullin noch entürren irr kaufmanschefte ane zalcze aleyne off schiffynne noch off der wysil noch dem Dony ken Thorun schiffen, sunder croker durch den czans vnd czanser durch Crokaw sullin czihen (str. 18).

Von hochczit weyze wy di mit kost personen spileuten litsprechir vnrother geschikt sal sin, von kindilbir, von kinttoûfin, von wytwen adir juncvrowen czöcken adir vorlobin, von beschuldigunge vnd yntgen vnd stat vorsagung vmme totslege, von czyunge us dem gerichte (str. 21).

Von dem czolle czum Rytter (str. 28).

Wy eczwen kunyg Karyl vnd dy kungynne Elysabeth, kunyg Lodovicus vnd Andreas Steffanus eczwen sein brudir haben geldit dy stat by irr vreyung vnd recht, als si von aldirts hat gehabit czu losin (str. 30).

Von vormunde kysen in sichtum adir verren reysen, von erdczins bynnen der muwer vnd erbe besiczczin, von begrifen in der ochte, von spyl buse, von wundunge bi nachte, von gesten tuch vorkaufen, von erbe vorseczin, von buse vmme wapin daz in kryk bracht wirt, von craft des ratis (str. 32).

Welch wege man von Thorun, ken Crokow adir ken Vngarn czihen sal, was geste sin vnd Welch wege Croker vnd Welch wege geste von Crokaw ken Rûssin czihen sullen vnd her wider, vnd daz geste von Rûssin czihende ken Vngir sullen czu Crokaw nyderlegin vnd von czollen (str. 36).

Von gelobden, di vnser herre der kunyg von Vngirn getan hat, ab her vnsern herrn den kunik von Polenn Kasimirus vbir lebt, wi her das Polenysse rych halden sal (str. 39).

Wi alle geste mogin irr kaufmanschefte hi vorkaufen vnd nyderlegin, vnd daz

geste nicht sullen mitenandir koufslagin von weysir leymwot vnd lantleymwot messung vnd von buse der ubirtretunge (str. 42).

Von der stat czins, brengadyn, bir, wayn, wogen, quart czol, von der beckir malen, wer vndir der stat recht gesessin si, von der stat greniczen, von gerichte czwissen edlingen vnd burger, daz man nymant bwsen di stat noch off daz hûs sal vohen, von geschosse vnd wache, welch wege man czihen sal ken Prüssen, Polen etc. wo dy hantfeste czu wysen si, wy verre creczim von der stat steen sullen, daz nymant erbe geistlichen lûten bescheidin sal, von ochte, vom lant czolle, von elendir lûte gut di hi sterbin (str. 45).

Wi di kauflute von Polan mûgen ken Wynne in Osterich kaufflagin vnd henwedir dy Wyner ken Crokaw vnd daz di stet bedirseit dem kaufmannen sallin vvorczoginlichen rechtis helfin (str. 55).

Vom gerichte in dem Schwarczindorf vnd in der Schwarczingassen vnd czwissen den flossern, vnd von nyderlage des cziginharis, vnd von der rade (str. 56).

Von voreyunge wegin di geschen ist czwissen eczwen kunyg Kazimir vnd kunyg Lodovicus vmme vreyung des kaufmannes in ganz Vngirlant vnd von czollen doselbis (str. 62).

Von vorbot der Russinvarit allen Prüssen vnd andern vnd sûnderlich allen Thoruner (str. 65).

Von vorbot der Russinvarit allen Prüssen vnd andern, vnd sûnderlich allen Thoruner (str. 66).

Von wechselung vmme di fųweyde vor dem Schutor myt den nunnen von Schwencz vmme eyn steynhus vnd von hirten vnd hirtgeld, vnd czins demselbin clostir (str. 68).

Von der nyderlage allerleye kaufmanschefte czu Crokaw (str. 72).

Von der nyderlage allerleye kaufmanschefte czu Crokaw, dy ken Thorun komen (str. 73).

Von der sichirunge, di herczog Allexander hat gebin in vnd durch sin lant dem kaufman czu Crokaw eweclich (str. 75).

Część II zbioru: Wilkierze.

Niewątpliwie jeszcze donioślejszym i ciekawszym jest dział zbioru obejmujący wilkierze, uchwalone przez Radę miejską aż po rok 1387, dopełniony w czasie późniejszym dalszemi dodatkami z lat 1397, 1403, a nawet 1492 i 1489.

Cały ten dział mieści się na str. 171—208 i nosi tytuł: »Dis sint willecor«. Razem jest tu zamieszczonych trzydzieści trzy wilkierzy z lat 1367—1387, nadto dopisano w różnych miejscach w czasach późniejszych pięć dalszych wilkierzy, a mianowicie na str. 196 z r. 1394 (»Geistliche pfrunden«); na str. 195 z r. 1397 (»de balneatoribus«); na str. 193 z r. 1403 (o szosie); na str. 179 z r. 1492 (o błocie na rynku); na str. 170 z r. 1489 (»vom wassirfloss und rynnen«).

Charakterystyczną cechą tego zbioru wilkierzy są pod względem zewnętrznym dwie następujące cechy:

a) Znaczna część wilkierzy jest powykreślana, co nastąpiło prawdopodobnie w ciągu wieku XV, a wówczas na marginesach dodano dopisek: »non debet legi« albo »non debet«; b) znaczna część wilkierzy jest poprzerabiana i pozaopatrywana przypiskami uzupełniającemi ich treść.

Nie ulega wątpliwości, że zmiany te powstały wskutek faktu, iż Rada miejska często dawniejsze wilkierze zmieniała albo kasowała.

Kilka dopisków stwierdza ten fakt wyraźnie. I tak np. czytamy dopisek: »Istud planatum est, quia usura est« (str. 171); »Der Artikel ist widerrufen gemeynlich von allin eldsten« (str. 173); »Correctum in presencia seniorum« (str. 174); »Istud statutum ex decreto omnium seniorum tocius civitatis extat revocatum et cancellatum« (str. 194).

Wilkierze z lat 1367—1375 są wpisane ręką pierwszego pisarza, zakładającego kopjarzusz. Ponieważ ten pierwszy kopista, przepisując wilkierz z r. 1367, nazywa Kazimierza W. »Kazimir zeligis gedechtnisses« (na str. 171), przeto pisał on po śmierci Kazimierza (tenże zmarł 20 listopada 1370). Znał on już i przepisał wilkierze z roku 1375 a więc zapewne w tym czasie rozpoczął pisanie kodeksu. Skoro zaś na str. 173 i 174 nie uwzględnił on poprawek wprowadzonych do dawniejszych wilkierzy uchwałami Rady z lat 1384 i 1386, przeto otrzymujemy okres między r. 1375 a 1384 jako czas, w którym układał swój zbiór wilkierzy.

Dalsze wilkierze wpisywane są różnemi rękami. Prawdopodobnym zamiarem było to, aby ułożyć zbiór systematycznie (wedle treści wilkierzy). Stąd po niektórych wilkierzach pozostawiano puste okienka na wpisywanie uzupełnień, odnoszących się do tej samej kwestji. Dalsi pisarze nie przeprowadzili tego zamiaru konsekwentnie i wpisywali na pustych miejscach, co się zdarzyło.

Wilkierz a raczej pouczenie rady dla ławy z r. 1489 (»von wassirfloss«) został nawet wpisany na str. 170, która bezpośrednio poprzedza dział przeznaczony na wilkierze, tak że stoi dzisiaj przed rubryką »Dis sint willekor«, rozpoczynającą ten cały dział.

Część III zbioru: Przysięgi.

Od str. 196—208 idzie szereg przysięg, wpisanych różnemi rękami XIV a przeważnie XV wieku. Tekst ich jest niemiecki. Dopiero ostatnia z nich »Iuramentum mercatorum« wpisana jest w początku w. XVI także i w tekście polskim (obok niemieckiego, wpisanego już dawniej). Tekst przysięg niektórych ulegał również przeróbkom, co w kodeksie uwidoczniano.

Ogólna charakterystyka kodeksu. — Czas spisania.

Z powyższego opisu można wyciągnąć wniosek, że jest to zbiór przywilejów, wilkierzy i przysięg miejskich, dokonany w ostatniej ćwierci wieku XIV a kontynuowany przez cały wiek XV. Dokonano go na podstawie materiałów przechowywanych w posiadaniu miasta, przyczem jednakże kilka z nich pominięto, zaczynając od najważniejszego przywileju miejskiego, t. j. fundacyjnego z r. 1257. Tak samo brak jest przywileju Ludwika z r. 1372, ustanawiającego skład; przywileju Ludwika z r. 1377, pozwalającego kupować mieszczanom dobra w obrębie dwóch mil; a nadto kilku drobniejszych, podanych w Kodeksie dypl. miasta Krakowa Piekosińskiego pod numerami 17, 26—28, 30. Również przywilej Łokietka z r. 1306 pominięto zrazu, co tłumaczy się tem, że nie znajdował się w posiadaniu miasta, ale w Skarbcu królewskim. Wpisano go dopiero później, pismem z połowy w. XV, a kopista zanotował wówczas przy nim: »Copia haec est ex privilegio, quod in Castro in Thesauro domini Regis est super ad-

vocacia«. (Istotnie i dzisiaj ten przywilej nie znajduje się w Archiwum miejskim, ale, jak świadczy spis Rykaczewskiego, przechowywany był w Archiwum królewskim). Wpisanie jego mogło pozostawać w związku z okolicznością, iż właśnie w tym czasie wydobyl go ze Skarbca Jan Elgot dla sporządzenia transumptu (z którego to transumptu przedrukował go Piekosiński).

Pominięcie przywileju fundacyjnego możnaby tłumaczyć: 1) Albo hipotezą, że pierwotnym zamiarem pisarza było umieścić go na czele zbioru wraz z tytułem (gdyż i tego kodeks w obecnym stanie nie posiada), a choroba, śmierć lub inna przeszkoda nie dozwoliły tego zamiaru pisarzowi spełnić. 2) Albo też, że pierwszy kwaternjon, zawierający tytuł i najstarszy przywilej, zaginęły. W każdym razie musiałyby to nastąpić bardzo dawno, gdyż numeracja skopjowanych przywilejów, przeprowadzona jeszcze w w. XV, rozpoczyna się od cyfry 1. Taksamo numeracja dochowanych kwaternjonów. Pierwsza strona kodeksu jest też mocno zbrukaną; widocznie więc oddawna była pierwszą.

Kodeks powstał niewątpliwie dla użytku Rady i na zamówienie Rady miejskiej. W rachunkach miejskich dochowały się ślady, że z końcem w. XIV dokonano spisu urzędowego przywilejów miejskich; a mianowicie w księgach radzieckich ogłoszonych w r. 1878 przez Szujskiego i Piekosińskiego (Najstarsze księgi i rachunki m. Krakowa w Monum. medii aevi historica, tom IV) czytamy na str. 111 pod r. 1394 co następuje: »Scriptum est in libro III, quo privilegia et praesertim mechanicorum statuta vel observaciones sunt scripta«. Chodzi więc o jakąś księgę III, która zawierała przywileje i statuta cechowe* — obok której istniała księga I i II (zapewne z przywilejami miejskimi i wilkierzami). Właśnie o takim kopjarzu przywilejów miejskich czytamy pod r. 1396 (str. 150): »In vigilia vigiliae Nativitatis Christi domini concesserunt Petro notario civitatis tres marcas quartern. et fuerunt sibi defalcatae in expensis, quia rescripsit privilegia«.

Piotr notarjusz użyty był więc widocznie w r. 1396 do przepisywania przywilejów miejskich z polecenia Rady. W wydanych dotąd księgach radzieckich występuje on od r. 1393 (str. 96) aż po r. 1400 (str. 211).

Jeżeli przyjmiemy, że zapłacono mu owe 3 grzywny za pracę nad niniejszym kodeksem, co jest dość prawdopodobne, to jego pracy należy przypisać ową część kodeksu, która objęta jest str. 76—93 i str. 147—150, gdyż są to przywileje przepisane po r. 1375 a przed końcem stulecia. Być może także, że on to kopjował dla miasta »Ius Polonicum«, o czym czytamy pod r. 1396 i 1398 (str. 317 i 320), ale tej jego pracy nie znamy. W każdym razie nie był on identyczny z pierwszym pisarzem kodeksu, to jest tym, który przepisał str. 3—75 (przywileje) oraz str. 171 i następne (wilkierze); gdyż ten pierwszy pisarz księgi, to jest ten, który ją założył, nie wyszedł poza r. 1735, działał więc prawdopodobnie w tym roku lub w najbliższych następnych.

I pierwszy pisarz i następni korzystali z Archiwum miejskiego, a, o ile chodzi o wilkierze, z ksiąg miejskich. In dorso dochowanych dyplomów XIV wieku znajdują się zapiski: primum (secundum, tertium...) in ordine Regestri. Otóż owym »registrem« jest właśnie nasz zbiór; cyfra zanotowana na oryginalne zgadza się z numeracją w tym zbiorze.

Pierwszy pisarz, a częściowo i drugi, nietylko przepisali przywileje, ale je także przełożyli z łaciny na język niemiecki. Tłumaczenia te są nieporadne. W kilku wypadkach dla terminów prawnych nie znalazł pierwszy pisarz odpowiedników niemieckich i pozostawił na ich późniejsze wpisanie puste okienka. Tak np. w przywileju z r. 1310

* Zapewne Behem musiał znać i korzystać z tej księgi.

nie umiał przełożyć terminów »dacia«, »pedagii«, »mantica«. Na str. 18 (w przywileju z r. 1323) termin łaciński »indulserunt« przetłómaczył przez »enthangen«, co współcześnie opatrzone glossą »vorhengen vel dirloubit«. Na str. 20 przekład terminu »seniores« przez »vornemischen« (w przywileju z r. 1329) poprawiono na »adir vordirsten«. I t. p.

Są pewne okoliczności, z którychby można wnosić, że praca pierwszego pisarza została nagle przerwana. Nietylko nie uzupełnił on braków w tłumaczeniu niemieckim, ale także i inne okoliczności to wskazują: 1) nie wyczerpał zasobu istniejących przywilejów nawet starszych i dopełniali go dopiero później jego następcy; 2) nie ponumerował przywilejów; 3) nie przepisał, jak się zdaje, najważniejszego z przywilejów miejskich, a mianowicie przywileju fundacyjnego z r. 1257; 4) nie zaopatrzył całego kodeksu tytułem.

Być przeto może, że śmierć lub choroba przerwały jego działalność i przeszkodziły należytemu wykończeniu całej pracy.

Mimo braków kodeks był w używaniu przez cały koniec w. XIV i w. XV. Świadczą o tem dopełnienia dokonane przez następców pierwszego pisarza, mające charakter dwojaki. Z jednej strony są to kopje przywilejów (względnie wilkierzy i przysiąg), bądźto pominiętych przez pierwszego pisarza, bądźto nowo przybywających, które różnemi rękami zostały w ciągu w. XV wpisane. — Z drugiej strony są to liczne wykreślenia przywilejów i wilkierzy takich, które straciły swój walor lub uległy zmianom. Wreszcie świadczą o tem glossy marginesowe, ułatwiające orjentowanie się w treści przywilejów i wilkierzy, a więc obliczone na ciągły użytek kodeksu.

Najważniejszym dowodem używania niniejszego kodeksu przez wiek XV jest jednakowoż fakt następujący: W r. 1468 ktoś (znowu nam nieznanym) z polecenia Rady dokonał w osobnym zeszycie zводу obowiązujących wówczas wilkierzy pod napisem: »Collecta ex antiquis Regestris ex mandato dominorum« (wydrukował ten zwód Piekosiński w Kodeksie dyplomatycznym miasta Krakowa, tom II, str. 453—58). Autor tego zводу oparł go na naszym kodeksie i przepisał z niego ważniejsze postanowienia, zawarte w wilkierzach, z opuszczeniem jednakże tych, które zostały zmienione lub zniesione.

Również kodeks Baltazara Behema, sporządzony w roku 1506, oparł się na niniejszym zbiorze.

Stosunek do zbioru Behema.

Należy teraz odpowiedzieć na pytanie: jaki jest stosunek kodeksu Grabowskiego do zbioru Behema?

Behem był notariuszem miejskim, a jako taki znał ten kodeks doskonale. Sporządzając swój zbiór, opierał się też niewątpliwie na powyższym kodeksie. I tak naprzód przepisuje z niego pierwszych 42 przywilejów do swojego zbioru. Przepisując je nie sięga do oryginałów, ale zadowalnia się kopjowaniem tekstu z naszego kodeksu, i to w sposób dość wierny. Podaje też te przywileje w tym samym porządku i numeruje je tak samo, dodając: »Primum in signatura et numero privilegiorum«, który to zwrot lub podobny zamieszcza przy wszystkich 42 przywilejach przez siebie przepisanych.

Dwa przywileje, a mianowicie numer 15 i 22, są w kodeksie Behema opuszczone, a to dlatego, ponieważ zostały w zbiorze niniejszym przekreślone i uznane za nieważne (»quia cancellatum est in Registro«).

Błędy, jakie przy przepisywaniu popełnili kopiści niniejszego zbioru, są też w kodeksie Behema wiernie powtórzone; np. w dokumencie Trojdena z r. 1311 (str. 84) wy-

stawca nazwany »Troy[den]... dux Seczechoviensis« zam. »Troyden... Sochaczoviensis«, a w Behemie i skrót i błąd zostały powtórzone; miasto nazwane i tu i tam »Czirnszc« t. j. »Czersk«. — I tak częściej.

Równocześnie jednak pisarz kodeksu Behema, przepisując nasz zbiór, popełnił cały szereg własnych błędów, których w niniejszym kodeksie niema, a które to błędy jego zostały przejęte do wydania Piekosińskiego i wymagają sprostowania, co wykazują poniżej.

Dopiero od karty 43 t. zn. od przywileju Kazimierza Jagiellończyka z r. 1456, regulującego przywóz piwa do Krakowa, staje się Behem samodzielny i podaje przywileje, których w zbiorze niniejszym niema. Odtąd tylko w dwóch miejscach odwołuje się Behem do naszego kodeksu, a mianowicie na str. 66 (przywilej Wilczka z r. 1343) oraz na str. 99 (przywilej Jadwigi 1397).

Co do wilkierzy i przysiąg, Behem również opiera się na tym zbiorze. Z niego to powtarza teksty podanych przez siebie wilkierzy; ale powtarza je już z poprawkami tutaj uczynionymi, a nie w pierwotnym ich tekście, a wilkierze, które tutaj zostały przekreślone, albo przy których na marginesie zapisano »non debet«, Behem opuszcza.

Dlatego to Behem podaje z całego zasobu wilkierzy, powstałych przed r. 1390, mniejwięcej tylko 1/3 część, zaś 2/3 części nie uwzględnił, chociaż znajdują się w niniejszym zbiorze.

Różnice pomiędzy tekstem przywilejów w Kod. dypl. m. Krakowa (wydał Piekosiński) a kodeksem A Grabowskiego.

1) Przywilej Władysława Łokietka z r. 1306 (bez miesiąca i dnia) (w wydaniu Piekosińskiego tom I nr III str. 5—8).

	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz 5:	munimentum	munimetum
» 5:	ergo	igitur
» 6:	lancicie	Lantshicie
» 21:	tantum	tamen
» 24:	ergo	igitur
» 30:	lesthkone	Lestkone
» 30:	possidendam	possidenda
» 35:	sancti	beati
» 50:	Szandechs	Sandecz
» 59:	iam dictorum	predictorum
» 65:	interposcione	interposicione
» 83:	rippa	ripa
» 83:	Swerencie	Swerzincie
» 84:	Mogyla, Ita quod	Mogyla, quod
» 93:	Rybitwi	Rybitfi
» 96:	Crowodrza	Crowodrsa
» 100:	Andrzeow	Andreo
» 123:	vero	vero aliquis
» 133:	in toto	in toto in toto
» 138:	apponendum	appendendum
» 139:	nobiles nostre Terre	nobiles terre nostre
» 140:	Woyczech	Woiczech
» 144:	Malagosc	malogost

- 2) Przywilej Władysława Łokietka z 12 września 1306 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr IV str. 8—9).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz 19:	deductum	deducta
» 24:	allecia	allec
- 3) Przywilej Bolesława mazowieckiego z 22 lutego 1310 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr V str. 9—10).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 11:	Sochaczow	Sochcew
- 4) Przywilej Trojdena czerskiego z 28 lutego 1311 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr VIII str. 12).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 2:	Chirnensis	Chynensis
» 2:	Sochaczouiensis	Seczechouiensis
» 7:	tempore	opere
» 19:	me	me Anno Domini
- 5) Przywilej wojewody Tomisława z r. 1320 (bez miesiąca i dnia)
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr X str. 13).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 4:	Theodricus	Ulricus
» 8 i 10:	theoloneis	theloneis
- 6) Przywilej królowej Jadwigi z 11 czerwca 1320 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XI str. 13—14).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 5:	perhibendum	perhibendo
» 23:	civibus nostris	civibus nostris Cracoviensibus prefato
» 27:	nostrisque	nostrisque posteris seu
- 7) Przywilej Andrzeja księcia ruskiego z 27 sierpnia 1320 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XII str. 14—15).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 15:	theolonatores	theloneatores
» 16:	poterit	potuerit
» 18:	Laudimiria	Ladimiria
- 8) Przywilej wojewody Tomisława z 10 maja 1328 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XIV str. 16).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 14:	theloneatorijs	thelonearijs
» 22:	Ierasij	Gerassy
» 24:	tercia	sexta
- 9) Przywilej Kazimierza W. z 6 lipca 1360 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XXXIII str. 39).
	ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
» 2:	thelonarijs	thelonearys
» 2:	vbilibet	(brak tego słowa)

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
wiersz	4:	Czreschow	Czressow
»	10:	redeundo	redire

10) Dokument Mikołaja Gerlacha z 12 października 1369 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom I nr XXXIX str. 48).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	6:	pitczin	piczczin
»	10:	inter	inter et

11) Dokument prepozyta Nazana z 10 listopada 1337 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXVI str. 501).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	6:	nostri Sigilli munimine iussimus	nostro Sigillo muniri iussimus
»	10:	Romancz	Romancz dicto

12) Dokument Wilczka z Birkowa z 25 sierpnia 1343 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXIX str. 503—4).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	2:	Wilczko... byrkow	Wylczko... Byrkaw
»	10:	bartholomei	bartholomei apostoli

13) Dokument biskupa Bodzanty z 5 marca 1351 r.
(w wydaniu Piekosińskiego tom II nr CCCLXXXI str. 504—5).

		ed. Piekosińskiego:	Kod. Grabowskiego:
»	5:	Wratislaviensis	Wraczlaviensis
»	15:	et	ac

CZĘŚĆ I.

Przywileje nieznane zawarte w kodeksie Ambrożego Grabowskiego.

Przywileje powyższe drukuję w porządku chronologicznym, aczkolwiek nie są one w zbiorze Grabowskiego ściśle chronologicznie uporządkowane. Po każdym nagłówku podaję przeto stronę rękopisu, aby ewentualnie ułatwić odszukanie przywileju. — Regesty łacińskie czy też niemieckie, podane drukiem rozstrzelonym po nagłówku polskim, pochodzą od pisarza kodeksu.

1.

Kraków, 31 lipca 1299.

Teodryk opat mogiński zobowiązuje się opłacać z posiadłości klasztoru w Krakowie t. zw. ius civile.

W kod. str. 1.

Privilegium, quod abbas et conventus Clare Tumbae de curia sua in Cracouia iacente tenetur exactionem dare.

In nomine Domini amen. Nos frater Theodricus dictus abbas Claretumbe Cisterciensis ordinis notum esse volumus Christi fidelibus [littera]rumque^a presencium paginam conspecturis, quod considerata circa nos benivolencia et favore proborum virorum civitatis Cracouiensis nobis suam concivilitatem conferencium graciose profiteamur per presencia et eisdem promittimus fide bona, videlicet quod de curia nostra, quam in ipsa civitate Cracouia possidemus cum eorum beneplacito ac consensu, faciemus omne ius civile nos contingens, secundum quod quilibet civium de curiis suis facere consueverunt. In cuius rei testimonium eisdem civibus dedimus presens scriptum, domini abbatis Lubensis et nostro sigillo fidissime roboratum. Actum et datum publice Cracouie^b in communi consistorio, anno Domini m cc xc^oix^o pridie calendas augusti.

^a *zatarie*

^b in Cracouie Cod.

2.

Kraków, 28 maja 1324.

Marcin magister szpitala św. Ducha poświadcza o darowiźnie młyna nad Rudawą, dokonanej przez wojewodę Spicymira na rzecz powyzszego szpitala.

W kod. str. 147.

Super medietate molendini pauperibus hospitalis Sancti Spiritus.

In nomine Domini amen. Omnis accio seu donacio litterarum insignita apicibus tam aput presentes quam aput posteros magis consuevit esse valida atque^a firma. Nos igitur frater Martinus magister Fratrum Cruciferorum hospitalis ordinis Sancti Spiritus ecclesie sancte Crucis in Cracouia, cum tota universitate fratrum nostrorum ibidem, ad universorum noticiam presentibus cupimus devenire: Quod donacionem et ordinacionem cuiusdam partis molendini ultra fluvium Rudauam sitam in littore circa cimiterium Judeorum, quam partem vir nobilis dominus et comes Spiczimirus palatinus Cracouiensis dedit, tradidit legitime et donavit ex mera liberalitate, pro salute sua, patris et matris et omnium progenitorum suorum ob salutem, ecclesie sancte Crucis in Cracouia sub condicionibus talibus et statutis, quod medietas eiusdem partis sic empte nobis et universis sacerdotibus ac fratribus cruce signatis pro nostra sustentacione debeat iure hereditario perpetue deservire, reliquam vero partem dicte partis molendini cum omnibus utilitatibus et usutribus donavit pauperibus languidis et infirmis aput nos in hospitali degentibus, quibus mors plus valet quam vita, pro cibis ac nutrimentis iure hereditario perpetuoque possidendam, tenendam ac habendam, taliter quod honorabiles viri Gerasius Amilegius, Michael Grabe, Vlricus Tartarus et Heynusszius de Keczer et alii consules, qui post ipsos fuerint electi, quibus ipse dominus comes Spiczimirus palatinus Cracouiensis super fidem ipsorum et consciencias dedit et commisit firmiter, quod cum petitore et provisoro infirmorum et pauperum predictorum ordinare debeant, quod dicta elemosina partis molendini dictis infirmis ac languidis plenius presentetur. Et si dictus provisor et petitor in administratione elemosinarum ac ciborum erga ipsos pauperes languidos et infirmos negligens^b videretur, extunc consules predicti petitozem alium substituere debent et de providencia ipsorum semper ordinare, quod sepredictis languidis et infirmis ipsa elemosina sine qualibet diminucione perfeccius tribuatur. Item promittimus et spondemus firmiter, fide clara absque dolo quolibet, prefatis consulibus civitatis Cracouiensis ex parte nostri et domini Ortolphi generalis magistri nostri et omnium magistrorum, qui sibi successerint, premissa omnia rata, grata, valida et inconwlsa perpetua stabilitate observare, prout eciam in instrumentis domini comitis Spiczimiri palatini Cracouiensis et dominorum consulum civitatis plenius decretum est et statutum. In cuius promissionis nostre evidenciam plenioram et robur valiturum presentem litteram sigillo nostro atque sigillo capituli domus nostre Cracouiensis duximus communiri. Actum et datum anno Domini m^occc^oxxiiij^o feria secunda infra octavas Ascensionis Domini.

^a futura wykresłone Cod.

^b negliens Cod.

3.

Kraków, 15 lutego 1344.

Kazimierz Wielki ustanawia drogi handlowe z Polski na Węgry i na Rus.

W kod. str. 36.

Welch wege man von Thorun ken Crokow adir ken Unger czihen sal, was geste sin vnd welch wege Croker vnd welche wege geste von Crokaw ken Rüssin czihen sullen vnd herwider vnd daz geste von Rüssin czihende ken Unger sullen czu Crokaw nyderlegin vnd von czollen.

In nomine Domini amen. Expedi, ut que ex maturo consilio pro utilitate Regni statuuntur, non immerito debent observari ab omnibus inconwlse. Hinc est, quod nos Kazimirus Dei gracia rex Polonie, optantes et volentes commodo et utilitati nostre regnicolarumque ac civitatum nostri Regni utilius et salubrius providere, suadente baronum ac civium nostrorum Cracouiensium, Sandomiriensum et Sandeczensium consilio et assensu, statuimus hoc in transitu viarum Regni nostri ir retractabiliter temporibus perpetuis observari: Quod ab eo tempore singuli et universi hospites, cuiuscunque sint condicionis, nacionis vel linguagii, versus Cracouiam vel Vngariam cum universis ipsorum mercimoniis de Thorun transire volentes, sub privacione omnium rerum et bonorum ipsorum nullam aliam viam transeant, nisi per Brest, per Lanciam, per Innowlocz, per Opoczno, per Sandomiriam, per Wisliciam, per Cracouiam et deinde per Sandecz versus Vngariam transeundo et redeundo. Cives vero Cracouienses de Thorun cum mercibus suorum transeant directe Cracouiam via antiqua et consueta et redeant, cum voluerunt, per eandem. Civibus eciam Sandomiriensibus cum ipsorum mercibus et non aliis versus Vngariam per Smygod sit liber transitus, sub privacione bonorum omnium ipsorum, et regressus. Quod fieri hospitibus sub obtentu bonorum ipsorum districcius inhibemus. Denique statuimus et firmiter volumus observari, quod nullus hospitem, cuiuscunque status, nacionis vel condicionis existant, de terra vel de terris quibuslicet, versus Russiam pro mercibus volendo proficisci, ultra Cracouiam, Wisliciam, Sandomiriam et ad ulterim ad Lublin civitatem iter suum non protendant sub privacione bonorum, que noscuntur obtinere, per eandem viam cum mercibus, quas comparaverint, iterato in Cracouiam et deinde ad propria securiter reversuri. Civibus vero Cracouiensibus, Sandomiriensibus et Sandeczensibus versus Russiam pro mercibus comparandis in presentibus sit indultum et concessum. Item statuimus et volumus firmiter observari, ut omnes hospites, cuiuscunque condicionis et lingwe existant, de partibus Russie cum mercibus ipsorum versus partes Regni nostri transire volentes, hii transeant per Lublin, Sandomiriam, per Wisliciam in Cracouiam, ibique non ultra res suas vendant vel deponant sub pena supradicta. Item statuimus et volumus firmiter observari, ut thelonea nostra, que in Petirkaw et in Rosprza recipiebantur diutine, recipi in Opocznow eodem precio et modo, quo recipiebantur in locis supradictis. In horum omnium premissorum evidenciam et certitudinem firmiorem civibus nostris sepedictis presentem litteram scribi et nostri sigilli munimine mandavimus roborari. Testes huius statuti sunt isti: Spiczimirus castellanus, Ymmramus woyewoda Cracouiensis, Andreas castellanus Wisliciensis, Hermmanus cancellarius Cuyaiensis et procurator noster generalis, dominus Otto cancellarius Polonie, Nicolaus

dictus Wirzing dapifer noster Sandomiriensis et alii plures fidedigni. Actum Cracouie, die dominica qua »Esto mihi« decantatur anno Domini m.ccc.xliiij^{to}. Datum per manus Sbignei cancellarii nostri et prepositi Cracouiensis.

Dokument powyższy został w kodeksie kilkakrotnie przekreślony, a pod tekstem u dołu strony 36 zanotowano ręką z początku XV wieku:

Istud privilegium est laceratum per dominos consules et seniores civitatis ad hoc specialiter congregatos et bona deliberacione et maturo ipsorum consilio, ea de causa, quia tenor ipsius erat contra deposicionem generalem civitatis, pro qua deposicione protunc inter Cracouienses et Thorunenses, qui per Cracouiam ad Vngariam transire voluerunt, fuerat lis exorta, et ideo hic eciam in registro extat cancellatum.

W kodeksie następuje przekład niemiecki tekstu.

4.

Buda, 24 stycznia 1355.

Ludwik król węgierski zapewnia swobody mieszkańcom Królestwa Polskiego na wypadek wstąpienia na tron polski.

W kod. str. 39.

Uw. Przedrukowując ten akt, którego znamy dotąd trzy oryginały (dwa w Arch. Kap. Krak., jeden w Muz. Czart.), czynię wyjątek od zasady, w myśl której ograniczyłem się do przedruku przywilejów nieznanych. Dotychczasowe przedruki wylicza Balzer (Corpus Juris Pol. m. aevi 1891, nr 47). Tekst zawarty w niniejszym kodeksie wykazuje bowiem różnice od tekstu dotychczas znanych oryginałów, niezgodnych zresztą ze sobą. Prawdopodobnie oparty był na oryginalnie czwartym przechowywanym przez Radę m. Krak. Wobec wielkiej wagi przywileju uważałem za rzecz wskazaną i ten tekst ogłosić w całości. Ma on swoje odrębne właściwości.

Na końcu odpisu dodał kopista uwagę: Theutonico caret, quia cassatum est per omagium scriptum contra contenta privilegii illiusdem. — Uwaga ta wyjaśnia się przez porównanie z tekstem przysięgi holdowniczej z r. 1375, podanym poniżej pod nr 9.

Vongelobden di vnser herre der kunyk von Vngirn getan hat, ab her vnsern herrn den kunik von Polen vbirlebt, wi her das Polenysse Rych halden sal.

Nos Lodouicus Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomirie, Comanie Bulgarieque rex, princeps Sallernitanus et honoris montis sancti Angeli dominus, significamus, quibus expedit vniversis presencium per tenorem: Quod cum Johannes castellanus Woyniciensis, Florianus prepositus et cancellarius Lanciciniensis, Petrus tribunus et Pelka subagazo Cracouienses ad nostram accedentes presenciam, nobis ex parte universonum regnicolarum regni Polonie super concedendis eisdem clementer articulis infrascriptis humiliter supplicassent, nos eorum ymmo verius ipsorum regnicolarum petitionibus graciose inclinati, promittimus et assumimus bona fide absque omni dolo et fraude, verbo nostro regie maiestatis, ut si disponente Domino in ius et regnum Polonie prenotati, iuxta formam compositionis et ordinacionis inter serenissimos principes dominos Kazimirum illustrem regem Polonie, avunculum nostrum predilectum ac felicis memorie Karolum condam regem Vngarie, genitorem nostrum ipsiusque sororinum, in et nostri et fratrum nostrorum personis dudum inite et firmate ac nobiscum novissimis

temporibus innovate, processu temporum succedere nos contingat, nullas collectas seu exactiones nos et nostri successores nostri et eorundem regiminis in predicto Regno tempore exigere faciemus a regnicolis prenotatis, quas recolende memorie dominus pater ipsius domini regis aut idem rex aliquibus ex causis ultra consuetam et solitam libertatem ab eisdem regnicolis et presertim prelati et personis ecclesiasticis eorumque villis, populis seu incolis, nobilibus ac eorum villis et populis, seu civitatensibus Regni eiusdem cuiuscunque status et condicionis, exigere seu extorqueri fecissent, sed hiis contenti erimus, que ipsi solvere consueverunt ab antiquo, vel que ad cameram regiam seu ius regale constiterit pertinuisse seu constabit. Sed si civitatenses, exceptis tamen nobilibus dicti Regni Polonie, vel aliqui dictorum civitatum de eodem Regno occurrente aliquo necessitatis seu oportunitatis tempore nobis aequaliter contribuere voluerunt, ad id non acceptandum nos nullatenus obligamus, sed gratanter recipiemus, quod liberaliter offeretur per eosdem, attamen ad id faciendum seu solvendum eosdem nullomodo compellemus. Item si per Regnum illud quocumque tempore procedere nos contingat, descensus super prelatos, ecclesias, monasteria, ipsorum populos supradictos seu Regni antedicti nobiles ac eorum yobaiones, populos vel inquilinos non faciemus contra eorum voluntatem, nec aliquid occasione descensus exigere faciemus ab eisdem. Quod si alias pro faciendo descensus divertere non possemus, extunc pro nostris sumptibus et pecunia nos procurari in victualibus et aliis necessariis faciemus. Ceterum si in nostri et successorum nostrorum regiminis tempore pro aliqua expeditione facienda ultra fines eiusdem Regni procedere nos expediat vel eosdem de dampnis, si que regnicole eiusdem Regni in eadem expeditione nobiscum aut aliquo successorum nostrorum existentes in nostris serviciis subierint, plenariam eisdem satisfactionem impendemus et ipsi iidem impendere teneantur. Demum, si quod absit, nos aut dominum Johannem ducem nepotem nostrum absque herede masculini sexus decedere contigerit, extunc omnia pacta, convenciones, dispositiones, ordinationes, iuramenta fidelitatis et omagii ac obligamina quelibet confecta super facto Regni Polonie supradicti, que nos aut nostros et ipsius heredes contingebant, eo ipso annullentur, irritentur et viribus maneant caritura, nec alii successores nostri preterquam heredes memorati horum pactorum occasione aliquid iuris in eodem valeant ulterius vindicare, sed regnicole ipsius Regni Polonie super ipsis liberi sint penitus et exempti ac per omnia expediti, salvis tamen solucionibus V. millium sexagenarum grossorum Boemicalium inclite domine senioris filie eiusdem domini regis tempore maritacionis ipsius, prout per predictum dominum regem, genitorem nostrum assumptum fuerat, per nos plene et integre eidem persolutis, de quibus in predictorum compositionis et ordinationis, irritacionis et annullacionis eventum volumus, ut nostris successoribus seu heredibus satisfactio impendatur per illum, qui prefato regno Polonie presidebit, sic tamen, si predictum Regnum in nostras vel domini Johannis ducis nostrorumque vel ipsius heredum manus devenire non contingat; quod si devenire contigerit, eo ipso prefati rex et Regnum a debito dictorum V. millium sexagenarum grossorum sint per omnia expediti. Pacta autem, convenciones, ordinationes, dispositiones quascunque et instrumenta confecta super ipsis temporibus, quibus supra, cum omnibus ipsorum obligaminibus aut promissionibus et firmamentis quibuscunque presentibus ratificamus, approbamus et illibata iuxta convencionum contentarum in eisdem formam sub eiusdem sacramenti vinculo promittimus omnibus temporibus observare. Insuper omnes duces, prelatos, ecclesias, ecclesiasticasve personas, barones, magnates, proceres, nobiles, civitates, villas eorumque populos et inquilinos in eorum libertatibus promittimus conservare, nec eos contra illas intendimus aggravare vel per alios paciemur aggravari modo aliquali. In quorum om-

nium testimonium roburque perpetuum presentes concessimus litteras nostras duplicis ac pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum Bude, xxiii die mensis ianuarii anno Domini millesimo ccc^{mo}lv^{to} etc.

5.

Kraków, 25 października 1360.

Kazimierz król polski poświadcza sprzedaż młyna na Prądniku i cegielnicy, dokonaną przez Hanka syna Spicymira oraz jego wnuka Piotra, na rzecz Jana Burga stolnika sandomierskiego.

W kod. str. 118.

In nomine Domini amen. Cum vendiciones, empciones et contractus qualescunque nullum robur firmitatis per se valeant obtineri, nisi scripturis autenticis et fidedignorum testimonio ad perpetuam memoriam reducantur, igitur nos Kazimirus Dei gracia rex Poloniae necnon terrarum Cracouie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyauie, Russie Pomeranieque dominus et heres, noticie universorum tam presencium quam futurorum presentibus declaramus: Quod accedentes ad nostram et baronum nostrorum presenciam providi viri Hanco Spicimiri cum Petro nepote suo, filio condam Nicolai filii sui, cives Cracouienses, sani mente et corpore existentes, non compulsi nec coacti neque aliquo dolo circumventi, sed spontanea voluntate et bona deliberacione sui animi prehabita, molendinum in fluvio Prandnyk ultra ecclesiam sancti Nicolai ante civitatem Cracouiensem situatum, cum tribus ortis ipsi molendino adiacentibus, quorum duo coluntur, in tercio vero horreum laterum, quod wlgariter czegelnicza nominatur, est erectum et constructum, cum omni iure, libertate et dominio, prout ad ipsos ex successione suorum progenitorum dictum molendinum cum ortis nominatis legitime noscebantur^a pertinere, et prout ipsorum progeniti temporibus retroactis, et specialiter Gregorius de Pyssar pie memorie, a sexaginta annis et citra tanquam tutor ipsorum nomine et demum soli suis temporibus tanquam veri heredes iure hereditario dictum molendinum cum ortis memoratis possederunt pacifice et quiete, nullum ius in molendino et ortis predictis pro se vel suis quibusvis propinquis exnunc penitus reservando, renunciantes pro se suisque omnibus, quibus aliquid iuris quoquomodo in eisdem bonis competere posset, omni impeticioni, accioni, sub omni bonorum suorum mobilium et immobilium ypoteca, provide et honesto viro domino Johanni dicto Burg, dapifero nostro Sandomiriensi et civi Cracouiensi, memoratum molendinum cum ortis supradictis cum omnibus suis pertinenciis, prout in terra et in aqua in limitibus et circumferenciis suis sunt distincti, pro trecentis viginti marcis grossorum Pragensium monete Polonicalis, xlvij^{to} grossos pro qualibet marca computando, actu iam pagatis et integraliter persolutis, vendiderunt, perpetuo et libere resignarunt eidem Johanni et suis legitimis successoribus perpetuis temporibus dictum molendinum cum ortis prenotatis tenendum, habendum, possidendum, vendendum, donandum, commutandum et pro sua suorumque posterorum voluntate quovis tytulo alienacionis libere commitendum. Insuper Hanco et Petrus supradicti manu coniuncta et in solidum promiserunt specialiter et expresse pro filio quondam Gregorii, filii eciam

^a ter po noscebantur. wykr. Cod.

ipsius Hanconis Spicimiri, quod eandem vendicionem perpetuis temporibus nec per se aut alium quemcunque poterit neque debet aliquid impetere seu violare. Quam quidem vendicionem, empcionem et resignacionem, sic rite et racionabiliter factas, ratas habentes et gratas, presentibus de benignitate nostra regia graciosè confirmamus. Preterea de habundancia nostre maiestatis memoratum dominum Johannem et eius posteros pro consolacione speciali hac volumus libertate gaudere, quod ab omnibus nostris exactoribus et collectoribus pecuniarum nostrarum et exactionum regalium, quocunque nomine vocentur, molendini et ortorum predictorum nomine liberos facimus penitus et solutos, sic quod in eisdem nullam habeant potestatem, sed ut ipse Johannes et eius posteri omnibus iuribus et consuetudinibus generalibus et specialibus, quibus gaudet civitas nostra Cracouiensis, gaudere debeant et potiri racione molendini et ortorum iamdictorum. Volumus eciam, ut intra limites ipsius molendini et ortorum predictorum tam in terra, quam in aqua, omnes utilitates, quas pro sua poterit melioracione excogitare, ipse Johannes faciendi et disponendi liberam habeat potestatem. Et quia sepedictum molendinum est antiquius aliis molendinis superius in decursu aque situatis, idcirco volumus, ut dictum molendinum in fossatis suis et aquarum decursibus ac circumferenciis suis ab omnibus impedimentis et oppressionibus quibuscunque directe vel indirecte nunquam aliquo tempore quavis occasione debeat nec possit per quempiam aliquid impedi, neque in ipsius Johannis preiudicium quidquid attemptare aut innovare quispiam presumat. Insuper de^a gracia nostra speciali circa premissa sepedictum dominum Johannem, dapiferum nostrum Sandomiriensem, ampliori benignitate volentes habere consolatum, ex nunc ipsum dominum Johannem eiusque successores ac incolas molendini et ortorum sepedictorum ab omnibus et singulis iudiciis, iurisdictionibus et potestatibus omnium iudicum, subiudicum, procuratorum, viceprocuratorum et eorum vices gerencium ac ministerialium universorum nostri Regni, qui pro tempore fuerint, penitus facimus liberos et exemptos, sic quod virtute molendini et ortorum predictorum non alias, nisi coram iudicio consulum civitatis Cracouiensis pro re sive causa qualincunque de se querulantibus respondere teneantur. In quorum omnium testimonium et evidenciam pleniorum sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum Cracouie, feria quarta post diem beati Luce ewangeliste anno Domini m.ccc^o sexagesimo. Presentibus hiis testibus: Johanne Cracouiense, Stanislao Malagostense, Zawischa Sandencense castellanis, Johanne cancellario, Andrea subcamerario Cracouiensibus et Floriano cancellario Lanciense ac aliis pluribus fidedignis. Datum per manus domini Johannis cancellarii Cracouiensis supradicti.

... *Na marginesie dopisano drobniem pismem:*

Anno Domini Mccccxx secundo feria secunda crastino sancte Lucie (14 grudnia 1422) ex decreto dominorum seniorum consulum, scilicet Johannis Fridlandt, Johannis Bonafide, Johannis Wygand, Joannis Faber, Pauli Behem, Nicolai Leypniger, Nicolai Teschin, Georgii Swarcz, Joannis Sebenwirt, Petri Briger, Erasmi Grzimala, Wilhelmi et Bernhardi de Brega, necnon ex decreto dominorum consulum anni presentis, videlicet domini Gothardi Cunc, magistri civium Langniclos, Francisci Neorza, Georgii Morensteyn et Nicolai Zupparii, dominus Petir Fetter restituit privilegium infrascriptum, quod in presenti copulumpna est copiatum, et idem dominus Petir Fetter petivit dictos dominos tam seniores quam modernos consules, quod dum et quociens se casus offeretur, quo in molendino in dicto privilegio contento ab aliquo impeteretur, sibi dictum privilegium ad defen-

* der Cod.

dendum iura sura et suis successoribus concederetur. Quod domini prefati sibi facere promiserunt, eciam suis legitimis successoribus ius civitatis habentibus dumtaxat, ac eciam sibi et huiusmodi successoribus assistere promiserunt, sicut civi civitatis, ipsum et ipsos in iure ipsorum ad defendendum; et dictus dominus Petir Fettir promisit, (quod)^a dictum privilegium semper, quociens sibi aut suis successoribus concederetur in dicto casu et ex decreto dictorum dominorum, debet ipsum reponere.

6.

Kraków, 3 maja 1364.

Ławnicy krakowscy poświadczają ugodę, zawartą między klasztorem miechowskim a Pelką i Niemierzą z Golczy, w sprawie jednego z domów krak.

W kod. str. 104.

Universis et singulis clareat per presentes, quod sub anno Domini m^o ccc^o lx quarto feria sexta^b proxima post Ascensionem Domini iudicium fuit bannitum per advocatum Franczkonem teloneatorem et per septem scabinos submissos, videlicet Cunadum Oderer, Nicolaum Plesner, Nicolaum Richlini, Nicolaum Stolczil, Nicolaum Swarczen, Johannem Knuwer et Petrum Czartkonis, coram quo iudicio religiosi viri dominus Nicolaus prepositus ac frater Eryk custos domus Mechouiensis suo ac tocius conventus eiusdem domus procuratorio nomine, prout per litteram sufficientis procuratorii solenniter demonstraverunt, parte ab una, necnon nobiles viri Pelka et Nemerza fratres heredes de Golcza parte ab altera, presencialiter constituti, talem inter se racione fundi seu aree cuiusdam domus ex opposito Fratrum Predicatorum, contigue domui domini Wilczkonis, pro qua area coram prioribus bannitis ab eisdem partibus questiones diversimode iudiciis vertebantur, per determinacionem fidedignorum hominum et decretum, concordiam promulgaverunt, scilicet quod dicti Pelka et Nemerza fratres modo deliberato et concorditer irrogaverunt publice et expresse, dictam aream esse et fuisse veram hereditatem tacte domus Mechouiensis et ad eandem a retroactis temporibus ac diucius iusticialiter pertinentem. Et promiserunt idem fratres pro omni impetitione seu allocutione omnium sororum ipsorum, que possit per easdem successu temporis huic aree quomodolibet suboriri, ita quod per ipsas, si unquam aliqualis fuerit impeticio, extunc vellent et deberent domino preposito et suo conventui predictis in pena ducentarum marcarum grossorum, dolo et occasione qualibet contraria cessante, condemnari et irremissibiliter subiacere. Idem eciam fratres tabulata seu edificia eiusdem domus a festo sancti Stanislai proximo ad annum continue revolutum habent et debent abs omni census solutione pacifice possidere, anno vero eodem elapso sua debebunt edificia ab eadem area removere, dilacione penitus sine quavis. In cuius rei testimonium sigillum scabinorum Cracouiensium presentibus est appensum.

^a quod brak w Cod.

^b pierwotne quarta przekreślone

7.

Kraków, 1 marca 1370.

Rajcy krakowscy poświadczają, że żydom Lewkowi i Kasymowi zapewnili taką samą opiekę i obronę, jak innym mieszczanom.

W kod. str. 215.

Littera tempore regis Kazimiri data Judeis.

Nos consules Cracouienses, qui sumus vel pro tempore fuerimus constituti, notum facimus tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis: Quod ad magnifici et excellentissimi principis domini Kazimiri regis Polonie illustrissimi, nostri domini graciosi, petitiones et connivenciam speciales, animo deliberato consilioque nostrorum concivium seniorum accedente maturo, discretum virum Lewkonem Judeum eius uxorem verosque heredes, necnon Casym eius episcopum aut alium Judeum, quem ipsi in episcopum temporis successu duxerint acceptandum, ob ipsius Lewkonis et quondam Jordani patris eiusdem prona et grata servicia, ipsi civitati Cracouiensi nobis et nostrisque progenitoribus multo et longo tempore gratuite exhibita atque adhuc in futurum mente diligentissima exhibenda, promisimus fidentenus et spondemus nostram ac tocius nostre universitatis veluti quemcunque nostrum concivem in defensionem, proteccionem, tuicionem assumere ac assumimus de presenti. Harum nostrarum, quibus est appensum nostrum sigillum, testimonio litterarum. Datum feria sexta ante dominicam »Invocavit« anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo.

8.

Kraków, 1 stycznia 1371.

Elżbieta królowa węgierska i polska ustanawia drogę handlową z Torunia na Ruś.

W kod. str. 65.

Uw. Tekst tegoż aktu został w kodeksie kilkakrotnie przekreślony. Po łacińskim tekście zamieszczono niemiecki przekład tekstu.

Von vorbot der Russinvarit allen Prüssen vnd andern vnd sündlerlich allen Thorunern.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Elyzabeth Dei gracia regina senior Vngarie et Polonie notificamus tam praesentibus quam futuris: Quod nos habito consilio maturo ac tractatu cum baronibus nostris diligenti super ampliandis Reipublice incrementis, cupientes intendere et commune bonum non minui sed augeri ad utilitatem et profectum regnicolarum regnorum nostrorum, videlicet Vngarie et Polonie, eisdem regnicolis nostris ac universis et singulis mercatoribus in eisdem Regnis nostris existentibus transitum Russie pro mercibus seu mercimoniis comparandis, cuiuscunque generis aut speciei extiterint, damus, concedimus perpetuis temporibus duraturis; omnibus mercatoribus extraneis, ut puta Boemis, Moravis, Slesicis ac ceteris quibuscunque,

et presertim Thorunensibus et Pruthenis, eundem versus Russie partes transitum et quolibet loca Russie pro comparandis mercibus seu mercimoniis exnunc in antea sub privatione corporum atque rerum, que dinoscuntur ibidem obtinere, nostro regio edicto perpetue prohibentes. Sed mercatores iidem extranei, dum et si voluerint, cum eorum rebus et mercibus seu mercimoniis ad nostram civitatem Cracouiam et non ulterim aut ad regnum Vngarie nostrum transire potuerint cum eisdem rebus ac mercimoniis suis, mercaciones seu mercimonia veluti fructuosius, melius et utilius potuerint exercendo. Harum, quibus sigillum nostrum est appensum, testimonio litterarum. Actum Cracouie, ipso die Circumcisionis Domini nostri Ihesu Christi anno eiusdem millesimo ccc^{mo}lxx primo. Presentibus reverendo in Christo patre domino Floriano divina et apostolice Sedis providencia episcopo Cracouiense, Johanne castellano Cracouiense, Petro palatino Sandomiriense, Raphaele Wisliciense, Petro Sandeczense et Andrea Zarnouiense castellanis, ac aliis pluribus nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus domini Zawissze archidiaconi Cracouiensis, vicecancellarii regni nostri Polonie.

9.

(Kraków, 1375).

Rajcy, ławnicy i mieszczanie krakowscy oświadczają, że złożyli przysięgę hołdowniczą Ludwikowi Węgierskiemu i Elżbiecie oraz jego trzem córkom i dalszym potomkom.

W kod. str. 216.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli presencium noticiam habitori, quod nos consules ... iurati ... scabini totaque universitas civium et incolarum civitatis Cracouiensis profiteamur publice recognoscendo, propendentes benignos favores et affectus gratuitos, quibus excellentissimus princeps et dominus, dominus Lodovicus rex Ungarie, Polonie, Dalmacie etc., necnon genitrix ipsius domina Elysabet senior, regina eadem gracia Ungarie etc., civitatem nostram prescriptam et universos eius inhabitatores graciosissime prosequuntur, ideoque de consensu unanimi nostrorumque omnium atque singulorum maturo ac diligenti prehabito consilio non compulsus seu allectus, nec etiam per errorem seductus, sed animis gratuitis ex certa nostra sciencia bona ac libera voluntate omnes atque singuli prescripti nostris ac tocuis universitatis nostre dicte civitatis, qui nunc sumus et successorum nostrorum, qui pro temporibus fuerint affuturis, nominibus, facimus et prestamus virtute presencium debite ac iuste fidelitatis omagium prenominatis domino Lodovico regi necnon Elysabeth seniori regine atque preclarissimis puellis Katharinae, Marie et Hedwigi pueris et filiabus eorum uterinis iam natis seu etiam nascendis heredibus utriusque sexus, tam masculis quam etiam puellis, et ipsorum posteris ab eisdem successive per generationem legitimam descendentibus, nostris veris principibus et dominis ac dominabus naturalibus pura fide sine omni dolo et fraude promittentes, ac etiam iuramentum debite fidelitatis ac obediencie ligno sancte et vivifice Crucis nostris manibus corporaliter tacto prestantes. Hoc etiam adiecto, quod si prenominatus rex filium aut filios post obitum reliquerit, extunc illi filio, quem ipse dominus rex deputaverit, et eius heredibus utriusque sexus tenemur iuxta formam prescripti promissi fideliter obedire. Sin autem dictus dominus noster rex non relictis filiis vel heredibus masculini sexus ex permissione divina, quod absit, decesserit, sed filiabus

superviventibus et relictis, illi filie, quam ipse dominus rex regno Polonie deputaverit^a, ac eciam ipsius heredibus atque legitimis successoribus, tam masculis quam et femellis, tenemur et debeamus iuxta modum et formam prefati iuramenti et promissi, tamquam nostris veris principibus et dominis vel dominabus naturalibus fideliter obedire, nec ab heredibus dicti domini nostri regis ex generatione legitima in perpetuum succesione descendentibus umquam recedere, sed ad corpus regni Polonie et ipsius domini Lodovici regis prenotati heredes utriusque sexus et eorum posteros seu legitimos successores hereditarie et eternaliter permanere. In cuius etc.

10.

Kraków, 17 grudnia 1378.

Radcy miejscy zatwierdzają ugodę między Marcinem prepozytem kościoła św. Elżbiety i Jadwigi bożogrobców na Stradomiu a Tomkiem Nossatko.

W kod. str. 104.

Nos Nicolaus Plesner, Martinus Warschow, Nicolaus Czan, Johannes Fogil, Nicolaus Zupparius, Georgius Czeyn, Johannes Panczer et Andreas Werzing, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus, quibus expedit universis: Quod iuxta suasum et concordiam nostram inter dominum Martinum prepositum ecclesie beatarum Elisabeth et Hedwigis prope Cracouiam ordinis Jerosolimitani sancti Augustini, nomine et vice domini prepositi et tocius conventus domus Mechouiensis dicti ordinis procuratorio, parte ex una, et Tomkonem Nossatko parte de altera, racione quorundam tabulatorum seu edificiorum per dictum Tomkonem erectorum in fundo eorundem fratrum, stancium ex opposito claustris ordinis fratrum predictorum, pro sedecim marcis effectu sublatis, memoratus Tomko Nossatko dicta edificia seu tabulata predicto domino Martino, nomine quo supra, libere et hereditario iure cum qualibet faciendi et dimittendi facultate omnimode resignavit, renuncians eciam ibidem sepredictus Tomko omni iuri et accioni, quas habere possit quomodolibet perpetuo in tabulatis seu edificiis supradictis. In cuius rei testimonium sigillum dicte nostre civitatis Cracouiensis presentibus est subappensum. Datum feria sexta proxima ante beati Thome apostoli festum anno Domini m^occc^o lxx octauo.

11.

Kraków, 4 sierpnia 1381.

Rajcy krakowscy zobowiązują się, że przeciw żydowi Lewkowi nie będą podnosić pretensji z tytułu lichwy.

W kod. str. 182.

Uw. Por. poniżej wilkierz pod nrem 13.

Actum anno Domini lxxx primo in vigilia Assumptionis Beatae Virginis (14 sierpnia 1381). Presentibus Johanne Petirmanni, Nicolao Plesner, Johanne Fogil, Gocz Czin,

^a deputavit Cod.

Johanne Olaw, Enoch Mochow, Petir Melczer, Nicolao Zuppario, Clemente de Alba Ecclesia, Hammanno Huter senioribus civitatis, littera, cuius tenor subscribitur per omnia, Lewconi Judeo cum eorum omnium assensu et voluntate est data.

Nos Martinus Warschow etc., consules civitatis Cracouiensis, recongnoscimus presentibus universis nos nostro et tocius universitatis dicte civitatis nomine promississe verius et promittere in presentibus, discretum Lewconem Judeum Cracouiensem et suos heredes, ratione cuiuscunque accionis et facti seu cause, in quibus nobiscum aut cum nostris predesessoribus (*sic*), consulibus dicte civitatis quibuscunque, nomine eiusdem civitatis in mutuacione pecuniaria disponere agere et facere habuit quomodolibet et etiam ratione quarumcunque usurarum, a nobis et dictis nostris predesessoribus (*sic*) ratione eiusdem mutuacionis pecuniarie quovismodo receptorum, nunquam aliquo successi temporis quocumque iudicio spiritali vel seculari aut extra iudicium quoquomodo arrestare, alloqui aut impedire, notanter tamen ratione usuraram omnium, ut premittitur, effectu dumtaxat quomodolibet perceptarum usque ad datam presencium litterarum. In cuius etc. Datum in crastino beati Steffani Inventionis anno Domini M^occc^{mo}lxxx primo.

12.

Kraków, 24 lipca 1382

Ulryk prepozyt, Stanisław przeor, Kraina przeorysza klasztoru zwierzyńckiego, zamieniają czynsz dwóch grzywien na jednej z kamienic klasztoru za dworzyszczce Hanka Tenczira.

W kod. str. 148.

Noverint, quibus umquam nosse fuerit oportunum, quod nos Vlricus prepositus, Stanislaus prior, Crayna priorissa, Santka subpriorissa totusque conventus domicellarum monasterii Swerzincie prope civitatem Cracouiensem ordinis Premonstratensis, bona prehabita deliberacione, consensu et assensu nostrorum omnium concordibus, consilioque nostro maturo, nostros et nostri monasterii iam dicti redditus, prout obligamur, augmentare in quantum valemus cupientes, damus iuste commutacionis tytulo pro curia seu allodio condam Cunczonis Tenczir, nunc vero Hancois Tenczir fratris eiusdem, circa allodium Niczconis Boemi prope dictum nostrum monasterium, prout in suis insignitur insigniis et dicti fratres actenus possederunt, situato, cum omnibus et singulis appendiciis, velut agris, ortis quibuscunque, eciam pecoribus et pecudibus, in et super domo nostra lapidea in civitate Cracouia predicta in platea sancti Floriani in acie, que condam extiterat Clymkonis de Bodzinaw, fundamentaliter sita, duas marcas grossorum Pragensium seu pecunie equivalentis usualis census annui dicto Hancois Tenczir et sub hac condicione resignamus, scilicet quod dictus Hanco Berr vel eius posteri dictum duarum (marcarum) censum annum tollendi, percipiendi et in usus quosvis placibiles convertendi liberam habeat tamdiu et habere poterit facultatem, quousque nos vel dicti nostri monasterii successores memoratum censum duarum marcarum cum viginti marcis grossorum Pragensium abememus et quitabimus, abement et quitabunt. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Actum et datum in vigilia Jacobi apostoli perbeati anno Domini millesimo ccc^{mo}lxx^o secundo.

13.

Kraków, 24 lutego 1394.

Jakób z Kilian sędzieja koszycki zawiera imieniem miasta umowę z Radą krakowską w sprawie składu.

W kod. str. 103.

Concordia Cracouiensium cum Kasshouiensibus occasione depositoriorum.

Wir Jacob von Kilian Richter vnd gesworn purger der Stat Casschow bekennen allen, den is notdorft ist, daz Wir in vnserm vnd in vnsir ganczen gemeyne namen, mit den ersamen Ratmennen der Stat Cracow in iren vnd der ganczen gemeyne der Cronn czu Polan namen, eyne zottin vorrichtunge haben gemacht, daz sy mögen in vnsir stat Casschow mit irn kawfmanschaften czien vnd do nederlegen mit allem rechte vnd gewonheit, als is vor gewest ist. Vnd Wir ouch in ir Stat Cracow vnd vorbas in alle land, als Wir vor geczogen sint mit allem rechte, sunder ken Prewssen, dy weyle is nicht gericht ist. Vnd welch teil vndir vns dy richtunge nicht halten welde, das sal das ander teil vir monden do vor lossen wissen, das sy ir gut mogen adirman hen heym schicken, vnd ir schult infurdern, vnd eyn vnuorczozen recht eyn teil dem andirn czu seynen schuldigern helffen. Des czu eynem geczewgnis habe wir vnsir stat ingesigel an desen brif gehangen. Gegeben Mathie des czwelfboten tage noch Crist gebort Tausent dreyhundert in dem vir vnd newnczigsten iare.

14.

Kraków, 4 marca 1394.

Rada Krakowa przyjmuje warunki powyższej umowy.

W kod. str. 103.

Uw. Dokument powyższy (wraz z dwoma innymi, dotyczącymi stosunków handlowych Krakowa z Koszycami z lat 1483 i 1496), ogłoszony już był z Archiwum Koszyckiego przez Laj. Kemény'ego w piśmie »Történelmi Tár« 1892 str. 569. Mimo to podaje tutaj ten akt, gdyż stoi on w związku z poprzednim, a nadto przedruk Kemény'ego skażony jest kilku błędami w odczytaniu. — O tekście przechowywanym w Koszycach ob. Sprawozdanie z poszukiwań na Węgrzech. Kraków, nakł. Akademii Umiejętności 1919, str. 23 (Dąbrowski).

Wir Ratmanne der Stat Cracow bekennen allen, den is notdorft ist, daz wir in vnserm, vnsir ganczen gemeyn vnd der Cronen czu Polan namen mit den ersamen Richter vnd gesworn burgein der Stat Cassow in irem vnd ir ganczen gemeynen namen eyne sottene vorrichtunge haben gemacht, daz sy mogen in vnsir Stat Cracow mit iren kawfmanschaczen czien vnd vorbas in alle land als sy vor geczogen sint mit allem rechten, sundir ken Prewssen, dyweil is nicht gericht ist. Vnd wir ouch in irre stat Cascha wider mit vnsern kawfmanschacze vnd do niderlegin, noch alle dem rechten vnd gewonheit, als is vor gewest ist. Vnd welch teil vndir vns dy richtunge nicht halten

welde, das sal das ander teil fir monden dorfur lossen wissen, das sy ir gut muge eyn iderman hen heym schicken vnd eyn vnuorczogen recht eyn teil dem andern czu seynen schuldigern helfen. Czu welchis dinges gancz sicherheit vnd festir stetikeit ist der vorgeanten Stat Cracow ingesigil an desen brif gehangen. Der gegeben ist an dem Aschtag nach Gotis gebort dreyczehundert iare, dornoch in dem vir vnd newnczigisten iare.

15.

Kraków, w r. 1395.

Jadwiga żona wojewody sandomierskiego Ottona z Pilcy zapisuje szpitalowi św. Ducha w Krakowie wieś Rżane i Wolice.

W kod. str. 151.

Privilegium hospitalis Sancti Spiritus.

In nomine Domini amen. Ne vetustate temporis humanos actus insignes naufragium nubilo oblivionis novercatur, scripture perhennis vigore et testium amminiculo oportu-num recipiunt firmamentum. Conditoris rerum omnium irreprehensibilis providencie alti-tudo subditis suis non ob id solum affluentiam bonorum contulit, ut dominarentur in eisdem, sed ut magis ipsi sibi de suis impartirentur. Proinde noverint universi presen-cium noticiam habituri, quod nos Heduigis, nata nobilis Johannis comitis de Mulsthin, castellani Cracouiensis et conthoralis nobilis Ottonis comitis de Pilcza et terrarum Lan-czuthensis et Thicinensis domini et heredis et pallatini Sandomiriensis, necnon heres et domina hereditatum wlgariter dictarum Rzana et Wolicza citra vel ultra montem Lassatinum sitarum, cupientes desiderii cunctis nostris intimis, dum in membris corporis, mentis pariter et vite vigor modo viget et ratio mentem regit, quam plerumque pro-pago venerabilis, que reges et potentates seculi tractu temporis absorbit et absorbet, sepe languore obnubilat, ut non solum rerum temporalium verum eciam sempiternis cogit ipsa languorum vehemencia oblivisci, huiusmodi inevitabile humane condicionis debitum memorantes, singularium virium nostrarum inclinacione prevenire zelo karitatis et devocionis amplioris uberiorique gracia ex debito ad hoc intendentes, quod potestate Domini et distincte^a iuridicionis sue robore imperatur: Estote parati, nescitis enim, qua hora tempus sit, seu an media nocte an gallicantu an mane, ad opera pietatis et divini cultus augmentum amplioris devocionis immoteque fidei constancia diligentius assurgi-mus, quanto magis precepto dominico ad hoc excitamur, sane ad honorem laudem et gloriam Omnipotentis Dei nostri Creatoris et Gloriosissime Virginis Marie Genitricis Domini Nostri Jhesu Cristi necnon Spiritus Sancti pro temporalibus eterna pro terrenis celestia consequi dona, que ipse Spiritus Almus suis devote servientibus sibi confert af-fluenter, hereditates nostras Rzana et Wolicza predictas, quas pro sexingentis marcis grossorum latorum Pragensium, quadraginta octo grossos pro qualibet marca compu-tando, nostrarum propriarum pecuniarum a magnifico viro domino Sandzywogio pala-tino Kalisiensi et capitaneo magno Polonie moderno emimus et comparavimus, hospitali S. Spiritus et magistro, fratribus et conventui monasterii Cracouiensis eiusdem et ordini ipsius Sancti Spiritus et pro nutriendis infirmis in eodem hospitali degentibus ac sub-

^a distente Cod.

levacione reformationis hospitalis eiusdem ordinis Spiritus Sancti in Lanczhuth noviter per nos fundati et erecti, pro quo hospitali Lanczuthensi medietatem censuum de villis eisdem ipsi hospitali Lanczuthensi attribuimus et per ministrum eiusdem hospitalis Lanczuthensis a magistro hospitalis Cracouiensis in Cracouia volumus requiri et levari, donamus, appropriamus, conferimus et assignamus perpetuis temporibus, incorporantes exnunc omni iure et dominio et prout ad nos et ad nostros predecessores pertinuerunt et pertinet et pertinere dinoscuntur iuxta privilegium serenissime principis et domine, domine Hedvigis Dei gracia Polonie regine super hoc confectum. Quam quidem donacionem nostram iuxta formam eam, que inter vicinos fieri consuevit, irrevocabiliter tenere promittimus et volumus dictas villas Rzana et Wolicza et quodlibet ius earum a nostris successoribus legitimis et heredibus penitus abdicantes et perpetuum eisdem silentium imponentes, pro nobis tenentam ipsarum villarum Rzana et Wolicza et possessionum proventuum duntaxat ad tempora vite nostre reservantes, post decessum vero nostrum utinam felicem et salutiferum per dictos magistrum et conventum, hospitale et monasterium Cracouiense antedictos ipsas villas Rzana et Wolicza cum omnibus ipsarum fructibus, censibus, redditibus, iuribus, proventibus, utilitatibus et pertinenciis universis pleno iure et dominio, nichil penitus iuris vel domini excipiendo, habendas, tenendas et possidendas et ad usus monasterii, hospitalis et infirmorum in eodem degencium, magistri, fratrum et conventus predictorum necnon sublevacionis, refectionis prefati hospitalis Lanczuthensis quomodolibet convertendas perpetuis temporibus ac in ewm et nunquam ex aliqua causa vel racione ab eisdem in parte vel in toto alienandas, vendendas vel permutandas. Prefati vero magister et conventus Cracouiensis, qui pro tempore fuerint, pro nostra nostrorumque parentum et prelibati nostri mariti animarum salute, unam missam in qualibet septimana pro defunctis et in quibuslibet Quatuor temporibus anni a iure statutis die dominico post vespervas vigiliis et secunda feria sequenti missam defunctorum et similiter in anniversario nostro decantare sint astricti, et se et successores eorum perpetue obligaverunt. In quorum omnium testimonium et evidenciam plenioram presens nostrum privilegium ac publicum instrumentum per notarios publicos scribi, transsumi et publicari ac nostri sigilli appensionis munimine fecimus roborari. Actum et datum Cracouie in sala domus nostre habitacionis, anno 1395 indiccione tertia, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri Bonifacii pape noni etc.

16.

Kraków, 31 sierpnia 1407.

Rajcy krakowscy zapewniają opiekę i obronę krewnym Lewka.

W kod. str. 215.

Talis tenoris data est littera Judeis tempore regis Wladislai, prout sequitur infra.

Nos consules Cracouienses, qui sumus vel pro tempore fuerint constituti, notum facimus tam presentibus quam futuris, quibus expedit universis: Quod ad magnifici et excellentissimi principis domini Wladislai regis Polonie illustrissimi nostri domini graciosi petitiones et connivenciam speciales, animo deliberato consilioque nostrorum concivium seniorum accedente maturo, discretos viros Chanaan, Abraham Lewkonis Judei

quondam filios, necnon Jordanum et Chanaan filios quondam Isserl, dicti Lewkonis nepotes, Judeos premissorumque omnium uxores et heredes, necnon quemvis Judeum, quem ipsi in episcopum successu temporis duxerint acceptandum, ob Lewkonis et Jordani patris ipsius avorum eorundem prona et gratuita servicia, ipsi civitati Cracoviensi nobis et nostris progenitoribus multo et longo tempore exhibita atque adhuc in futuris mente diligentissima exhibenda, promissimus fidentenus et spondemus nostram ac tocius nostre universitatis veluti quemcunque nostrum concivem in defensionem, protectionem et tuicionem assumere ac assumimus de presenti. Harum testimonio nostrarum, quibus est appensum nostrum sigillum, litterarum. Datum feria quarta crastini Felicis et Aducti martyrum anno Domini millesimo quadringentesimo septimo.

Dopisano u dołu karty:

Helias, Moko et Omoel fratres Judei, filii quondam Osmani, habent consimilem litteram.

17.

B. d. (r. 1425).

Notata o złożeniu przysięgi holdowniczej przez radców miasta Krakowa na rzecz synów Jagielly, dokonaniem dnia 27 lutego 1425.

W kod. str. 211.

Homagium.

Anno Domini m^occccxxv^o feria tertia post dominicam »Invocavit« (27 lutego 1425), cum serenissimus princeps dominus noster gloriosissimus rex Wladislaus baptisare fecisset filium suum inclitum Wladislaum, qui eo anno natus est ei, venit ipse cum consilio suo et pocioribus dominis huius Regni in locum ante pretorium civitatis Cracovie. Erant autem hii domini reverendissimi in Christo patres et domini: Albertus sacre Gneznensis ecclesie archiepiscopus et primas, Johannes Leopoliensis archiepiscopus, Sbigneus episcopus Cracoviensis et Andreas Poznaniensis episcopus, venerabiles domini Johannes Schaffranecz regni Polonie cancellarius et Stanislaus Czolek vicecancellarius, et magnifici strennuique ac nobiles domini Cristinus de Ostrow castellanus Cracoviensis, Mosticius Poznaniensis et Florianus Wisliciensis castellani, Johannes de Tarnow palatinus Cracoviensis, Nicolaus de Michilow palatinus Sandomiriensis et capitaneus Cracoviensis, Petrus Schaffranecz subcamerarius Cracoviensis, Sandiwogius de Ostrorog palatinus Poznaniensis et capitaneus Maioris Polonie generalis, Marcissius palatinus Lanciencis, Petrassius Wlotkowicz Lemburgensis capitaneus et Russie, Michael Lublinensis capitaneus, Andreas Czolek subcamerarius Sandomiriensis, Jacussius Widofski iudex Syradiensis et ceteri. Cum hiis ergo ante pretorium rex ipse constitutus et tota communitate illic congregata postulabat a consulatu et a populo homagium et de fidelitate iuramentum, dicens: »Volumus, ut iuretis nobis, vos nobis fideles futuros, sicut hucusque fuistis, et similiter filio nostro post nos aut filie sive aliis pueris nostris«. Cui respondens consulatus: »Semel«, inquit, »Tibi Rex iuravimus omnes; et idem singulis annis repetunt, qui vel in consules vel in seniores mechanicorum eliguntur. Itaque non est opus Tibi denuo nunc iurare, nec vero licet nobis ut vivente Te, qui verus es dominus noster, alteri nos domino subiciamus, sed post Te, quod domini et Regnum totum fecerit, hoc et nos similiter faciemus. Maxime cum consilium Tuum et totum Regnum hoc quoque ad se distulit, cum quibus nos

in una inscriptione sumus et omnino volumus cum eis stare. Cum ipsi ergo terminum hunc ad hanc rem in posterum vellemus nobis, o Rex, idem fieri posse, ne nos toti Regno protrahentes nobis notam aliquam faceremus«. Et respondens rex ait: »Ideo enim adduximus nobiscum dominos, quia eorum est voluntas et consensus«. At vero domini dixerunt: »Cautè prudenterque agitis, prudentes viri; regraciamur vobis plurimum, quia sine nobis agere non vltis, neque nos volumus a vobis separari, iurare autem decernimus in posterum, postquam cum dominis de Littwania tractemus. Vos vero nunc iurare ne timueritis, est etenim voluntas nostra omnium et consensus, neque extramitemus vos, quin eritis in una nobiscum inscriptione«. Tum consules: »Ex quo iubent domini, tunc iurabimus Tibi Rex, ita ut requiris, sed Tu primum nobis promittas pro te et pro filio Tuo et aliis, quibus postulas nos iurare, nos circa omnia iura nostra et privilegia conservare, in quibus tu nos et civitatem a principio invenisti«. Quibus rex: »Promitto«, ait »quod dicitur pro me et filio heredibusque meis«. Et fecit hanc promissionem clamari ad populum circumfusum sub utraque lingua. Propter quod placuit omni congregationi communitatis fieri hommagium et iurare. Rursusque dixit Rex: »In convencione proxima in Brest futura, quitquid pro dominis et pro toto Regno dictabitur et concludetur, hoc et vobis pariformiter faciemus«. Tunc ergo totus consulatus super ipsas promissiones domini nostri et iussionem dominorum ad crucem auream in manibus episcopi Cracouiensis prestitit iuramentum sub hac forma: »Ich swere Gote das ich meyme hirren dem Kõnige getrew wil sein, alz ich bis doher gewest bin vnd noch im, seyme sone dem jungen Wladislao vnd wil den vor eynen herren haben, vnd do got vor sey, ap der abginge, das ich seyner tochter adir anderen seynen erbin in gleycher weyse getrew wil zeyn, vnd wil dy vor eyne fraw haben, alz mir Got helffe vnd dy heiligen«. Post hoc iuravit et tota communitas digitis sublevatis sub eisdem verbis, ut iam dictum est. Hiis igitur expletis recepit rex stipulacionem a consulibus modernis et senioribus, dans manum singulis eorum. Dehincque voce interpretis ad communitatem promisit graciam aliquam se facturum civitati iuxta consilium dominorum, ex qua civitas tota deberet exhilarari.

18.

Kraków, 28 lutego 1425.

Rajcy krakowscy potwierdzają, iż ślubowali wierność księciu Władysławowi, synowi Władysława Jagiełły.

W kod. str. 212.

Nos consules et tota communitas civitatis Cracouiensis recognoscimus publice. Quod nos ad requisicionem serenissimi principis et domini Wladislai Dei gracia regis Polonie et domini nostri graciocissimi, cum consensu et voluntate unanimi reverendissimorum et magnificorum prelatorum, dominorum et baronum eius consiliariorum, fecimus homagium eidem domino nostro illustrissimo et inclito principi Wladislao filio eius et aliis ipsius heredibus. Iuravimus eis fidelitatem et subieccionem debitam in hec verba: »Iuramus, quod serenissimo principi et domino Wladislao Dei gracia regi Polonie, domino nostro gratiosissimo, fideles erimus sicut hucusque fuimus, et post ipsum inclito filio eius iuveni Wladislao, habebimusque eundem filium eius pro vero domino et herede, et si, quod Deus avertat, idem filius eius vita excederet, tunc preclare principi domine Heduigi inclite filie eius aut alie proli eius, si quam habuerit, simili modo fideles erimus et ha-

bebimus ipsam pro domina et herede. Sic nos Deus adiuvet et hec sancta (crux)«. Et hoc igitur iuramentum et homagium nostrum promittimus nos predicti consules ac tota civitas firmiter observare absque dolo, sicut fideles cives et honesti. In cuius firmitatem fecimus huic inscripcioni nostre maius sigillum appendere civitatis. Actum et datum feria tertia proxima post dominicam »Invocavit« anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo quinto.

19.

B. d. (r. 1426),

Notata o ugodzie, zawartej miedzy miastem Krakowem a Antonim żupnikiem w sprawie sprzedawania sukna t. zw. gościom, dnia 9 lutego 1426 zawartej.

W kod. str. 213.

Anno Domini etc. xxvj am sonnobende vor vasnacht (9 lutego 1426) dy herren des konigis roth als der kenczler her Johannes Schaffranz, der Crokissche hirre, der hewptman herr Micolai sandomirsky vnd herr Petir Wolffram der collector mit eczlichen andern herren haben dirkant vnd ausgesprochen festiclich czu halden czwischen dem zawpnik vnd der stat. Vnd Anthonius der sawpnik hot sich doryn gegeben vnd gloubt iczlich stücke festiclich czu halden. Czum ersten hot her gloubt vnd dy obgenannten hern ausgesprochen, das her vorbas mer keynerley spiczczereye noch cromereye cleyn noch gros vnd alles, das man vndern cromen hantirt vnd aufwegit, nicht vswegen sal mit keynerleye gewichte, noch off keyne qweitbriue czugeben vil, noch wenig keynen menschen, alleyne ausgenomen vnsers herrn des kōnigis koche vnd cammer vnd vnserer frawen der kōnigynne, wenne seyne gnade dorumme schreyben wōrde, vnd dasselbe dennoch weme nicht gnugete am seyme wegen der sal is lossen wegen in der stat woge. Item das her vorbas mer keyn gewant polnisch noch schōne nicht sneyden sal noch aufmessen mit der elen off keyne qweitbriue keyme menschen, ausgenomen alleyne wenne vnsere herre der kōnig nemelich vnd besundern dorumb schreiben als gewand czugeben deme ader deme, also vil ader also vil. Dorynne her sich dennoch also haben wil. Das her sich messigen wil des besten des her kan, vnd das her eynen ydirman der sülleche qweitbriue brechte als lauter of gewant, deme do nicht gar wol gnugete an seyner aufrichtunge, wil vnder dy kawfkammer lossen geen ader wo her is am besten gekawffen kan vnd wil das vortreten. Sōst adir sal her keyne queitbriue nymandis mit keynerleye ausmessen adir auswegen noch mit keynerley war noch mit kaufmanschacz aufrichten sunder mit gelde. Anders her ōbirtrete seyne mosse vnd tete weder der stat recht vnd wedirs gemeyne gut vnd lawter her worde brōchek der ganczen gemeyne. Item so hot her gloubt vnd sich verbunden vnd dy herren haben is ausgesprochen in koniglicher macht vnd bestetigit das her sawpnik vorbasmer keyn durchfūren tuen sal weder der stat nedarloge vnd sal der in keyner weyse brechen vnd keyn gut dorchfūren. Ausgenomen was her vor oxsen czu notdorft der sawppe senden muss, als das gewōnlich ist des joris eyn mol. Item den salczmarkt vnd mit den selczern wil her vnd sal is also halden, alz is vormols ander zaupnike gehalden haben in aller weyse vnd wil den leuten dorczu gūte vnd gnade tuen vnd wil is mit en obir all gleych halden.

Nota bene istos articulos privilegiorum civitatis contra supparium, quod hospites non debent stamina, que huc duxerunt, vendere aliis hospitibus nisi in die forensi et

nisi in cammeris pannorum et nisi per sex stamina ad minus et que sint preciosa vel flandriensia. Item quod non licet hospitibus merces suas vendere aliis hospitibus neque emere ab eis. Sed tamen debent vendere civibus Cracouiensibus aut regnicolis et emere ab eis.

Dopisek u dołu strony.

Hospites autem sunt quicumque non habent ius civile.

20.

Kraków, 3 kwietnia 1431.

Rajcy krakowscy poświadczają o złożeniu holdu imieniem miasta Krakowa książętom Władysławowi i Kazimierzowi, synom Władysława Jagiełły.

W kod. str. 210.

Nos consules civitatis Cracouie moderni et seniores, nostro et successorum nostrorum tociusque communitatis eiusdem civitatis nominibus, recognoscimus publice per hec scripta. Quod ad requisicionem serenissimi principis et domini Wladislai Dei gracia regis Polonie etc., domini nostri graciousissimi, fecimus serenitati eius et inclitis principibus filiis eius homagium, et iuravimus eis tacta per nos corporaliter cruce fidelitatem et subieccionem et obedienciam debitam in hec verba: »Iuramus, quod inclitis principibus Wladislao et Kazmiro, filiis domini nostri regis gloriosissimi, fideles erimus et subiecti, ita quod alterum eorum, qui dominis, prelatis, baronibus et Regni consiliariis ad hoc apcior videbitur, habebimus pro vero domino et herede et Regni successore. Exhibebimusque ei iugiter et servabimus eandem fidem, subieccionem et obedienciam debitam et honestam, quam prefato domino nostro gloriosissimo genitori ipsorum exhibuimus et servavimus, et ad fidem vite eius exhibere fideliter volumus et servare. Obligantes nos in hoc per omnia secundum eam formam et modum, quibus prelati et barones, milites et proceres, civitates et opida totaque Regni communitas se ad hoc faciendum generaliter inscripserunt. Sic nos Deus adiuvet et hec sancta [Cru]x«. Hoc ergo iuramentum et homagium nostrum promittimus nos memorati consules et tota communitas civitatis predictae fideliter et firmiter observare absque dolo, sicut fideles et honesti cives concorditer toti Regno. Harum evidencia et firmitate litterarum, quibus sigillum maius predictae civitatis in plena congregacione nostre consularis sessionis sollempniter est appensum. Alia vero littera nostra, quam ante annos quinque determinantem in unum predictorum filiorum dedimus altero nondum nato, scilicet super consimili quasi homagio et iuramento, illa, ne aliquod contrarium predictis inferat, nullius debet esse roboris et momenti¹. Actum et datum Cracouie, feria tertia proxima post Conductum Pasce anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo primo.

¹ Por. wyżej nr 17 i 18.

CZĘŚĆ II.

Wilkierze.

Wilkierze przedrukowuję w całości (z wyjątkiem wilkierza z r. 1367 nr 21), a więc nawet i takie (zresztą bardzo nieliczne), które już zostały ogłoszone na podstawie Behema (lub innych źródeł) przez Fiekosińskiego w II tomie Kodeksu dyplom m. Krakowa. Tekst Behema, a tem samem i tekst Piekosińskiego, różnią się bowiem bardzo znacznie od tekstu tutaj podanego; a to dlatego, ponieważ Behem przepisywał tylko ostatnie sformułowanie wilkierza, natomiast niniejszy kodeks podaje zarówno jego brzmienie pierwotne jak i przeróbki, jakim tenże tekst w ciągu wieku XIV lub XV ulegał. Dzieje tych zmian są bardzo interesujące i dla poznania stosunków prawnych rozwijających się w Krakowie bardzo doniosłe.

Wilkierzy nie porządkuję chronologicznie, lecz pozostawiam je w tym samym porządku, w jakim je uszeregowali pisarze kodeksu. Próbowali oni bowiem uporządkować je systematycznie, co należało zachować i w obecnem wydaniu. Przy uporządkowaniu chronologicznem nie możnaby zresztą oddać wiernie dziejów każdego poszczególnego wilkierza, polegających na tem, że go w różnych latach zmieniano w całości albo w części i zastępowano nowemi przepisami. Tylko zachowanie tego samego porządku, który jest właściwy kodeksowi, daje przegląd zmian zachodzących w ciągu stu i kilkudziesięciu lat rozwoju prawnego.

Dis sint willekor.

Das seynt der stat zacczungen, di gesaczt vnd gemacht seynt von den eldstin vnd der stat ratmanen, czu haldin, vnwandilberlichen vnd vnvorwollin eweclichin vnd dorczu gewillkuert myt guten vnd vysein rate der egenen ratmanen vnd der eldstin der stat:

1.

Wilkierz z 15 października 1367 w sprawie muowania domów.

W kod. str. 171.

Uw. Cały powyższy wilkierz, uchwalony w r. 1367, wpisany jest w księdze radzieckiej zwanej Liber actorum (wydał Piekosiński w »Najst. księgach i rachunkach m. Krakowa« 1882, str. 202—3; przedruk w Kod. dypl. m. Krakowa II 378—9 z uwidocznieniem zmian, jakich powyższy tekst doznał w kodeksie Behema). Mimo to drukuję ten wilkierz ponownie, gdyż tekst niniejszy uwidacznia jeszcze lepiej zmiany, jakie w nim przeprowadzono oraz ich powody.

Czum erstin geschen am neestin vreytage noch sente Burkharts tage myt wissen vnd gestattung vnsirs hern des kunyges Kazimir zeligis gedechtnisses, wart gewilkürt vnd eyntrechtlich gesaczt vesteclich daz:

Wer do müren wyl, dem sal seyn nokebuwir helfin. Vnd sal ym vnden entwichen eyn ele in seyn erbe, vnd sullen daz mitenadir müren ubir di erde czwey gadym off gleychin pfennig vnd nicht hoer. Vormak abir sin nokebuwir nicht czu müren, so sal her ym entwichen czwû elyn, so sal diser di müre müern of sein gelt.

Wyl ym abir der nokebuwir nicht entwichen, so sal her müern mit synem gelde off si bede ij. elyn, [so sal ym yo sin nokbuwir von X marc eyne marc czins gebin also lange, bys daz her ym vorgilt].

Przy pierwszej części tego ustępu napisano na marginesie: Non debet.

Natomiast słowa ujęte w nawias są przekreślone, a na marginesie dopisano nieco bledszem ale współczesnem pismem: Istud planatum est, quia usura est.

Wyl abir ymant høer II gadym müern, vnd dicker wenn II elyn, der müer of sin gelt. Der gadim yczliches sal czu dem høsten haben VII elyn.

W tem miejscu zrobiony odsyłacz do dołu stronicy, gdzie nieco bledszem pismem dopisano: Auch sullin dy czwene gademe obir der erde in dy høe gemeuwirte angehabin werdin czu messin nicht andirswo wen ag von dem obirsten der steynen grunt meuwir, vnd als man mit czigeln pfligit anczuhebin czu meuwirn bis henoff, das ir iczlicher sebin elyn gancz habe, als obin ist geschrebin.

MÛyrt abir ymant ubir di II gadym hoer of sin gelt, wirt der müer dornoch dûrfin sin nokbuwir dran müern adir doreyn brechin adir droff sperryn, so sal her ym di müer halp geldin.

Auch ab ymant müren wyl adir sperren adir brechin an eyn alde müer, des schacze man der müer di rute vor XII mark, des sal her di helfte geldin. Auch mak der keynen swybogen brechin in diselbin aldin müren.

W tem miejscu u góry stronicy 172 wpisano innem pismem ale współcześnie ustęp:

Auch ab ymant mit dem andern muwern sal, vormak her daz so sal her syn gereyt gelt darlegin. Vormak her syn abir nicht vnd tut dorubir synen eyt, so sal her do fon czyns gebin, von X mark eyn, als vorgeschriben stet.

Ustęp ten został równocześnie (1386?) silnie przekreślony, a z boku dopisano: Non debet, a po zakończeniu: Usura est.

Auch ab czwene mytenandir müern, so sal man eynen abeseczzen als wol als dem anderin.

Ab ymant müern wyl, do eyne gereyte müer ist, vnd eyn gank benebin, von III adir II½ elyn, so sal her ym entwichen eyn halb ele. Vnd yener sal mit synem gelde müren. Darf darûbir dornoch yener der müer, so gelde her ym di helfte.

Przy tym ustępie dopisano na boku: Non debet.

Vort ab ymant müert an eyn alde müer, der der dran müert, der sal keynen swibogen dorin brechin, eyn almarey adir II eyner elin breyt vnd II hoch adir me an der müer schaden, vnd tremyn vnd welbin mak her ouch wol dorin.

Auch in dem howe sal eyn man mit dem andern müern in allir weyse vnd rechte als si vorne in dem huse müern, als vor gerett ist.

2.

Wilkierz z 30 marca 1370 o szynkowaniu piwa.

W kod. str. 172.

Uw. Wilkierz poniższy zamieszczony jest w Liber actorum (w wyd. Piekosińskiego i. w. str. 204; a stamtąd przedruk. w Kod. dypl. m. Krakowa II str. 380), ale w tekście łacińskim.

Actum anno Domini M^occclxx^o sabbato ante »Judica« proximo.

Daz dy herrin myt den eldstin czu mol haben gewilkürt eyntrechtlich eweclich gemeynlich von allen czu haldin: Daz keyn schenk noch keyn mensch vortmer in der stat in keynem keler meet adir byr sal schenkin, so daz di trinkinde in dem keler siczczen adir kelirshalse, der ken der gassin stet.

Na marginesie dodano u góry: Debet, zaś pod tem: Pena VI grossorum.

3.

Wilkierz z 3 lipca 1367 w sprawie szosu.

W kod. str. 172.

Uw. Wilkierz powyższy zamieszczony jest w Liber actorum (w wyd. Piekosińskiego j. w. str. 216; a stamtąd przedruk. w Kod. dypl. m. Krakowa II str. 377), ale w tekście łacińskim.

Actum anno Domini M^occclxvii^o sabbato post diem Petri et Pauli apostolorum.

Dy rathern des iaris myt vorhenthnisse der aldin ratmanne nest vor yn vnd allir eldstin geheyse gemeynlich vnd rate haben daz götliche gesezczze gewilkürt vnd gesaczt vesticlich czu haldin: Daz yczlich burger in der stat habende gebüde adir müwir of vremdem grunde adir of ertczins gebouwt, der sal von demselbin gebüde adir muwirunge nicht schossin noch markczal als vor, sunder her sal von yczlichem gebüde geschos geldin, wenn ys sich gebürt, als eyn andir bürger [des daz gebüde myt dem grunde ist, von sinem erbe schossit, vnd vorbas des der grunt ist, der sal ouch noch der gewonheit der stat do von schossin. Ouch haben si gewilkürt, daz wenn ys sich gebürt czu brücken, so sullen di der der grunt ist halp vnd der daz gebüde ist di andir helfte czu brucken geldin].

Na marginesie dopisano zrazu: Debet. Obok jakaś inna ręka ale współczesna do-dała: Non debet.

Istotnie, cały ten artykuł, ale zwłaszcza druga część artykułu, ujęta w druku w klamry, została przekreślona częściowo na skos, a częściowo i na skos i poziomo.

Poczem późniejszym pismem dopisano:

Der artikil ist widerrufen gemeynlich von allin eldsten am freytag vor sand Fabiani vnd Sebastiani noch jarczal Christi Mccc.lxxxvj jare (19 stycznia 1386).

4.

Wilkierz z 9 listopada 1373 w sprawie usuwania błota z rynku i z ulic miasta, uzupełniony 24 września 1384.

W kod. str. 173.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II 380 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się bardzo znacznie różni.

Actum anno lxxiii^o feria IIII proxima ante beati Martini confessoris.

Di rotherrin des jaris mit rat vorhentnisse vnd willen der eldstin der stat haben di zacczung vnwandilberlich czu haldyn in gemeyner eyntrechtikeyt gemacht vnd gesaczt: Daz yczlicher an allen teylin des ryngis alumme gesessin sal sechczen elyn an syner türswelln anczuhebin noch der breyte sines erbis allenthalbin kegin des ryngis gerynne schüfelin den mist vnd allerley vnflatis enyk haldin vnd nicht mynner vnd daz usfüren, noch der stat gewonheit.

W tem miejscu dopisano wspólnie na marginesie: Debet, a poniżej: Pena vnus fertonis.

Cały zapisek kilkakrotnie przekreślony.

Auch sal yderman an welchim teyle vnd ende eyner yczlicher gassin her gesessin, si von sinem hüse anczuhebin vnd als vyl ys ym noch der breyte sines erbis adir lenge gebürt, bys in dy helft des gerynnes vor synem hüse schufelin vnd noch der stat gewonheit reyn halden.

Na marginesie: Debet, a poniżej: Pena I fertonis.

Vortmer haben si gewillkürt, daz wenne eyn yczlicher burger her si gesessin am ryнге adir of der gasse allenthalbin wo her ziczt, wenne her czeymol vor synem erbe syne brucke macht vnd gebessirt, vorbas [sal sich di stat des vndirwindin czu machen vnd ganz czu haldin vnd nymant andirs].

Na marginesie: Debet, nad czem dopisano później: non. — Istotnie słowa ujęte w nawias są wykreślone, a zamiast nich wpisano: Dę stat ym sant vnd stein czu hulfe gebin vnd her sal selbir do von lonen.

Na marginesie: Correctum sabbato post sancti Mathei apostoli et ewangeliste anno Domini lxxx quarto in presencia seniorum.

5.

Wilkierz z 16 marca 1375 o obowiązkach kapelana miejskiego.

W kod. str. 174.

Actum feria VI^a ante »Reminiscere« anno Domini M^occc^{mo}lxxv^{to}.

Daz czwen ratmennen von der stat wegin am bysschof Floriano¹ derwurbin dy artykel. Czum erstin.

Daz der stat caplan hat lowbe di gevangin di sal vortmerbyn beycht horen, vnd ouch gotisleychnam gebin, als ofte sich daz gebürt von notdurft wegin.

¹ Florjan Mokrski biskup krakowski w latach 1367—1380.

Auch habin si derworbin, daz der stat caplan mak den herrin notdurft heyschinde messe of dem rothuse lesin.

Na marginesie dopisano wspólcześnie: Non.

6.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie pożarów, uzupełniony w następnych latach.

W kod. str. 175.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II 382 przedrukował dwa artykuły z tego wilkierza wedle tekstu podanego u Behema, który się znacznie różni.

Actum feria V ante dominicam »Judica« anno Domini M^occc^{mo}lxxv^{to}.

Daz di rotherrin des jaris mit gūnst vorhenthnisse willen vnd rate der eldstin haben gesaczt gutmütlich vnd gewilkürt uestlich czu halden: Daz wenne fūr uskumt, an welchin enden der stat daz si, so sullen alle wassirfūrere gereyt sin mit wassir vnd wer der erste mit wassir keme, dem sal man vom rothuse eynen virdunk geben vnd dem andern nest dornoch VI groschen vnd dornoch allen den di dornoch wassir brechtin, den sal man von yzlichim vasse II groschen geben.

Na marginesie wspólcześnie zanotowano: Incipe de igne ab...

Ouch wart gewilkürt, daz iczlich wassirfūrere sal sein vas ubir nacht stetlich vol wassirs of dem wagin haldin bý buse eynes fertu.

Vnd ist czu eyner merer beuestnunge in kirchin offinbar geruft vnd wordin dy wassirfūrere besant vnd yn beuolin daz czu haldin by der ofgenanten base, der namen vndin beschribin ist:

Pessco Valhenne. Hannus Grife. Jacobus Kochan. Michil am Thore. Jekil. Proger. Stobner. Peschco Gloger. Petrus sororius Sobotconis. Hanco Schüer.

Na marginesie zanotowano przy obu ustępach: Non debet.

Auch haben di herren geschikt xvi fūr hokin, viii grosse vnd viii cleyne, of yzlich vyrteyl iiij, vnd diselben hokin sullin alle knecht in der woge, di do erbitin, czum fūr tragen, so ist man schuldik yzlichem eynen groschen gebin.

Na marginesie zanotowano: Non debet.

Auch ist gebotin in der zaczczung allin bedir us den badstubin czu dem fūr mit alle yrm gesinde myt eynern czu komen vnd myt eyner wannen yzlicher beder, di ist ym von der stat geentwort, bey busse I marke.

Na boku dopisano nieco późniejszą ręką:

Vnd welche czum irsten komyn, den sal man iiij groschen lonen vnd dy dornach komyn czu czwen groschen.

Na marginesie zanotowano: Debet. *Poczem dodano:*

Nota quod anno Domini lxxxvij^{mo} excessum^a et indultum fuit per dominos, ita quod si plus excederent, deberent duplum dare.

^a sic

7.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie sprzedaży ryb.

W kod. str. 176.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 381 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Actum anno et die immediate quibus supra.

Daz di herrin haben gesaczt, daz man den wechterin off dem markt von XII tunnen heringis adir vysches^a sal eyne gancze woche $\frac{1}{2}$ grosschen gebin vnd von andir kleynen dingen als feygin vysche vnd sulch dink II heller.

Na marginie dodano: Non debet.

8.

Wilkierz z 5 kwietnia 1375 w sprawie sprzedaży skór na futra.

W kod. str. 177.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 382 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Actum anno et die quibus supra immediacius.

Daz man keynerleye werk sal vngekorn entpfon wenne $\frac{1}{2}$ C.

Man sal ouch gebin von dem M^e eychhornyns dem kyser der stat IIII groschen vnd von andirm allerleye schonewerk als harmbalg, lassiczin vnd anderm vom M^e VI groschen. Vnd wer keynes brichit, der sal gebin V marc czu buse der stat.

Na marginesie: Debet.

9.

Wilkierz z 30 sierpnia 1374 w sprawie pożaru.

W kod. str. 177.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 381 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się znacznie różni.

Anno Domini mccc^{mo}lxxiiij^{mo} feria iii proxima post sancti Bartholomei.

Daz dy herren habin mit keginwortigunge der eldstin betracht vnd bedocht manchin schaden, der von branden in der stat entstunde gemeynlichin, went vor forcht die leute do fûyr vskommet entwichin heymlichin vnd lassin fuyr obirhant nemen, daz dicke in begynnen vorlosschen mochte werden, wen daz beschrigin wurde, vnd den leutin geoffinbarit wurde. Vnd habin sulche saczczunge vnd willkur gemacht czu halden festlichin, daz iclichir syn fuyr daz czu ym uskommet beschreyn sal uffinlichin vnd nicht flyen. Tet des adir ymant nicht vnd syn fuyr nicht beschrige, derselbe sal der stat

^a *wykreslone:* adir vysches

I mark büssen, dorumme sal iclich man schuldig syn seyn fuyr czu beschreyn vor fuyer tur uffintlichin, so daz fuyr nicht vbirhant hant^a neme.

Na marginesie dopisano nieco ciemniejszym pismem: De igne b. De proclamacione ignis.

Auch sal keyn man^b seyne gemach, do vewÿr pflegit ynne czu seyn, alz breuheuser, kôchin adir sôst gemach, [do man]^c mit schosbretirn adir sôst mit brettirn bewyn noch machin, zundir mit leyne sal man si kleiben, das sich das vewger dorynne icht geringlich empfinden moge.

Na boku dopisano: De igne incendio.

10.

Wilkierz z 25 kwietnia 1375 w sprawach cechu piekarzy i czeladników piekarskich.

W kod. str. 178.

Actum feria iiii ante Conductum Pasche proxima anno Domini m^occc^{mo}lxxv^{to}.

Daz beckinknecht gemeynlich allir beckin in der stat, der namen geschriben her noch stet, wurdin vor di herrin vnd di eldstin keginwerticlich auch der beckin meister geruft vnd geladin vnd wart von den obgenanten herren vnd eldstin di nydergeschribenen zaczcungen vnd gebot gesagit vnd gebotin vnd di gelobtin si mit yrm eide czu haldin. Daz sint ir namen:

Tylo Cziginhals, Nicolaus de Reymarstat, Steno Andris furmans sun, Cunczchin Czweygris, Nicolaus Luban, Nicolaus Weniglogaw, Jurge Rotbart, Nicz Kazmir, Hannus Owyritter, Jekil de Oppaw, Pate Nicz de Hayna, Niclos Hildbrant, Niclos Brouwer, Paulus Czendner, Hannus Rosaw, Endirlin Megirlin, Maternus de Hayna, Cunczil de Misna, Niclos Lantscrone, Peczolt vom Schonberk, Hannus Lûchtspen, Hannus Birkinantlicz, Thomas von der Swidnicz, Mathias Vemchin, Michil Elbogin, Petrus Rysinknecht, Hannus vom Howe, Nicz Wûrmyl, Nicz Wuchir, Petrus Walther, Nicz Grünwalt, Niclos Hobschbir, Nicz Neyskorn.

Czum erstin.

Zÿ swuren, daz si keyn ynnungnuge vndir yn haben welden noch ensuldin.

Vnd wenne man eynen vndir yn urloub gebe, daz si ym nicht suldin czu hâlf komen in den mûlen wider yrr herren willen vnd vorhentnisse.

Vnd was bûtyl yn wirt gesant czu meel redin in dy mûle, durch den sullen si redin vnd nymmer yn wider als si vorpflogin heym sendin.

Si sullen ouch den meistern iren herren holcz hauwin vnd wassir tragin czum bacwerk als ofte daz notdorft ist, als is von aldirs ist gewonlich gewest.

Auch sullen si nymmer mele abtragin czu mûlkuchin di si vorpflogin machin; wer daz vortmer tun wûrde, den sal man vor eynen dyp haldin.

Ab irre keynen ouch wûrde gewalt getan vom molner adir vom meister, so sullen si nymmer al czu mole von der erbeit tretyn, als si vor woren gewont czu tune, ys wer denne daz si di erbit vorbrechtin.

Vnd wer di saczcunge adir di gebote vorsinet czu haldin, den sal man bessirn, adir ab her entwûrde, so sal man ym czu hindirnis der stat brif an alle stete, wo her hin kerte, nochsendin vme de broch.

Na marginesie przy całym tym tekście kilkakrotnie powtórzono: Non debet.

^a sic

^b tu jeden wyraz wyskrobany

^c przekreślone

11.

Wilkierz z 14 kwietnia 1492 w sprawie wywożenia błota z rynku.

W kod. str. 179.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 468 przedrukował ten wilkierz wedle tekstu podanego u Behema, który się nieco różni.

Sabbato in die Tiburcii et Valeriani Anno Domini millesimo cccclxxxxii^o.

Dy herren jungk vnd ald ansehende das der stad gross vngerecht vnd korcze geschit von den, dy am ringe wanen, dy ire kot vnd vnlust tragen, schawfelen vnd stossen obir yre greniczen vnd dy stad musz is awsfuren in gros beswernisse, darvme eyn sulchs zu vormeyden, haben beslossen vordan zu halden, das eyn ydirman der am ringe wanet sal allis kot awsfuren von seynem hawse bis an das gerynne, is sey wy ferre, das sey ane alle awrede; vnd so yrkeyner aws den hawsirn etwas truge adir schuttet, der sal eyn schok busse geben, wen wir willen das der ringk reyne sey.

Na marginesie dopisano: Von dem kote am ringe.

12.

Wilkierz z 17 stycznia 1378 z dodatkami z 5 sierpnia 1397 w sprawie wesel mieszczańskich.

W kod. str. 180.

Uw. Wilkierz ten ogłosił w polskim (niedokładnym) przekładzie Ambr. Grabowski Star. wiad. o Krakowie (1852) str. 183—4. Pomiął go Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II—i podał z niego tylko te artykuły (str. 456—7), które weszły do kompilacji z r. 1468, zamieszczonej u Behema.

Actum anno Domini lxxviii^o sabbato proximo ante festum beate Prisce virginis.

Daz di undirschribnen artikil synt mit wiczzigem rate der ratmannen neuwir vnd aldir vnd dorcżu der eldistin der stat gemacht vnd gesaczt vnd gebotin czu haldin durch der stat nūcz vnd bestis willen stetlich unvorwandilt.

Czum erstin.

Wer hochczłt machen wil vnd sich mit synen vrūden meynt dorcżu czu kleidin, der sal sich newent selbachte kleidin vnd nicht mer: vřr von des mannes wegim vnd vřr von der vrouwen wegim.

Przy powyższym artykule dodano na marginesie: Nupcie. Non debet.

Zaś między linjami tekstu wpisano w tem miejscu jeszcze w w. XIV następujące postanowienie:

Man sagit^a allin luthen, di do mit breutin czur trewunge gen, das si sich in der

^a poprawiono z geboutit

kirchen czachtiklichen ^a vnd friedsam haldin sullin vnd keyn sloen noch gelechtir wedir vnbur treybin sullin bey der nedirgesacztin bussin.

Auch sal keyn brutegam von synt wegin noch brüt von irre wegin noch ouch keyn andir vrünt adir vremde in irem namen wirtschaft achtage vor der hochczît noch achtage dornoch machen.

Na marginesie zanotowano przy tym artykule: Debet a nadto uwagę: Additum sabato ante Laurentii anno etc. xcviij^{mo}.

Nymand sal ouch ^b mer wenne VIII personen mannesnamen biten ^c, IIII von dez mannes wegin vnd IIII von der brut wegin, czur hochzeit laden. Do von synt vsgenommen derselbin VIII personen vrouwen vnd kynt, di mogen wol do syn.

W tem miejscu dopisano nieco później na marginesie:

Dorczu mogen auch wol do sin VIII ge^este di nicht mitburger sin, was lûte dis sin vnd nicht me. Vnnd dorczu das heusgesynde, dy in dem hochzeyt heuse wonÿn. Vnd man sal nicht mer denne funff gerichte czum essin gebin.

Auch sullin di vorbenanten personen nicht mer do essyn wenne czu eynem mole.

Tu wpisano między linjami tekstu: Non debet.

Sundir noch dem essen mag man iunc vrouwen vnd vrouwen czu dem tancze laden. Keyn man noch vrouwe sal zenden noch zendinge empfan czu der hochzeit noch selbir darbrengin.

Vÿr spilleute mogin do syn vnd nicht mer, vnd eym iczlichem derselbin sal man gebin nicht mer wen VI groschen czu lone.

W tem miejscu dopisano u dołu strony ręką współczesną:

Welch man seynir brut morgingobit, der sal bin vir tagen vor di rathmannen komen mit der brut, vrunden adir alleyne, vnd sal di morgingabe losin beschreiben off das, das czu czukumftigen czeiten icht dorfin meyneyde geschen adir zôst czweyunge vndir den vrunden.

Na marginesie współczesna dopiska: Debet.

Auch sal man nicht mer vorbaden von der hochczît wegin wenne VIII personen von beydem teyle mannesnamen, dormit mûgen wol ir vrouwen vnd kynt vorbadit werdin, vnde do von sal man dem bader nicht mer lonen wen eynen fyrdung.

W tem miejscu na marginesie i między linjami tekstu dopisano:

... als ofte als man badit. Auch sal keyn man noch weyp noch magde vndirnandir sich begissen noch keynirley zundige vnvur in der badstoben treÿbin, bey der undingesacztin bussen vnnd der badir, der das nichten meldit, sal auch di selbe busse gebin. Additum sabbato ante Laurentii anno etc. xcviij^o.

Na marginesie dopisek: Non debet.

Man sal ouch wedir czu hochczîten noch czu zechswochin seyden pfôl noch küssen noch deckin ^d seydin nûczczin.

Między wierszami ręką z r. 1397 wpisano: Vnd iczliche decke sal nicht teuwir syn, wen von ^e sechs marken.

Na marginesie: Vide in cedula.

Vortmer sal ouch keyn iunc vrouwe noch vrouwe tragin guldine noch silberynne bortin noch perlyn an rocken noch an mentelin noch kugelin noch gehafte dink. Sunder

^a poprawiono z demutteklichen

^b przekreślono

^c przekreślono

^d allerley przekreślono

^e vnpff przekreślono

slechte guldin adir silberin bortin, dy ele nicht tûwer denne vmme VI groschen, vnd nicht andirs czu tragin denne eynluzig vmme kugelin mentil vnd rûcke.

Na marginesie dodano: Item de brutpfennyng vide in cedula lacerata.

Auch sal keyn vrouwe keyn mûlzeit adir wirtschafft wedir czum kindelbir noch czum kirchgange in keyner weyse machen.

Na boku dopisano: Puerperia. Non debet.

Między linjami tekstu i. na marginesie tekstu wpisano (w r. 1397):

Auch sal man czu hochzeiten noch czu trewunge noch sôst czu brutkirchgingin keyn snadeyen noch vrûstuckil wedir sost keyn genesseche machin noch gebin, wen ag eyn begossin brot^a von rintfleyssche adir schôpczin vnd nicht andirs.

Na marginesie: Additum die quo supra.

Wpisano później:

Auch sal man di brûte adir iuncvrouwen nicht ee czusamen legin, der zeiger habe denne xxiiij geslagin und keyn essen sal man uff daz bette tragin noch brengin.

Man sal ouch keynerleye kerczin vor der brût czur kirchin tragin.

Na marginesie dopisano: Non debet.

Vnd wenne di hochczît vorget, so wirt man sendin noch dem brûtgam. Vnd ouch alzo selbis noch den zechswocheryn, vnd di dorumme eyden. Vnd der artikil eynen bricht, vnd als manchen her bricht, als dicke sal her gebin vnd geldin der stat V marc, nichsnicht dorus czu losen. Vnd wer vor yn bitit alzo vil, adir wer yn dez dirlyse, ouch alzo vyl czu gebin.

Na marginesie: Debet.

13.

Wilkierz z 26 marca 1378 w sprawie pożyczki zaciągniętej u żyda Lewka.

W kod. str. 182.

Actum anno Domini lxxvii^o feria sexta proxima ante dominicam »Letare«.

Daz dy ratmennen mit Lewco Juden cracuschem czu schicken haben gehabt vnd geschickt von voste geldis wegin, daz her vor czeytin der stat czu iren noten geligen hatte uf ir brife, do von ym noch rechnunge derselbin brife solde voste geldis von wuchir geburit syn, doran her der stat grosse woltot vnd gutin willen dirczeigte, alzo daz her sy alzwe dez wuchirs dez meiste teyl dirlise vnd czu mol gutlich tet der stat. Doz haben di egenanten ratmanne an di eldistin vnd gancze gemeyn der stat brocht vnd yn von syner woltot gesagit, dorubir vnd dorumme di egenannten eldistin vnd gemeyne mit wolbedochtim, eyntrechtigem gemute dem vrogenantem Lewco Juden gedanket haben vnd dankin wellin mit iren nochkûmelingen, nemende ouch czu gedechtnis andir vil gute tete, di der egenannte Lewco ofte synt syns vatir tode Jordans vnd derselbe syn vatir vil gutir tete der stat steclichin bewisit haben vnd ouch vmme daz, daz syn nochkumlinge destir williclichir der stat gutlich tun wûrdin, als her doselbis ouch sprach, daz her syne kynde doran haldin wolde, daz si wûrden der stat gûtlich tun,

^a mit vleyssche *przekreślono*

haben di vorbenannten ratmennen, eldstin vnd gemeyne czu eynem grossirm gedechtnis der woltetin losen merklichen in der stat buch schreibin, gelobunde yn vnd syn kinde czu furdern vnd der guttete losin allinthalben genisen.

W tem miejscu wpisano później. akt z 4 sierpnia 1381 r., ogłoszony powyżej między dokumentami pod nr 11, oraz na str. 35.

14.

Wilkierz z 28 maja 1379 w sprawie uchwał miejskich.

W kod. str. 183.

Actum anno Domini lxx nono sabbato in vigilia Penthecosten.

Daz in keginwortikeyt der eldstin der stat, der namen vndirgescriben syn, als Johannis Fogil, Jurge Czeyns, Martini Warschow, Nicolai Zupniks, Jacobi vom Hofe, Tycz Opuleris, Hanconis Petirmanni, Johannis Olaw, Nicolai Plesner, Johannis Mestener, Lange Bartuschs, Enoch Mochow, Allexii, Nicolai Bem, Vlmanni Leytmanni, Frenczils Prage, Peschkonis Freinde, Nicolai Grobnik, Andris Wirsingi, Nicolai Czan vnd Petri Melczer, daz mit wolbedochtinn eyntrechtingem dez ganczin ratis vnd irer willen vnd gemüte mit irer allir voriwortunge vnd festir bestetigunge, daz wart vnd ist gewilkurt, gemacht vnd gesaczt ewiclichen vnforwollen herteclich czu haldin, daz waz mit irer adir irer nochkümlinge eldstin der stat in keginwertikeyt dez ratis eyntrechtlich der stat zu nucze, vromen vnd eren gesaczt, gewilkurt vnd gemacht vnd gebotin würde czu haldin, daz daz mit nicht sulle noch enmöge abgelegt, noch in keyner weyze widerwant werdin noch widerruft, ys sy denne mit willen, rate, wissen vnd vorhengunge derselben eldstin, di der saczczunge keginwerticlichin wilkurer gewest syn vnd seczer vnd macher aller czu mole.

Na marginesie dopisek: Non debet.

15.

Wilkierz z 28 maja 1379 z dodatkiem z 17 września 1389 w sprawie bójek nożami i mieczami.

W kod. str. 183.

Actum anno et die presentibus dominis senioribus omnibus qui supra.

Daz doselbis in der vorgeannten eldstin keginwortikeyt, daz ouch als vorgeschrebin stet, mit wolbedochtikeyt vnd gemeyner voriwortunge daz gesaczt, gewilkurt, gemacht vnd uffintlich vorschriegen wart in kyrchen, daz wer messer adir swert czûgit adir czogin hat, wo her dez besehn wirt, uff gassen adir in husirn, der sal als ufte, als daz geschicht, der stat $\frac{1}{2}$ firdunge^a busen. Wirt her der busen nicht haben^b, so mus her [alzo lange doromme der herren czucht leyden, als di herren czu rote werdin di vorgeannte buse sundir alle vere, di doromme geschen adir gefallin mochte, czu nemen gancz vnd gar].

Ostatnie zdanie ujęte w nawias przekreślono a na to miejsce wpisano bledszym atramentem:

^a zmieniono firdunge na mark

^b wirt przekreślono

Acht tage in dem turen siczin vnd das swert adir messer sal seyn vorlorin.
 Additum die sancti Lamperti anno Domini lxxx nono.
Na marginesie dopisek: Debet. De evaginacione gladiatorum et cultellorum.

16.

Wilkierz z 28 maja 1379 z dodatkiem z 22 września 1393 w sprawie karczmarzy.

W kod. str. 184.

Actum anno... die... presentibus omnibus senioribus prescriptis velut supra.

Daz ouch in der egenannten keginwortikeyt vnd wilkûre, voriowortunge vnd sacz-
 czunge der eldistin di nydirschriben saczczunge vnd wilkur gesaczt, gemacht, gewilkurt
 vnd uffinlichen in kirchen vorschriegen bi der vndirbenannten buse festlichin czu haldin.
 Daz alle creczmer der stat sullin vnd schuldig syn keynerleß schenkyn in andir weyze
 bi synem eide, den her dorczu tun sal, wenne der mitende creczmer dorumme besant
 wirt, ane argelist miten, den bi der wochin adir bi dem jare, vnd ouch nicht andir lon
 gebin, denne recht und redlich ane gefe^r gedingit wochin adir jarlone. Vnd als ufte
 als di vrogenanten saczunge von keynem creczmer gebrochin wûrde, als uft sal her der
 stat V marc bûsen ane alle bete vnd genade, vnd wer vor yn bitet, der sal ouch also
 vil busen ane widerrede.

W tem miejscu dopisano nieco późniejszą ręką:

Vnd welchem creczmer angegossen wirt, der sal der stat dy gesaczte busse gebin
 vnd der oftreger czepner adir schenke zal acht tage in dem turme^a siczczen.

Na marginesie:

Additum feria secunda post festum sancti Mathei apostoli et ewangeliste
 anno etc. xciii.

Na marginesie: Non debet. Cancellatum est. Thabernatores a. b.

17.

*Wilkiecze z 10 grudnia 1379 w sprawie nakazu o przybywaniu starszych
 i radców na ratusz, oraz w sprawie szynkowania.*

W kod. str. 184.

Actum sabbato proximo post beati festum Nicolai anno lxxix predicto.

Daz dy ratmannen dy czeit mit wolbedochtikeit irer vnd der eldistin gemeynlich
 vnd voryowortunge eyn sulch nydergeschribene wilkûr vnd zaczunge haben gemacht
 vnd gesaczt czu haldin vnd horeyn von iclichem ratmannen vnd eldistin ane allis hin-
 dirnis vnd widerrede allirleß, di doreyn geworfin mochte werdin adir gefallin. Welche
 wilkûr vnd saczunge stet vndir sulchin wortin, daz eyn iclichir eldistir in der stat, der
 von den ratmannen vorbotit wirt uf daz rathus czu komen welczit sich daz gebûren sal
 adir mochte, vnd nicht qweme czu der vorbotunge, als dicke als daz geschit, so sal der
 eldistir eynen grosen busen der stat, her sy welchir^b keynen czu dirlosin der buse.

^a *poprawiono inną ręką na:* stucke

^b *w tem miejscu na marg. dopisano:* her sey

Vnd geschege denne keynerleye vorbotunge uf daz rathus czu komen, als vorgeret ist. Vnd dy vorbotunge, denne eyn ratmannen vorsûmte, der sal dorumme der stat czwen grose busen an alle dirlossunge.

Tu wpisano na marginesie: Non debet. Ad consules pertinet.

Auch ist doselbis am demselbin tage mit den vorgeanten eldistin rat vnd wilkûr vnd gestattin gesaczt vnd gewilkurt daz czu haldin vnwidersprechlich, daz allyn weynschenkin, me^etschenkin vnd byrschenkin allirley ist vorbotin vnd sal vortmer vorbotin syn, daz wer keyner wedir weyn noch me^ete wedir byr allirley^e sal in creczmyn an dy ųrtin gebin slechtlichin noch gebin gestattin noch der ander golockin uf dem rathus bi der buse III groschen, di iclicher gebin vnd bûsen sal, dez nymandis^a in keyner weyze czu dirlosin^b. Doch mag iclicher wol weyn me^ete vnd bir eym iclichen, der dornoch sente, gebin vnd sendin in syn herberge.

Tu dopisano nieco pųźniej miųdzy wierszami:

Vnd man sal yderman losin vor den czappin gen bey der busse, als si doroff gesaczt ist.

Auch sal keyn creczmer am suntage adir an andirn heyligin tagin weyn, meth, noch byr an dy ųrtin gebin noch keyn vrųstuckil geben, ys sey denne das man dy ho messe habe gesungen.

Na marginesie: Non debet. Thabernatores, caupones et medoniste.

18.

Wilkierz z 10 lutego 1380 w sprawie stosunkųw handlowych ze Lwowem.

W kod. str. 185.

Anno Domini lxxx^{mo} feria VI^a die x^m martirum beatorum.

Daz di ratmannen mit allen iren eldstin mit rųfen wolbedachten rate durch des bestis wille des stat vnd des kaufmans gemeyne haben di wilkųr gemacht alzo, das kein Cracower keynerleie gut czur Lemborg uf borg uf eyn czit von keynem Armener adir Lemborger adir von keynem andirn gaste kaufen sal, zundir kauf her obrigis obir syne war, so sal her diselbe gekaufte war nicht von der Lemborg furen, her habe denne di kaufmanschaft ganc vnd gar bezcalit.

Na marginesie: Non debet. Mercatores in Lemburga.

19.

Wilkierz z 16 listopada 1380 w sprawie napiwkųw dawanych sųgom miejskim.

W kod. str. 186.

Item anno lxxx^{mo} quo supra feria VI^a proxima ante Elyzabet presentibus senioribus civitatis actum.

Auch von rate der ratmannen vnd irer eldsten ist das gesacz vnd voryowort, das man vortmer keyn trankgelt, key newjar, keyn leczcze noch ichtsicht keynem stadtiner

^a czu dirlosin *przekreślone*

^b den der daz breche *przekreślone*

geben sal, zundirer ir rechtislôn vnd ir zomirgewant, di ele bi X groschen vnd nicht dorubir, sal man en geben vnd nicht mer.

Na marginesie: De famulis civitatis. Non debet.

Cała zapiska kilkakrotnie przekreślona.

20.

Wilkierz z 9 marca 1383 z dodatkiem z 19 stycznia 1386 w sprawie budowania na gruntach obciążonych czynszem wieczystym i opłaty „Königinfingerl“ oraz szosu.

W kod. str. 186.

Uw. Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa II. 379 przedrukował wedle tekstu Behema, znacznie się różniącego.

Actum feria secunda proxima post dominicam »Judica« anno Domini lxxxiiij^o.

Daz in keginwortikeit der eldstin herren gemeynlich mit wolbedochtir voriwortunge vnd eyntrecht di wilkur gesaczt ist, gemacht vnd gewilkürt czu haldin festlichin vnd vnwidersprechlich. Daz wer müwern wil mit eynem, der gebude hat vnd der grunt czinshaft ist, dem sal der mit dem gebüde helfin, adir sal ym entweichin an widerrede des czinsherren. Vnd wenne eyner syn gebüde vorkoufin wolde, so sal her daz gebüde veil bitin, so her beste mag, vnd wer ym ane gefer allirmeist dorumme wil gebin, alzo sal her ouch dem czinsherren daz bitin vnd lossin. Welde syn denne der czinsherre nicht, so sal her is vorkoufin eynem andern.

W tem miejscu dopisano na marginesie: Debet.

Henweder ouch wenne eyner synen ertczins vorkoufin welde, den sal her den czins veil bitin, so her beste mag, vnd wer ym an gefer allirmeist dorumme wil gebin, alzo sal her ouch dem^a, der daz gebüde hat, den czins bitin vnd lossin, welde denne der mit dem gebüde des czinses nicht koufin, so sal her vnd mag yn vorkoufin eynem andirn.

Auch ist doselbist gewilkurt vnd gesaczt von der konigynfingerlyn wegin, daz der des der ercztczinsze ist vnd der yn hebit, der sal daz fingerlyn vorrichtin vnd nicht der vom gebüde.

Vortmer so ist ouch gewilkurt vnd bestetigit dy wilkür von dem geschosse czwiszim dem czinsherren vnd dem besiczer des gebüde, di in dem aldin registro stet ouch beschrebin. Vnd lout alzo latin...¹

Auch wez daz gebüde ist, der sal brückin geldin vnd haldin.

Na marginesie tego wilkierza dodano w parę lat później następujące uzupełnienie:

Auch welchir mawirn wil, is sey der czinsherre adir der mit dem gebeude, welchir vndir ey deme andirn voranbeutit, daz her em seyn teil abelozen wil, dem sal is der andir volgen lasen vnd czu lözen gebin an wedirsproche.

Additum feria VI^a ante sanctorum Fabiani et Sebastiani anno Domini Mccclxxx^{mo} VI^{to} cum consensu omnium seniorum.

^a czinsherren przekreślone

¹ Ob. ten tekst łaciński niżej pod nr. 21.

21.

Wilkierz z 3 lipca 1367 w sprawie pobierania szosu.

W kod. str. 187.

Actum anno Domini millesimo ccc^{mo} sexagesimo septimo, sabbato post diem Petri et Pauli apostolorum.

Quod domini consules domino Johannes Burk...

Zgodnie z tekstem podanym przez Piekosińskiego (l. c. str. 377 nr CCLXV), z tą tylko różnicą, że nazwisko brzmi tutaj Burk, a nie Bork.

22.

Wilkierz z 30 listopada 1379 z dodatkiem z r. 1382 w sprawie obchodzenia świąt.

W kod. str. 187.

Actum anno Domini lxx nono, feria III ante dominicam »Populus Syon«.

Daz von gemeyner voriwortunge der eldstin mit wolbedochter eyntrecht di wilkur gesaczt ist vnd gemacht vnd gewilkürt czu halden festeclichin, daz keyn man adir persone sal an Vnser Vrowin tagen di gewonlich synt czu feyrn, Appostol tagen, sunntagen vnd an allen merklich in andern feyrtagen holcz hauwin adir furen adir wassir noch brewen^a noch keyn koufmanschaft vor kirchin veil habin bi der busse.

Item adiunctum anno Domini lxxxij^{do} et decretum, daz nymant koynen crome beide in dem crucz vnd ouch vs dem crucz, arme noch reiche sul uftun am suntage noch an andirn merklichin heiligin tagen.

Dopisano później:

Von der koufcamer vnd reychem crame i firdunk vnd armen cramen vnd salczhutten vnd dergleich III groschen.

Na marginesie: De celebracione festivitatum.

23.

Notata w sprawie uchwały Rady miejskiej z 9 stycznia 1382, dotyczącej pożyczki zaciągniętej przez m. Kraków u Lewka żyda 3 i 4 sierpnia r. 1381.

W kod. str. 188.

Anno Domini lxxx^o secundo.

Et notandum, quod ex generali omnium seniorum unanimi decreto, consilio et voluntate decretum et deliberatum fuit, dare litteras civitatis Lewconi Judeo et alias etiam ab eodem recipere Judeo, quarum tenor, prout verbaliter per omnia continentur, subscribitur et sunt feria 5ª infra octavas Epyphanie Domini emanate de pretorio anno

^a Te dwa wyrazy wpisano późniejszą ręką.

suprascripto immediate (*9 stycznia 1382*), non obstante illo etiam, quod data earumdem preterit emanacionem.

Ego Lewco Judeus Cracouiensis recognosco presentibus, quibus expedit universis, quod famosi viri..., consules civitatis Cracouiensis, nomine suo et tocius universitatis dicte civitatis, mihi ad plenum de universis et singulis mutuacionibus pecuniariis, quas eisdem umquam feci in quibuscunque summis magnis vel parvis quocunque tempore, hora vel momento et mutuavi sub quocumque pacto, condicionibus seu promissionibus quibuscunque, usuram vel non usuram concernentibus quomodolibet a primevo tempore, quo cum eisdem consulibus et eorundem quibuscunque predesessoribus (*sic*) nomine, quo supra umquam, ut predicatur, in mutuacionibus pecuniariis agere facere et disponere habui usque ad diem datarum presencium, integraliter et ex toto satisfecerunt pleniter persolvendo. De quibus etiam universis summis predictis quomodolibet mutuatis et earundem omnium usuris, que potuissent vel possent quomodolibet provenisse vel etiam provenerunt usque ad predictum terminum, quito et quitos reddere promitto et absolutos cum meis heredibus et successoribus omnibus dictos... consules et totam universitatem civitatis Cracouiensis predicte et eorum omnes successores perpetue per presentes. In cuius rei testimonium sigillum meum presentibus est appensum. Datum die Inventionis beati Stephani prothomartiris anno Domini millesimo CCC^{mo} octuagesimo primo (*3 sierpnia 1381*).

Nos Martinus Warschow, Nicolaus Bem, Albertus Fochsczagil, Wynandus Danczk, Andreas Wirsingi, Johannes Girlach, Johannes Spiczmer et Steffanus de Olauia, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus presentibus universis nos nostro et tocius universitatis dicte civitatis nomine promississe verius et promittere in presentibus, discretum Lewconem Judeum Cracouiensem et suos heredes racione cuiuscunque accionis et facti seu cause, in quibus nobiscum aut cum nostris predesessoribus (*sic*)... consulibus dicte civitatis quibuscunque, nomine eiusdem civitatis in mutuacione pecuniaria disponere agere et facere habuit quomodolibet et etiam racione quarumcunque usurarum, a nobis et dictis nostris predesessoribus (*sic*) racione eiusdem mutuacionis pecuniarie quovismodo receptorum, nunquam aliquo successu temporis quocunque iudicio spiritali vel seculari aut extra iudicium quoquomodo arrestare, alloqui aut impedire, notanter tamen racione usurarum omnium, ut premittitur, effectu dumtaxat quomodolibet perceptarum usque ad datam presencium litterarum. In cuius rei testimonium sigillum dicte civitatis nostre Cracouiensis praesentibus est appensum. Datum in crastino Inventionis beati Steffani anno Domini millesimo ccc^{mo} octuagesimo primo (*4 sierpnia 1381*)¹.

Nos Martinus Warschow, Nicolaus Plesner, Albertus Fochsczagil, Petrus Neorsa, Enoch Mochow, Johannes Cracow, Nicolaus Botner et Sydlo Gosticz, consules civitatis Cracouiensis, recognoscimus presentibus.

24.

Wilkiery z 4 grudnia 1378 w sprawie niedawania podarunków, zwanych columbatio, oraz w sprawie sprzedawania dziczyzny.

W kod. str. 189.

Anno Domini lxxvij^o sabbato ante secundam dominicam Adventus Domini.

¹ Por. *tenże akt. na str. 11 i str. 30.*

Daz man keynem manne noch vrowe noch schülern noch schreibern, jung noch alt, noch spileutin noch badern, baderynnen noch allin, dy vmme gen synginden adir mummenden adir swiginden czu den weynachtin adir obirstin tagen, sal gebin keynerleye gelt adir geldis wert by I mark busse. Vsgenomen doch prister vnd glöckner, den ider man ist pflichtig czu geben.

Na marginesie: De columbatione tacita vel expressa. — Non debet.

Auch sal keyn man wilpret allirleß vnd sundirlich hyrsin, reher vnd ander allirleß wilpret ane hazen vsgenomen vthauwin, daz her in der stat vndirkoufte adir vore koufte. Abir waz eyn man vom lande brechte, daz mag her wol vffhauwin. By der büsse, der daz breche.

Dopisano później między wierszami:

Auch sal man eychhornir geströwfte nicht tewir gebin wen IIII vm eyn groschin vnd eyn gestrowten hazen vor III groschin vnd eyn firteyl um XIII heller.

Na marginesie: Debet. De ferinis. De ferinis universis.

25.

Ordynacja miejska z 1379 w sprawie porządku szkolnego w szkole parafjalnej Panny Marji.

W kod. str. 190.

Uw. Przy końcu tej ordynacji dodano ręką XIX wieku: »W roku 1839 tę wiadomość o szkole Panny Mar. wskazaną sobie od zacnego przyjaciela mego Ambrożego Grabowskiego do mojej Historji literatury Polskiej wypisałem. Michał Wiszniewski«. Istotnie ogłosił ją l. c. II, 236, ale z licznymi błędami uniemożliwiającemi niekiedy zrozumienie tekstu i z opuszczeniem nagłówka, podającego datę uchwały. Z Wiszniewskiego przedrukował ją Piekosiński l. c. str. 397, oznaczając jej czas (głównie na podstawie wskazówek natury numizmatycznej) jako »circa a. 1400«.

Actum et decretum anno Domini lxxix. De iuribus scholarum Beate Virginis.

Primo, quod pueri legentes litteras et donatos sillabicanos et componentes, usque qui casus legerint, tenentur pro precio dare magistro per unum grossum, et eciam suo locato unum grossum ad Quatuortempora quelibet anni.

Pueri vero hiis maiores et maiora legentes tenentur magistro per duos grossos ad Quatuortempora, et locato similiter per duos grossos.

Pueri sedentes ad primum cantum tenentur cantori per medium grossum, de secundo cantu pueri tenentur unum grossum cantori.

Quilibet eciam puer, non importans ligna cottidie, semel in hyeme astrictus sit emere unum bonum plaustrum lignorum vel II grossos dare pro lignorum comparacione.

Ad membranarum comparacionem solvat puer suo locato quatuor parvos.

Ad festum sancti Galli¹ solvat puer magistro gallum vel medium grossum.

Quilibet eciam puer ad festum Nativitatis Christi duntaxat et non pluries pro calefactura tribuat quatuor parvos.

Puer etiam quilibet solvere tenetur ad quelibet Quatuortempora pro signatura quatuor parvos.

¹ 16 października,

Tolluntur subscripta et prohibita sunt amplius dari et recipi videlicet nundinales per totum annum, lumina in festo Purificacionis Beate Virginis¹, novus annus, balneales, medales, nucleales et cetera inordinata iura omnia, preter predicta et signanter superius expressa. De quibus tam parentibus puerorum, quam magistris et locatis plura tedia oriebantur.

Tutaj dopisano ręką znacznie późniejszą (z końca XV w.):

Magistrum scholae domini consules eligunt et investiunt, magister locatos, cantorem domini eligunt et magister investit, magister cum cantore voto unanimi signatorem et subsignatorem eligunt et licenciant. Si vero in electione predicta discordaverint, tunc domini in eligendo signatore et subsignatore dominium sibi reservant.

26.

Wilkierz z 20 lipca 1381 w sprawie sprzedawania piwa.

W kod. str. 191.

Anno Domini lxxx primo sabbato proximo ante festum sancti Jacobi.

Daz keyn kreczmer eynem brôwer vnd synen helfern vor kost, vor trunk, vor erbeit vnd allirleÿ vngelt, von eynem weyczin byr mer sal gebin denne IX gros.

Von eynem jungen girsten bÿr X gros.

Von eynem (*dopisano*: girsten) merczin eynen firdunk. By busse eynes firdunges, der daz bricht. Vnd der brower ouch alzo vil adir ym stocke tage vnd nacht czu siczin. Vnd ouch sal iclichir brower nicht mer den eyn bÿr am tage browen.

Auch sal nymant bÿr in synem huse schenkin, daz her gebrowen vnd vorkouft habe, sundir man sal is vsschroten.

W tem miejscu dopisano nieco później:

Vnd wer daz gebot breche, so sal der koufer dez bires von eynem fyrtil girstins bires $\frac{1}{2}$ firdung gebin, von eynem fyrtil weyczins bires III groschen² vnd alzo vil ouch der vorkoufer. Von II fyrtilin firdung girstins, weyczins $\frac{1}{2}$ firdung. Vnd alzo mer adir mynner noch dem vorkoufin dez bires. Von $\frac{1}{2}$ halben fyrteil girstins III groschen, weyczins III quarter³. Von eynem ganczen girstin I mark, von weyzenem $\frac{1}{2}$ mark.

Item iclich man der browin wil lasset, der sal nicht mer dennen XII merczin adir leger byr lossin browin von dem ganczen hoffe. Vnd von eym halbin hoffe VI merczin adir leger bÿr vnd von eynem fyrtel III merczin ader leger bÿr vnd sal keyn man mer lossin browin di woche den eyn bÿr.

Na boku dopisano: Non debet.

Vnd wer daz breche, daz vberig sal man nemen czu der stat genaden, vnd her sal ouch czu genaden der stat sten.

So sal man alle jar noch ostern di keler besuchin in der stat.

Na marginesie: Non debet.

Vort mer sal ouch keyn man byr schenkin vor merczin czwisszhin ostern, sunder alle bÿr di man schenkit, di sal man schenkin vor junge bÿr vor ostern vnd noch ostern vor merczin.

¹ z lutego. ² Zapewne omyłka zamiast: XII groschen.

³ Kwartnik przed r. 1396 wynosił $\frac{1}{2}$ grosza a ćwierć skojca; por. Gumowski Podręcznik numizmatyki polskiej (Kraków 1914) str. 37 i 40.

Na marginesie: Debet.

Vnd iclicher sal nicht mer denne vff eynem hoff browin, is sy syn eigen adir gemittit.

Na marginesie: Non debet.

Vnd keyn creczmer sal mer den eyn vas býr czû czappin habin geen bi * ...busse I firdunges, alzo ufte als her dez gegriffen wirt von eynem fyrtel is sey lankwel adir tyschbir, vnd ouch von gutem bire dorczû alzo vil, von mete ouch alzo vil vnd von weyne 1 mark.

Przy całym tym ostatnim artykule dopisano: Debet legi.

27.

Wilkiez z 14 grudnia 1385 w sprawie dawania napiwków parobkom młynarskim.

W kod. str. 192.

Actum in crastino sancte Lucie anno Domini lxxx quinto.

Daz dÿ ratmennen mit willin vnd wilkur der eldsten gemeynlich habin gesaczt, gebotin vnd gewilkurt czu halden, daz keyn creczmer noch sust keyn man adir vrouwe sal trankgelt gebin vil noch wenig molner, knechtin adir fûrerin adir helfirn. Noch ouch býrschroter knechtin. Noch ouch dy selbin wedir trankgelt wedir byr noch kôste fordirn sullin noch nemen by busse VI groschen, wer daz gibit adir nympt. Nymanden czu dirlassin.

Na marginesie: De famulis molendinatorum et currus potabilium. Debet.

28.

Wilkiez z 2 czerwca 1385 w sprawie szosu.

W kod. str. 192.

Uw. Na początku tego wilkieza dopisano na marginesie De exaccionibus. Non debet.

Actum in crastino Corporis Christi, anno Domini lxxx quinto.

Daz dy nyderschrebin vndirscheidin vnd saczungin synt gesaczt vnd gewilkurt von den eldsten gemeynlich mit der... ratmennen willin vnd festlichin czû halden von armen vnd reychin von dem geschosse, wen sich daz geburen wirt czu hebin.

Daz wen eyn geschos wirt ufgerufin, so sal iderman schuldig syn czû schossin, wo von her hat, als hirnoch geschrebin stet. Ist daz noch der stat notdurft vs gesaczt wirt eyn halp groschen adir mynner adir me uff arme vnd reiche, so sal iclich man schossin von gerettim gelde noch dem, als her vil adir wenig hat.

Item ouch wer leginde gelt hette, daz her nicht ebintuwirt, do ist der man ouch von schuldig czu schossen.

Dornoch so sal man schossin vor erbe. Alzo wer am Ryngye eyn ganczin hoff hat, der machit xxxvi elin weyt vnd lxxij eyn lang, der gebit ein $\frac{1}{2}$ marc czu schosse. Hat

* pierwotnie było V mark, ale zostało przekreślone.

abir eyn man eynen halbin hoff am Ryнге, der gebit I firdung vnd alzo nach dem, als erbe kleyn adir gros were.

U dołu strony dopisano nieco późniejszym piśmem:

Item das grosse haws Mornsteyns an der eckin hot in der lenge 102 ele vnd mer, in der breyte hot 36 ele vnd mer.

Item vom Ryнге welch erbe leit bys an des erste crůcz in der gassen, der gibit VIII scot, ist is eyn gancz hof. Ey halp hoff gibit VIII groschen, eyn fyrtel IIII groschen.

Item vom ersten crůcz vorbas kegin der můwir eyn gancz hoff gibit I firdung, eyn halbir hoff gebit VI groschen, eyn firtel III groschen vnd alzo vorbas noch dem als daz erbe verre adir nohin ist gelegin.

Auch wer eyne kaufcamer hat, der gibt I firdung von der kaufcamer. Der crome gibit VI groschen, dy fleysschbank gibit ouch VI groschen.

Vort mer von getreide allirley adir hoppin, wer daz hat legende uf wynnunge, der daz vorkoufin adir browin adir backin wil uf koufe, do ist man schuldig von czu schossen noch der mark wy vil daz machit als von gereitem gelde.

Wer adir icht in dem huse czu schlechter notdurft hette von sweynen, getreide, fleyssche adir andirley, daz (*dopisano*: her vor)czerin vnd nuczczin mit sym gesinde wolde an argelist vnd daz czu schlechtr notdurft hette daz iar, do schost man nicht von.

Auch alzo von holcze vnd von allirley daz gelt wert ist, daz eyn man meynt czu forkouchin^a adir vorbrowin adir vorbackin uf wynnunge adir helt uf wynnunge, do schossit man von noch der mark als is wert ist.

Von pferdin schost man ouch adir von andirm ff, daz eyn man meynt vorkoufin.

Waz adir eyn man adir weyp hat an kleyder, gesmeide, bowrat gebende allirley, do schost man nicht von.

Hat ouch ymant schult, der her sich nicht vorzeit vnd dy weile man sich der nicht vorzeit, do sal her von schossin. Vnd wen her sŷ czu drey molen vorschossit, so sal her nymme do von schossen, bis em di schult vorgolden wirt. Were adir yman ichtes schuldig, daz gelt darf her nicht vorschossen.

Der hantwerk man, der nicht erbe noch gelt hat vbir xii mark, der schost VI groschen vom tyssche.

Ratmannen vnd scheppin dŷ daz jar als si siczin, so durfen sy nicht swerin czu irem geschosse, sundir wen si sprechin^b, daz si recht geschost^c habin by irem eide, den si getan habin got vnd der stat, so habin sy genug gesworen. Adir hantwerkmeister vnd ander czechin meister synt schuldig czů schossen, als andir burger bi irem eide.

Wer auch gast ist vnd hat erbe in der stat, der schossit noch markczal als daz erbe kostet.

Ostatni ustęp (Wer... kostet) jest później wykreślony.

29.

Wilkierz z 28 listopada 1403 w sprawie szosu dzieci nieletnich.

W kod. str. 193.

Feria quarta ante Andree anno etc. 4° tercio.

^a poprawione później na: forkoufin.

^b spechin Cod.

^c poprawione później na: vorschost.

Dy herren ratmanne jung vnd alt sint eyns worden vnd haben eyntrechtlich beschlossen vorbas von vnmondigen kinder gelt czu schossen also czu halden, daz wen is kompt, daz dy stat geschos gebit adir hebit, so sullen dy schosherren derselbin kinder vormunde frogen of iren eyd, ap sulcher vnmondiger kinder gelt stille leyt vngeorbert adir ap mans orbert vnd hantirt. So sullen sulche vormunde das bekennen bey geswor-nem eide, vnd ist daz man den sulch gelt orbert und hantirt, so sullens dy vormunde vorschossen, hantirt mans adir nicht, so darf mans auch nicht vorschossen.

30.

Wilquierz z 9 lutego 1387 w sprawie obywatelstwa miejskiego.

W kod. str. 194.

Actum die sancte Appolonie anno Domini etc. lxxx septimo.

Daz di ratmannen mit eyntracht vnd wilkur der eldesten habin eyn sulch saczunge gemacht vnd uffinberlich in der kirchin lassen lessin, uff daz sich hernoch des nymant entschuldigin moege, dez daz treffin wurde.

Daz alle di burgerrecht der stat gewonnen habin vnd sich noch der gewonheit vnd wilkur der stat von aldirs gemacht vnd geschen nicht geerbit adir geweip habin bis her, daz ab sich der keyner von nv von hynnen emprechin wolde adir czihin vnd andirswo burgerrecht gewonnen, den wirt di stat mit nicht e ledig lassen vnd mag sich ouch nicht andirs von hynnen emprechin in keyner weyse, ys ensy denne, daz her habe bezalt vnd vorricht alles, daz her von dem tage syns burgerrechtis als her daz gewonnen hat, an czolle vorfurt hat vnd waz em ouch an andirn vngelde von der stat wegin geburen mochte, gancz vnd gar mit der tat vorricht vnd bezalit.

Vnd daz sal alzo vort mer alle wege ken iclichem gehalden werden stetlichen in czukunftigen czeitin ewiclichin.

Na marginesie: De cive recedente et theloneum solvere debente. Non debet.

Poczem dopisano ręką XV w.: Istud statutum ex decreto omnium seniorum tocius civitatis extat revocatum et cancellatum.

Cały drugi i trzeci ustęp tego wilquierza jest na krzyż przekreślony.

31.

Wilquierz z 2 marca 1387 w sprawie frymarków.

W kod. str. 194.

Sabbato ante »Reminiscere« anno lxxx^{mo} septimo.

Daz wer vreymarkt vnd do lest frymarkten in synem huse, der sal der stat gebin. V mark. Vnd wer dorbey ist, her sy burger adir gast, der sal der stat I marc gebin. Vnd wer do vor betit auch I mark.

Na marginesie: Debet. De ffreymarkt et assessoribus.

32.

Wilkierz z 2 marca 1387 w sprawie znaku karczmarzy.

W kod. str. 194.

Die predicto et anno.

Wer byr schenkit, der sal uf synem fenster vnd nicht andirswoweynen kegil seczcin von czwen elen vnd nicht h̄er by VI groschen busse.

Na marginesie: Non debet. Von dem kegil.

33.

Wilkierz z 8 czerwca 1387 w sprawie świętowania poniedziałków oraz w sprawie sprzedaży soli.

W kod. str. 194.

Sabbato post Corporis Christi anno praedicto.

Daz welch hantwerkknecht den montag adir eynen andirn werkiltag in der wochin ffert, der sal der stat $\frac{1}{2}$ firdung büssen an widerrede vnd welch meister daz dirfure, is were von synem dyner adir von andirn, der sal das melden den ratherren by gehorsamkeit vnd tr̄uw, dy her der stat schuldig ist. Vorswige adir nen eyn meister das, der sal der stat I firdung bussen, als uff als her das vorsweigit vnd als manch person her vorsweigit. Vnd ouch wer vor dy brecher bitet, der sal ouch als vil büssen.

Na marginesie: Debet. Von dem guten montage.

Wer do salcz lest us der schönne adir vs dem huse lest laden uf den markt, der sal czu lade lone gebin IIII denar vnd II denar czu secze lone. Wer adir lest salcz ladin uf dem markte adir in schönne adir in h̄usern, daz man us der stat weg furet, der sal von der bank $\frac{1}{2}$ groschen gebin.

Na marginesie: De sale vendendo. Non debet.

34.

Wilkierz z 4 sierpnia 1397 w sprawie łaźni.

W kod. str. 195.

Actum sabbato ante Laurencii anno etc. xcviij^{mo}.

Man vorbeutit allin burgern, burgerynne vnd burgermesigen luthen, di czum bade gen, das sy den badknechtin, reyberyn, oftragerin, entschuern vnnd hutterin keynen pfennyng noch pfennyngis wert sullin gebin, zunder dem bader adir seynem lonsiczczersal man das badlon gebin, vnnd der mag do won dem egenantin seynem gesinde lonen vnnd irn dinst bezcalin alz her weys, vnnd wer das obirtrit is seÿ vraw adir man, der sal der stat eyne marg büssen alz oft alz is wirt obirtretin.

Na marginesie zanotowano tą samą ręką: De balneatoribus. Istud debet legi valde atente.

Później dopisano dwukrotnie: Non debet.

35.

Wilkierz z 7 grudnia 1375 w sprawie gry w kości i innych przekroczeń.

W kod. str. 195.

Actum feria VI proxima post Andree anno etc. lxxv^{to}.

Wer do spilt mit wûrfln adir mit kûlen obir eyn firdung, der sal gebin eyne marg. Item wer sust mit wurfln ader kûlen vnder eyne firdunge sunder bretspil wy kleyne das were, der sal gebin III gros.

Von messir adir swert czien VI grose. Von angissin býr adir meth III grose.

Te dwa postanowienia są wykreślone, a na marginesie ręką XV w. napisano: est planatum.

Von weyn angissin I firdung.

Ouch wer do gibt byer adir meth noch der glocken an dý orten III grose.

Na marginesie: Debet. De lusoribus.

36.

Wilkierz z 1394 w sprawie uposażeń duchownych w mieście Krakowie.

W kod. str. 196.

Actum anno Domini etc. lxxxxiiij^{to}.

Daz dy rathmanne des jares vnd dy eldsten mit eyntrechtikeit reyffes rathis vnnnd wolbedochtem mute haben angeseen manchirhande vnnuczczte geschichte, dy sich czu sunden vordeclichen czien an deme, das dy rathmanne eltir vnnnd andir geistliche pfrunden, an den dy stat das lehen hat, gebit vnd vorleyet mannen geistlichen, e wenne dy besiczczter der selbin eltir adir pfrunden gesterbin vnnnd das selbige mit brifen der stat bestetigen vnnnd voruesten; dor vmme haben se gesaczczit gemachit vnnnd eyntrechtlich gewillekort vnnnd vnwedirruflich von allen czukumftigen rathmannen czu halden, das man keynen altir adir geistliche pfrunden ymanden gebin noch vorleyen sal, dy weyle der besiczczter des altirs adir der pfrunden lebit, wenne abir der besiczczter gestirbit, zo mogen dy rathmanne dy czu czeyten siczczen mit der eldisten voriowortunge, wenne is got gan, gebin vnnnd vorleyen.

37.

Wilkierz z 4 listopada 1489 dotyczący scieków i rynien deszczowych.

W kod. str. 170.

Von wassirfloss vnd rynnen der hewsir vide.

Anno Domini millesimo cccclxxxix feria iiij post Omnium Sanctorum sint vor vns rathmanne jung vnd alt komen dy ersamen scheppen vnsirs gerichtis vnd haben erczalt, wy vor sy komen were tedinge von eynem wassirfloss, der do geyt von eynem

nockber dorch des andern erbe, welchir den nicht leiden welde dar vmbe, das der wassirfloss in den hantfesten nicht were awsgedruckt. Sundir der andir spreche, seyn erbe were ym vorreicht mit den rechten, als is seyn vorfar gehalten hat, vnd dem nochber och mit sulchen rechten, vnd jor vnd tag ist vorgangen vnd das wassir ist gegangen, ap is nicht vort gen sulde, begerinde vor vns vnderweisunge. Wir daroff rat habinde vnd in buchirn lissen suchen, hat man gefunden in Meideborgischen orteln eyn sulch ortil¹. Der man der seynis nockwers troffe vnd wassir dorch seynen howf ader haws flissen hetten ior vnd tag ane rechte weddirsproche, so sal her das vort also leyden, is were denne das her beweisen mochte mit briffen adir mit gerichte, das her das lengir nicht leiden sulle. Och habe wir deme gleich gefunden in vnsirn scheppen buchern, aws welchen wir derkanten, das is vnsir vorfaren also gehalten haben. So och eynem ydermanne seyn erbe vorreicht wirt mit den rechten, als is von alders geweest ist, vnd dem vorreichir sotne wassir gegangen sint, so sullen sy och frey seyn, dem is also vorreicht ist, och das eyntrecht bleibe czwuschen den lewten vnd nockbern, als lange gewesit ist. Habe wir obgenante rathmanne iung vnd alt mit eyntrechtiger stymme derkant, das alle troffe vnd wassir, dy do fallen adir vnden off der erde geen von eynem nochber dorch des andirn haws adir hof flissen, vnd ior tag gegangen haben, vnd och von aldirds gewesit sind czwuschen den burgern, dy sullen fordan geen ewig, vnd der sy leidet, mag sy nicht weren, is sey denne her beweiset mit gerichte adir ratis adir scheppen briffen, das her is lengir nicht leyden sulle. Vnd ist nicht von noten, das dy wassirflosse in den hantfesten sten, so sy inhalden mit alle den rechten, als is seyn vorfar gehalten haben. Doch vnlust, stinckende ding vnd spũlicht sal eyn nochbar nicht of den andirn gissen, sundir alle regenwassir vnd reyn wassir sal her nicht weren. Och das in den hantfesten steyt: frey vorreicht, mag in den sachen nymantis schaden, wen eyn ider erbe ist frey, das nicht erdczins hath.

¹ Ortyl ten znajduje się w krakowskim zbiorze ortyli magdeb. (kodeks Bibl. Fagiell. nr 399) pod l. 170.

CZĘŚĆ III.

Formulae iurisiurandi.

Przedrukowując przysięgi, zachowałem niemal zupełnie niezmieniony ich porządek oraz uwidocznilem przeróbki tekstu. jakie w nich przeprowadzano. O ile Behem zachował przysięgi bez zmian (a za nim podał je Piekosiński), to nie przedrukowywałem tego tekstu, odsyłając do II tomu Kod. dypl. m. Krakowa.

1.

Iuramentum mechanicorum (str. 196).

Wir sweren gote, daz wir wellin vnsern herren^a den... ratmannen gehorsam seyn vnd vnser czeche mit truwem vnd mit rechte^b vorwez in. Alzo daz wir dem armen als dem reichen recht wellin tun vnd von keynem manne, der vnser czeche gewynnen wil, nicht me wollen nemen in keynir weis en eyn firdung^c vnd nicht mer^d. Als vns gott helffe vnd dy heiligen^e.

Formuła ta uległa niebawem przerobieniu, a mianowicie w r. 1407 poczyniono w niej następujące zmiany:

^a *Słowa unsern herren poprawiono: unserm herren dem konige getrew seyn vnd vnsern herren den...*

^b *Dopisano: götlichem rechte.*

^c *Tu dopisano: Nota specialiter, quod magistris pistorum in ipsorum iuramento adiungitur: vnd alle dy busfellig werden, das wir dy den herren wellin offnbaren als vns gott etc.*

^d *Te trzy wyrazy wykreslono.*

^e *Wreszcie całą formułę przekreslono, a na marginesie dopisano:*

Istud iuramentum mutatum est cum consensu omnium seniorum mechanicorum feria quarta die Cinerum anno etc. mccccvii^o (9 lutego 1407) in iuramentum in presenti columpna subscriptum, quod omnes magistris mechanicorum iuraverunt et iurandum de cetero assumpserunt perpetuis temporibus affuturis.

Istotnie na dole strony wpisano teraz następującą formułę:

Iuramentum magistrorum mechanicorum.

Wir sweren gote, daz wir wellen vnsirm herren dem konige getrew seyn vnd vnsirm herren den ratmannen gehorsam vnd vnser czeche mit trewen vnd mit rechte vorwezen. Alzo daz wir dem armen alz dem reichen recht tun wellen vnd keyne sammeunge noch eygenschaft wedir daz konigreych haben wellin vnd daz wir der stat recht,

ere vnd vromen dorynne suchen wellen noch vnsirm besten vornemen vnd von keynem manne, der vnsere czeche gewynnen, wil, mer nemen wellin in keyner weyse denne eynen virdung. Alzo vns gott helffe vnd dy heiligen.

Ale i ta formula uległa dalszej odmianie. Mianowicie w jakiś czas krótki wpisano bezpośrednio po niej następujące brzmienie:

Wir sweren gote, das wir wellen vnsernn herren dem konige getrewe seyn vnd vnsern herren dennen rathmannen gehorsam vnd vnsere czeche mit rechte vorwesen wellen, alzo das wir dem armen alz dem reychen^a recht tuen wellen, vnd das wir mit andirn czechen adir iren czechmeystirn keyne bekosunge, sammelunge adir gespreche haben noch machen wellen^b noch keyne neuwe saczczunge machen noch gestaten czu machen wellen, domit das lantfolk vnd statfolk beswerit vnd gedrengit mochte werden, noch gemachte halden wellen, noch gestattin czu halden wellen, vnd vnsere czeche nicht czusammen laden wellen eyn rathman adir wen dy rathmannen senden wellen kome denne dorczu. Vnd von keynem der vnsere czeche gewynnen wil, mee denne eynen fir-dung nemen wellen.

Formułę tę zaczęto równocześnie tłumaczyć na polskie (pismo z wieku XV):

Priszangamy bogu ysz chcemy naschemu panu krolowy chcemy wierny biczh a naschym panoom radczam posluschny a...

Wreszcie o jedną kartę dalej (na str. 199) wpisano jeszcze inną rotę przysięgi dla starszych cechów, a mianowicie tę, którą podał Behem, a z niego Piekosiński w Kod. dypl. m. Krakowa I 486, § 9. W tekście tej ostatniej rotę znajdują się zamieszczone trzy glossy polskie (ręką w. XV), a mianowicie: 1) eyginschaft = osobnosczi (u Behema w jego tłumaczeniu polskiem = ossobywoszczy), 2) newsatczunge = nowe vstawy, 3) czwetracht = rostirkÿ.

2.

Iuramentum affusorum (str. 197).

Wir swerin gote, das wir recht angissen wellen dem armen als dem reichen vnd eyne iderman als dem andern, vnd wo wir dirfaren, das czwey fas czu czappin geen adir das man langwelle vor rechtbir schenket adir rechtbir mit tyschbir mengit, das wir das vnsirn herren den ratmannen^a meldin wellin, als vns got helffe vnd dy heiligen etc.

3.

Iuramentum consulum (str. 197).

Wir swerin gote, das wir wellin vnserm herren dem konige getrew sein vnd der stat recht, ere vnd vromen vnd des ganczen landis bewaren, zo wir beste konnen noch vnserm vormogen mit der wiczigsten rathe, als uns...

^a Tu dodano na marginesie: dem lantfolke und statfolke.

^b Tu dodano na marginesie: noch czu haben vnd czu machen gestatin wellen an vnser herren der rathmanne wille.

^c Wyraży: vnsirn herren den ratmannen są wpisane nieco później.

Do tej formuły dodano niezawem ustęp: vnd keyne czweunge in der stat gestatin wellen, vnd das wir deme gemeynen noczche hochir wegin wellin, wenne vnsir sundirlichen nocz.

Poczem w jakiś czas ułożono i wpisano (dwukrotnie) jeszcze inną formułę, a mianowicie tę, którą pomieścił Behem (f. 205), a z niego podał Piekosiński (l. c. str. 484, § 1).

Od tekstu Behema różni się ona tutaj tylko tem, że po słowach »wellin seyn vnd der stat« dodano: recht, ere vnd fromen.

4.

Iuramentum scabinorum (str. 198).

Tekst niemiecki tu podany jest zgodny z tekstem Behema (f. 206, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 3)¹ — z wyjątkiem zmodernizowanej przez Behema pisowni oraz z tem, że słowa: »nach vnserm besten vornemen« zostały dopiero później dopisane; zaś na marginesie wpisano ręką wieku XVI następujący przekład polski:

Przissagami bogu, yze ku prawu, ku kthoremu iesthesmy vibrani, sądziemu, myastu y pospolithemu czlowiekowŷ prawie ortheile naidowacz chcziami wiedlie nalepsego rosumu nassego a lawicza przissansnicza wedlie prawa Maidenburskiego y vedlie vilkirzow ŷ prziuileiow mieskich sprawowacz tak sprawiedlnie iako naliepiey sadzimi mocz vmiecz, wie-dziecz ŷ volga wolimi miecz. a thego opuszcziz niechcziami dla zadny rzieczŷ, tak nam pan buog etc.

5.

Iuramentum advocati (str. 198).

Zgodnie z tekstem Behema (f. 205, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 4).

6.

Iuramentum notarii et subnotarii (str. 198).

Ich swere gote, das ich meynen herren den ratmennen, do iczunt siczen vnd her-nochmols siczen werden, gehorsam wil syn vnd meyn amecht dorczu ich ofgenommen byn mit trewen vnd mit rechte vorwesin wil, also das ich der stat sachen vnd auch andir lewte sachen, dy mir czu schreybin befohlen werden, getrewlich vnd so beste das ich kan und mag beschreyben vnd machen wil vnd meyn gewerbe, was mir befohlen wirt, getrewlich vnd fleissiclich werben wil. Vnd was ich der stat heymlichkeyt aus buchern adir aus dem rate dirfare, das ich das nicht melden wil vnd wo ich der stat argis be-waren mag vnd ir bestis gesuchen vnd warnen mag, das ich das tun wil vnd in keyner weyse lassen weder durch lib noch durch leyd, fruntschaft ader fintschaft, gobe adir fromen, noch durch keyner ander sache wille, als mir got helfe vnd dy heiligen.

¹ W przedruku Piekosińskiego należy dać przecinek po słowie: richter (w wierszu pierwszym od dołu).

7.

Iuramentum famulorum (str. 199).

Ich swere gote, daz ich meynen herren den ratmannen, dy iczunt siczen vnd dy hernochmols siczen werden, gehorsam vnd getrew wil syn vnd meynen dinst, dorczu ich ofgenommen byn, mit trewen vnd mit fleisse vorwesin wil vnd meyn gewerbe¹, was mir von den herren befoln wirt, getrewlich vnd recht werben wil, vnd was ich der stat heymlichkeit dirfare, das ich dy nicht melden² wil, vnd der stat bestis werben vnd suchen vnd bewaren wil noch alle meynem vormogen vnd fleisse vnd wil daz nicht lossen weder durch lip noch durch leyt, fruntschaft ader fintschaft, gunst, vngunst, gobe adir geniss, noch durch keyner andern sache wille. als mir got helfe vnd dy heiligen.

U dołu formuły zaczęto wpisywać (ale nie skończono) jej uzupełnienie: vnnd wo ich irkeyne zwetracht...

8.

Iuramentum institorum (str. 200).

Zgodnie z Behemem (f. 208, ob. Piekosiński l. c. str. 485, § 6), z wyjątkiem drobnych różnic (»iclichs nach seyner wirde«... »das wir den vnseren herren«). Zaznaczyć tylko należy, że po słowach: dem lantman als dem statman pozostawiono tutaj cztery wiersze puste dla wpisania ewentualnych uzupełnień, ale ich potem nie dodano.

Początek tej rotę przetłómaczono między linjami na język polski ręką w. XV: Pzi-szyengamy bogu, sze panom nasim raýczom poszlusny chcemy bicz a pilnosczo do-glendacz chcemy, sze wselky thowar y kupya chtorem pod kromy przedayom kasdem wedlye ye dostoinosczy po latwem rownem sprawietlywem targu przedano myerzono wazono...

Z dalszej części noty są tylko glossy: 1) brochig = przestampny — 2) dirfinden = naydziemy — 3) melden = obyawym — 4) fruntschaft = przyszny — 5) gunst = la-sky — 6) gobe = dary, datky — 7) nocz = poszitky.

9.

Iuramentum quartaliensium (str. 200).

Zgodnie z Behemem (f. 209, ob. Piekosiński l. c. str. 486, § 8) — z wyjątkiem, że słowa: nach vnserm besten vornemen są nieco później wpisane.

10.

Iuramentum braseatorum (str. 201).

Wir sweren gote, daz wir vnsern herren den ratmannen gehorsam wellen syn vnd eyme iczlichen menschen an seyme getrede vnd malcze getrewlich vnd gerecht mete-

¹ *Dopisano później glosę polską: sprawy.*

² *Dopisano później glosę polską: obyawijcz.*

farn wellin, daz czu rechter statt lossen wachsen vnd eym yderman seyn eigen getrede gemelczet wedir entwirten gancz vnd gar, vol vngemynnirt, vnworwechsilt vnd vnvormengit, keyn vntochtig getrede czu malcze innemen vnd ane messegelt keyns aufgeben, keyne newsaczunge vnd beswerunge nicht machen vnd vormols gemachte nicht gestaten czu halden, vnd mit fleisse czuseen, das alle dy obgenanten stücke in vnser czeche von eyne iclichem melczet vnd iren knechten gehalten werden, vnd wo wir dirfaren ebrecher adir czwetrachtmecher, dy welle wir vnsern herren den ratmännern melden, als vns got helffe vnd dy heiligen.

11.

Iuramentum tabernatorum (str. 201).

Wir sweren gote, daz wir vnserm herren dem konige getrew wellen syn vnd vnsern herren den ratmännern gehorsam vnd vnser czeche mit trewen vnd mit rechte vorwesin wellen, das eyne ydermann gleich geschee dem armen alz dem reichen, vnd von XXIII scheffeln treugis weisis nicht me wen IX¹ vas rechtis birs vnd eyn vas lanquel wellen lossen machen noch gestaten czu machen, vnd keyn bir schenken noch gestaten czu schenken, is habe denne in dem keler drey² wochen czwischen sinte Michils tag bis czu pfingsten adir acht tage czwischen pfingsten bis czu sinte Michils tag volkomelich gelegen, vnd wellen keyne lanquil vor recht bir schenken noch gestaten czu schenken, noch recht bir mit lanquil adir mit tischbir mengen noch gestaten czu mengen, vnd keyne eygenschaft noch new saczunge machen noch gestaten czu machen, do mit das statvolk adir lantvolk gedrengt mochte werden, vnd was derley vormols gemacht were dy welle wir nicht gestaten czu halden, vnd wo wir dirfarn ebrecher adir czwetrachtmecher, dy welle wir vnsern herren den ratmännern melden, als vns got helffe vnd dy heiligen.

12.

Iuramentum columbariorum. (str. 202).

Wir sweren gote, daz wir vnser amecht, dorczu wir ofgenomen sint, mit trewen vnd mit fleisse vorwesin wellen, of dem markte vnd obir al in der stat fleissiglich czuseen, das eyne yderman an kewffen vnd vorkewffen allirley essinder dinge gleich geschee, dem armen als dem reichen, dem jungen als dem alden, dem landman als dem statman vnd allis das vns von vnsern herren den ratmännern befohlen wirt adir iczunt befohlen ist, mit allem fleisse bewaren vnd tuen wellen, keynen vorbotenen vorkowf, keyne vortewrunge vnd keyner gefelschtir gemengter noch vntochtiger dinge vorkeuffunge heyemlich noch offinbar of dem markte noch in hewsern nicht gestaten wellen, vnd nicht vorsweigen wellen vnsern herrn den ratmännern, wen wir in keyme der dinge brochig dirfinden, vnd wellen der keyns metehelen noch obirseen noch vnfleissig syn durch keyns genissis adir gobe wille noch durch fruntschaft adir fintschaft, gunst, vngunst, noch durch keyner andir sache wille, alz vns got helffe vnd dy heiligen.

¹ Poprawiono później na X.

² Dopisano później na marginesie: anegeber a drey poprawiono na czwu.

13.

Iuramentum seniorum in foro piscium et allecum (str. 202).

Zgodnie z *Behemem* (f. 208, ob. *Piekosiński str. 486, § 7*), z tą tylko różnicą, że w pierwotnym tekście nie było słów »vnd geczeugen was wir beschawen«, które dopisano dopiero później na marginesie.

Miedzy linjami są dodane glossy polskie ręką w. XV: 1) amecht = vrzand — 2) vorwesen = sprawycz — 3) gleich = równosc — 4) vortewirunge = przedrozenia — 5) felschunge = falschowania — 6) betrigunge = osschukanya — 7) anhalten = na tho wyodl — 8) haldunge = dzyerzenya — 9) genys = pozytek.

14.

Iuramentum tendlariorum (str. 203).

Zgodnie z *Behemem* (f. 210, ob. *Piekosiński str. 407, § 10*), z tą tylko różnicą, iż zamiast »unsere bruderschaft« jest tutaj: »unsir czeche«, zaś po słowach »alle ding« jes tutaj: »dy in vnsir czeche gegeben werden«.

15.

Iuramentum pensae minoris (str. 203).

Wir sweren gote, daz wir getreulich wellen czuseen, daz nymand vorkof tuen sal mit alle der ware, dy denne dy cleyne woge angehört, dy unsir herren beschrebin gegeben haben vnd forbotten, vnd wen wir dirfaren der sulchen vorkouf tut, deme wellen wir nicht abwegin noch lossen abwegin, sundir sulche war behalden in der wogen vnd dy mitsamt dem, der das tut, offinbarn vnsern herren den ratmennen vnd wellen das nicht lossen durch gunst, vngunst, fruntschaft, noch fintschaft, noch durch keyner andir sache willen, alz vns got helf vnd dy heiligen.

16.

Iuramentum pensatoris et notarii predictae pense (str. 203).

Ich swere got, daz ich alle ding, dy mir in dy woge czu wegin brocht werde, getreulich vnd recht wegin wil vnd beschrebin dem armen alz dem reichen, dem landman alz dem statman, vnd eyne alz dem andirn vnd das nicht lossin wil durch gunst, vngunss fruntschaft adir fintschaft, noch durch keyner andir sache wille, alz mir got helf etc.

17.

Iuramentum wergbinder (str. 203).

Ich swere gote, daz ich meinen herren den ratmennen gehorsam wil sein vnd mein amacht werg zw binden, deroff ich offgenommen bin, recht vorwesen wil dem armen als

dem reichen vnd das nicht lossen durch fruntschafft ader fintschaft, gunst, vngunst, gobe, genisz, noch durch keinen ander sache willen, als mir got...

18.

Iuramentum consulum (p. 204).

Zgodnie z Behemem (f. 201 i 205, ob. Piekosiński l. c. str. 484), z tą tylko różnicą, że Behem opuścił po słowach und der stat słowo recht.

19.

Iuramentum crematoris argenti (str. 204).

Ich swere got, das ich das amacht, dor czw ich offgenommen bin, mit rechte mit trewen vorwezen wil noch meinem besten vormögen vnd vornemen vnd einem itzlichem zein zilber adir golt recht brennen, recht noch zeinem grad streichen vnd abwegen vnd kein zilber czeichen is zey denne zcw zeinem grad kommen vnd der keines lossen wider durch lip noch durch leit, wider durch keiner ander sachen wille, als mir got hellffe vnd dy heiligen.

20.

Iuramentum magistrorum monetae regiae (str. 205).

Wir sweren gote, das wir vnserm gnedigen herrn dem konige vnd dem gancze lande getrew seyn wellen in dem amecht der moncze, dorczu wir gekorn vnd ofgenommen seyn, vnd von keynem andern silber wenne von deme, das vns von vnsirs gnedigen herrn des konigis wegin gegeben wirt adir sust in dy moncze geschicket worde, machin vnd sloen lossen wellen moncze, was vns befallen wirt von vnserm herrn konige halbe groschen qwerter adir cleyne heller alleyne vnserm herrn konige czu gutte vnd fromen in solchem czeichin, forme vnd tochtikeit, als dyselben pfennige vor alden czeiten gemacht worden seyn. Vnd den herren ratmannen desir stat alle wochin, wenne wir monczen vnd dy weile wir dy moncze vorwesin, dy proba rechtfertiglich ane gefere aws dem tegil antworten vnd czu beschawen gebin wellen, vnd wellen das nicht lossin durch lip noch durch leit, gobe, genis, fruntschaft adir fintschaft, noch sust durch keyner andern vnczemlichkeit wille, als vns got helfe vnd dy heiligen.

21.

Iuramentum vice-advocati (str. 205).

Zgodnie z Behemem (f. 207 v, ob. Piekosiński l. c. str. 485) z wyjątkiem, iż zamiast »dem Richter der Stad«, tutaj jest: »dem rechte der stad«.

22.

Iuramentum aqueductoris, vormagistri (str. 206).

Ich swere gote, das ich meinen herren den rothmannen jungk vnd alth, dy itczunder sitczen vnd hernoch mols sitczen werden getrew vnd allezeit gehorzaam seyn will vnd meyn amecht des rorwergks getrewlich vnd fromlich vorwezen wyl vnd das wasser allezeit einem iderman, do is meyn herren czw der stad nutcze yn brewhewsern, badstoben vnd an allen anderen stellen geletet haben, getrewlich fordern wyl, gleich einem als dem andern vnd an allen forteil, vorstoppunge vnd hindernisse wil lossen, gehn vnd flissen an alle betriglichkeit, vnd der stad roren dÿ ich entphoe vnd boren werde getrewlich vorrechen, czelen vnd legen vnd alles gerethe, geschirre vnd notdorfft holczen vnd auch eyserne, das ich itczunder habe ader nochmols haben werde, was mir oberantwort wirt, von der stad nicht entwenden wil an meinem ader sÿst erkeinem nutcz, vnd alles was ich erfahren werde, das der stad schedlich were, ader meinen herren rothmannen, welcherley das were, das ich das offnbaren wil, vnd allen der stad schaden mit meinen hochsten krefften als ich kan vnd magk bewaren wil, vnd wil das nicht lossen durch lip noch durch leyt, fruntschafft, fintschafft, gunst ader gobe, noch sÿst durch keyner sachen willen. Als myr got helffe vnd dy heiligen.

23.

Iuramentum concivium in mercantiis suspectorum (str. 206).

Zgodnie z Behemem (f. 211, ob. Piekosiński l. c. str. 487, § 13).

24.

Iuramentum famulorum concivium suspectorum (str. 206).

Zgodnie z Behemem (f. 211, ob. Piekosiński l. c. str. 488, § 14).

25.

Iuramentum extraneorum, qui capta licentia ultra depositorium vadunt et in reditu, si donum habere voluerint, iurent eo modo, sive ex Hungaria, ex Lublin, Russia aut vndecumque veniat (str. 207).

Ich swere gote, das ich an alle gefare keyn¹ R. mit schlechtem ledigen zattel gezcogen bin, vmmb ynforderunge wille meiner schulde alleyne, vnd nicht gekowfft habe, vnd sÿst mit nymanden keynen kawff noch heimliche abredunge gemacht habe vmmb keinerley ware, noch auch sulchen kawff durch nymanden anders habe lossen bestellen, off liberern alhÿ her ader anders wohin, durch keyne weysze ader hynderlist mit zelber noch sÿst keyner andern personen, vnd auch nichts gekowfft habe noch lossen kawffen mir czw gutte ader anderen awslendeschen personen, czw schaden diser stad nider-

¹ R. oznacza tu widocznie Rusland, Russia.

loge vnd freiheit, durch keyn fortel, farbe ader gerichte. Als mir got helffe vnd dy heiligen.

Porównaj u Behema (f. 207) i Piekosińskiego (l. c. str. 488, § 15).

26.

Iuramentum gewichteycher (str. 208).

Ich swere gote, das ich eyn ider gewichte kleyn vnd gros, was mir oberantwort wirt, recht wegen vnd eychen wil noch alder awssatzunge der stat gewichte vnd wil keynem czw geben, noch abnemen wider als recht ist, dem armen als dem reichen, vnd wil yn dem nicht obertreten durch erkeynes dinges fruntschaft, fintschaft ader erkeynes genussis willen, als mir got helff.

27.

Iuramentum civium mercatorum Cracoviensium (str. 208).

Ich swere gote, das ich wnserem herre dem konige getrawe wil seyn wnd wunseren herren rothmannen gehorzaam wnd wil bey iren rechten, wilkorn wnd handtfesten stehen wnde wil mitt keynem fremden, der dieser stadt burgerrecht nicht hette, kenen kaffmanschaffth noch gemeinschafft meynes handels haben, dem lande, den koniglichen zcollen, der stadt nyderloge wnde gerechtikeyth zw schaden. Alzo mir got helffe wnd dy heiligen.

Behem (f. 210) a za nim Piekosiński (l. c. str. 487, § 11), podają tekst znacznie się różniący.

Poniżej zamieszczono tu (ręką w. XVI) tłumaczenie polskie:

Iuramentum mercatorum.

Przysięgam bogu, yze krolowy iego M. panu nassemu milosziwemu chczia wierzien bicz a panum raiczam poszlusny, a chczia przy ych myseskich^a prawich vilkirzach y przyuileiach stacz a ssadnim opczem, kthori by mieskiego prawa theho to miasta niemiall, szadneho thowarzystwa y sprawey mego handlu miecz niechczia, szemie wzisthy, crolewskim czlam, skladu thego miasta y przyuileiom ku szkodzie. Tack my pan buog... etc

28.

Iuramentum susceptionis iuris civilis (str. 208).

Ich schwere gote, das ich wnserem allergenedigsten herrn dem konige getrawe wil seyn wnde wnsernn herrn rathmannen gehorsam wnde wil stehen bey iren rechten, wilkoren wnde hanndtfessten. Alzo mir gott helffe wnde dy heiligen.

^a Ten wyraz wpisano później.

Wykaz osób i miejscowości *

A

Abraham Lewkonis filius, judeus Cracoviensis (1407) 15
 de Alba Ecclesia Clemens senior civitatis (1382) 12
 Albertus archiepiscopus Gnesnensis et primas (1425) 16
 Allexius eldister der stat (1379) 30
 Amilegius Gerasius consul (1324) 2
 Andreas castellanus Wisliciensis (1344) 3
 Andreas subcamerarius Crac. (1360) 7
 Andreas castellanus Zarnoviensis (1371) 10
 Andreas episcopus Posnan. (1425) 16
 Antonius Sawpnik (1426) 18

B

Behem Paulus senior consul (1422) 7
 Bem Nicolaus eldister der stat (1379), consul civitatis (1381) 30, 35
 — ob. Boemus N.
 Berr Hanco ob. Tenczir.
 Birkinantsch Hannus beckerknecht (1375) 26
 de Bodzinaw Clymko civis (1382) 12
 Boemus Niczco civis (1382) 12
 — ob. Bem N.
 Bonafide Johannes senior consul (1422) 7
 Botner Nicolaus consul (1382) 35
 de Brega Wilhelmus et Bernhardus seniores consules (1422) 7
 Brest ob. Brześć.
 Briger Petrus senior consul (1422) 7
 Brouwer Niclos beckerknecht (1375) 26
 Brześć (Brest) miasto na Kujawach 3, 17
 Burg (Bork) Johannes dapifer Sandomiriensis et civis (1360, 1367) 6, 7, 34

C

Carolus quondam rex Ungariae (1355) 4
 Caschow (Cassow) ob. Koszyce
 Casim episcopus Judeorum Crac. (1370) 9
 Catharina filia regis Ludovici (1375) 10
 Kazimirus rex Poloniae (1344, 1355, 1360, 1367) 3, 4, 6, 21, 60
 Kazimirus filius Vladislai regis Poloniae (1425, 1431) 16, 19

Kazmir Nicz beckerknecht (1375) 26
 de Keczer Heynussius consul 2
 Chanaan Lewkonis filius, judeus Cracoviensis (1407) 15
 von Kilian Jacob richter der stat Caschow (1394) 13
 Ciołek ob. Czołek
 Clara Tumba ob. Mogiła
 Knuwer Johannes scabinus (1364) 7
 Kochan Jacobus wassirfurer (1375) 24
 Koszyce (Kaszow, Caschow, Cassow) miasto w półn. Węgrzech 13
 Cracow Johannes consul civitatis (1382) 35
 Crayna prioriosa monasterii Sverzinciae (1382) 12
 Cunc Gothardus consul (1422) 7
 Czan Nicolaus consul (1378), eldister der stat (1379) 11, 30
 Czartkonis Petrus scabinus 8
 Czendner Paulus beckerknecht (1375) 26
 Czeyn Georgius (Jurge) consul (1378), eldister der stat (1379) 11, 30
 Cziginhals Tylo beckerknecht (1375) 26
 Czin (Czeyn) Gocz senior civitatis (1381) 11
 Czołek (Ciołek) Andreas subcamerarius Sandomiriensis (1425) 16
 Czołek (Ciołek) Stanislaus vicecancellarius Regni (1425) 16
 Czweygris Cunczchin beckerknecht (1375) 26

D

Dancz Wynandus consul civitatis (1381) 35

E

Elbogin Michil beckerknecht (1375) 26
 Elyzabeth regina senior Vngariae et Poloniae (1371, 1375) 9, 10
 Eryk custos domus Miechoviensis (1364) 8

F

Faber Johannes senior consul (1422) 7
 Fetter Petir civis (1422) 7
 Florianus episcopus Crac. (1371) 10
 Florianus prepositus et cancellarius Lanciensis (1355, 1360) 4, 7

* Data, zamieszczona po nazwisku, oznacza datę dokumentu lub zapiski, w której się nazwisko spotyka. Dodana po nazwisku godność: consul civit., senior consul, eldister der stat, scabinus, civis oznacza godność rajcy lub ławnika krakowskiego itp., o ile inaczej nie naznaczono.

Florianus castellanus Visliciensis (1425) 16
 Fochszagil Albertus consul civitatis (1381, 1382) 35
 Fogil Johannes consul (1378), senior civit. (1379, 1381) 11, 30
 Franczko advocatus et teloneator (1364) 8
 Fridlandt Johannes senior consul (1422) 7
 Freind Peschko eldister der stat (1379) 30

G

Girlach Joannes consul (1381) 35
 Gloger Pesschko wasserfurir (1375) 24
 Gosticz Sydlo consul (1382) 35
 Grabe Michael consul (1324) 2
 Gregorius filius Hankonis, civis (1360) 6
 Grife Hannus wassirfurir (1375) 24
 Grobnik Nicolaus eldister der stat (1379) 30
 Grünwalt Nicz beckerknecht (1375) 26
 Grzimala Erasmus senior consul (1422) 7

H

Hanko filius Spiczimiri, civis (1360) 6
 de Hayna Maternus beckerknecht (1375) 26
 de Hayna Pate Nicz beckerknecht (1375) 26
 Hedvigis filia regis Ludovici (1375), regina Poloniae (1395, 1425) 10, 15, 17
 Hedvigis contoralis Ottonis de Pilcza (1395) 14
 Helias judeus Crac. (1407) 16
 Hermmanus cancellarius Cuyaviensis et procurator gen. regis (1344) 3
 Hildbrant Niclos beckerknecht (1375) 26
 Hobschbir Niclos beckerknecht (1375) 26
 vom Hofe Jacobus eldister der stat (1375) 30
 vom Howe Hannus beckerknecht (1375) 26
 Hungaria ob. Ungaria.
 Huter Hamman senior civitatis (1381) 12

I J

Jekil wasserfurir (1375) 24
 Immramus ob. Ymmramus.
 Innowlocz (Innowłodź) miasto nad Pilicą (w woj. łęczyckiem) 3
 Johannes dux, nepos regis Ludovici 5
 Johannes (dictus Jura) castellanus Cracoviensis (1360) 7
 Johannes (de Xians) castellanus Cracoviensis (1371) 10
 Johannes castellanus Crac. (1395) ob. Mulsthin Johannes.
 Johannes castellanus Voyniciensis (1355) 4
 Johannes cancellarius Cracoviensis (1360) 7
 Johannes archiepiscopus Leopol. (1425) 16
 Jordan judeus Crac. (1370) 8
 Jordan judeus Crac. (1407) 15
 Isserl nepos Lewkonis, judeus Crac. (1407) 16

L Ł

Lancicia (Łęczyca) miasto wojew. nad Bzurą 3
 Lanczuth nad Wisłokiem w ziemi przemyskiej 15

Lanczuthensis terra 14
 Lange Bartusch eldister der stat (1379) 30
 Langniclos (Lang Nicolaus) magister civium (1422) 7
 Lantscrone Niclos beckerknecht (1375) 26
 Lassotinus mons, wzgórze pod Krakowem 14
 Łęczyca ob. Lancicia
 Lemberg (Lemburga), Lemborger 32, 60
 Lewko judeus Crac. (1370, 1378, 1381—2, 1407) 9, 12, 15, 29, 34—5
 Leypniger Nicolaus senior consul (1422)
 Leytmann VImann eldister der stat (1379) 30
 de Littwania domini 17
 Lodovicus rex Ungariae (1355, 1375) 4, 10
 Luban Nicolaus beckerknecht (1375) 26
 Lublin miasto wojew. 3, 51
 Lüchtspohn Hannus beckerknecht (1375) 26
 Lwów ob. Lemberg.

M

Marcussius palatinus Lanciciensis (1425) 16
 Maria filia regis Ludovici (1375) 10
 Martinus magister fratrum Cruciferorum hospitalis S. Spiritus eccl. S. Crucis (1324) 2
 Martinus prepositus eccl. beatarum Elisabeth et Hedvigis prope Cracoviam ord. S. Aug. (1378) 11
 Megirlin Endirlin beckerknecht (1375) 26
 Meideborg miasto w Saksonji 43
 Melczter Petrus eldister der stat (1379, 1381) 30
 Mestener Johannes eldister der stat (1379) 30
 Miechoviensis domus ordinis Jerosolimitani sancti Augustini 8, 11
 Michael capitaneus Lublinensis (1425) 16
 de Michilow (Michalow) Nicolaus palatinus Sandom. et capitaneus Crac. (1425) 16
 — ob. Micolai.
 Micolai der hewptman sandomirsky (1426) 18
 — ob. Michilow Nicolaus.
 de Misna Cunczil beckerknecht (1375) 26
 Mochow Enoch eldister der stat (1379, 1381, 1382) 12, 30, 35
 Mogiła (Clara Tumba) siedziba klasztoru cystersów pod Krakowem 1
 Moko judeus Crac. (1407) 16
 Mokrski Florian byschof von Krakau (1375) 23
 Mornsteyn's grosse haws (1385) 39
 Morensteyn Georgius consul (1422) 7
 Mosticius castellanus Posnaniensis (1425) 16
 de Mulsthin (Melsztejn) Johannes castellanus Crac. (1395) 14

N

Nemerza heres de Golcza (1364) 8
 Neorsa Petrus consul (1382) 35
 Neorza Franciscus consul (1422) 7
 Neyskorn Nicz beckerknecht (1373) 26
 Nicolaus prepositus domus Miechoviensis (1364) 8
 Nicolaus filius Hankonis civis (1360) 6
 Nossatko Tomko civis (1378) 11

O

- Oderer Cunadus scabinus (1364) 8
 Olaw Johannes eldister der stat (1379, 1381) 12, 30
 de Olauia Steffanus consul (1381) 35
 Oleśnicki Sbigneus episcopus Crac. 16
 Omoel judeus Crac. (1407) 16
 Opoczno (Opocznów) miasto w wojew. sandomierskiem 3
 de Oppaw Jekil beckerknecht (1375) 26
 Opuleris Tycz eldister der stat (1379) 30
 Ortolphus generalis magister ordinis S. Spiritus (1324) 2
 de Ostrorog Sandivogius palatinus Posnan. et capitaneus Majoris Poloniae generalis (1425) 16
 de Ostrow Cristinus castellanus Cracoviensis (1425) 16
 Osman judeus Crac. (1407) 16
 Otto cancellarius Polonie (1344) 3
 Otto comes ob. Pilcza
 Owynritter Hannus beckerknecht (1375) 26

P

- Panczer Johannes consul (1378) 11
 Pate Nicz ob. Hayna
 Pelka subagazo (1355) 4
 Pelka haeres de Golcza (1364) 8
 Petirkaw ob. Piotrków.
 Petirmann Hanco eldister der stat (1379, 1381) 11, 30
 Petrus palatinus Sandomiriensis (1371) 10
 Petrus castellanus Sandeczensis (1371) 10
 Petrus tribunus Crac. (1355) 4
 Petrus filius Nicolai, civis (1360) 6
 Petrus sororius Sobotconis, wasserfurir (1375) 24
 Piotrków (Petirkaw) miasto w wojew. sieradzkim 3
 de Pilcza Otto palatinus Sandomiriensis (1395) 14
 Plesner Nicolaus scabinus (1364), consul (1378, 1382), eldister der stat (1379) 8, 11, 30, 35
 Prandnyk rzeczka pod Krakowem 6
 Prage Frenczil eldister [der stat (1379) 30
 Prewssen (Pruteni) 10, 13
 Proger wasserfurir (1375) 24
 de Pyssar Gregorius civis (1360) 6

R

- Raphael castellanus Wisliciensis (1371) 10
 de Reymarstat Nicolaus beckerknecht (1375) 26
 Richlini Nicolaus scabinus (1364) 8
 Rosaw Hannus beckerknecht (1375) 26
 Rosprza miasteczko w wojew. sieradzkim 3
 Rotbart Jurge beckerknecht (1375) 26
 Rudawa rzeczka pod Krakowem 2
 Russia 3, 10, 16, 51
 Rysinknecht Petrus beckerknecht (1375) 26
 Rzana posiadłość blisko wzgórza Lassoty pod Krakowem 14

S

- Sącz ob. Sandecz
 Sandecz (Sącz) miasto w wojew. krak. 3
 Santka subpriorissa monasterii Sverzincie (1382) 12
 Sandzywogius palatinus Kalisiensis et capitaneus magnus (1395) 14
 Sandomiria (Sandomierz) miasto wojew. 3
 Sbigneus cancellarius et prepositus Cracoviensis (1344) 4
 Sbigneus episcopus Crac. ob. Oleśnicki.
 Szafranecz Johannes regni Pol. cancellarius (1425, 1426), der Crokische hirre 16, 18
 Szafranecz Petrus subcamerarius Cracoviensis (1425) 16
 vom Schonberk Peczolt beckerknecht (1375) 26
 Schuer Hanco wasserfurir (1375) 24
 Sebenwirt Joannes senior consul (1422) 7
 Smygrad (Żmigród) miasteczko nad Wisłą w wojew. krak. 3
 Sobotko civis (1375) 24
 Spiczimirus palatinus Crac. (1324), castellanus Crac. (1344) 2, 3
 Spiczmer Johannes consul civitatis (1381) 35
 Stanislaus castellanus Malogostensis (1360) 7
 Stanislaus prior monasterii Sverzincie (1382) 12
 Steno Andris sun beckerknecht (1375) 26
 Stobner wasserfurir (1375) 24
 Stolczil Nicolaus scabinus (1364)
 Swarcz Georgius senior consul (1422) 7
 Swarcz Nicolaus scabinus (1364) 8
 von Swidnicz Thomas beckerknecht (1375) 26
 Sydlo (Seidlo) ob. Gosticz.
 Szafraniec ob. Schaffranecz.

T

- de Tarnow Johannes palatinus Crac. (1425) 16
 Tartarus Ulricus consul (1324) 2
 Tenczir Cunczo civis (1382) 12
 Tenczir Hanco dictus Berr, civis (1382) 12
 Teschin Nicolaus senior consul (1422) 7
 Thartaria 60
 Theodricus abbas Clare Tumbe (1299) 1
 Thicinensis terra 14
 Thorun (Toruń) miasto w Prusiech 3
 Thorunenses (1371) 10
 am Tore Michil wasserfurir (1375) 24

U

- Ulricus prepositus monasterii Sverzincie (1382) 12
 Ungaria, Hungariae regnum 3, 10, 51

V W

- Valhenne Pessco wasserfurir (1375) 24
 Walther Petrus beckerknecht (1375) 26
 Warschow Martinus consul (1378, 1381, 1382), eldister der stat (1379) 11, 12, 30, 35
 Vemchin Mathias beckerknecht (1375) 26
 Weniglogaw Nicolaus beckerknecht (1375) 26

- Werzing (Wirzing) Andreas consul (1378, 1381), eldister der stat (1379) 11, 30, 35
 — ob. Wirzing
 Wielofski Jacusius judex Siradiensis (1425) 16
 Wilczko civis (1364) 8
 Wirzing Nicolaus dapifer Sandomiriensis (1344) 4
 — ob. Werzing
 Wislicia (Wiślica) miasto nad Nidą w wojew. sandom. 3
 Wladislaus (Jagiello) rex Poloniae (1407, 1425) 15, 16, 17, 19
 Wladislaus filius Wladislai regis Poloniae (1425, 1431) 16, 17, 18, 19
 Wlotkowicz (Wlodkowic) Petrassius capitaneus Lemburgensis et Russiae (1425) 16
 Wolfram Petir collector Camerae apost. (1426) 19
 Wolica posiadłość blisko wzgórza Lassoty pod Krakowem 14
 Wuchir Nicz beckerknecht (1375) 26
 Würmyl Nicz beckerknecht (1375) 26
 Wygand Johannes senior consul (1422) 7
- Y**
- Ymmramus wojewoda Crac. (1344) 3
- Z**
- Zawisza archidiaconus Crac., vicecancellarius regni (1371) 10, 60
 Zawisza (Zawischa) castellanus Sandecensis (1360) 7
 Zupparius (Zupnik) Nicolaus consul (1378), eldister der stat (1379, 1381) 11, 12, 30
 — ob. Antonius Sawpnik.
 Żmigród ob. Smygród.

Wykaz ważniejszych przedmiotów oraz wyrazów polskich

A

advocati et viceadvocati juramentum 50
 affusorum juramentum 45
 altar (eltir) 42
 aqueductoris juramentum 51
 area Miechoviensis domus 8
 armener 32

B

baden 28
 bader 36, 41 (badlon)
 badstube 24, 28, 51
 balneales 37
 balneatores 41
 becker, beckinknechte 26
 beycht 23
 bir ob. byr
 brand ob. fuyr
 braseatorum juramentum 47
 bretspil 42
 brewhewser 51
 brówer 37
 bruck 22, 33
 brücken (brucke) 23, 33
 buog (bóg) 46, 52
 burgerrecht 40
 — ob. jus civile.
 busse (pena) 1 fertonis 23, 24; 1 groschen 31; 2 groschen 32; 3 groschen 32, 38, 41, 42; 1/2 firdung 30, 37, 41; 1 schok 27; 1 virdung 34, 37, 38, 41, 42; 1 mark 24, 36, 38, 40, 41, 42; 5 mark 25, 29, 31, 40
 butyl 26
 byr 22, 32, 37, 41, 45, 48
 — ob. langwelle
 byr angissin 42
 byrschroter 38

C

camerae pannorum 19
 cantor 37
 caplan der stat 23—4
 collecta seu exaccio 5
 collector Camerae apost. 18
 columbatio 36
 columbariorum juramentum 48
 consules cracovienses 7 (r. 1422), 9 (r. 1377),

11 (r. 1378, 1381), 13 (r. 1394), 17 (r. 1425), 19 (r. 1431)

— ob. ratmennen, eldisten
 consulum juramentum 45, 50
 conventio in Brest (1425) 17
 creczmer (kelermeister) 22, 31, 32, 41
 crematoris argenti juramentum 50
 crome (arme und reiche) 34
 — ob. kaufcamer
 crucz 34, 39
 czeche (bruderschaft, innung) 44, 45, 49
 — ob. innung
 czechinmeister 39
 — ob. mechanicorum magistri
 czezelnicza (horreum laterum) 6
 czepner 31
 czins 21
 czinshafter grund 33
 czoll 40
 — ob. zoll.

D

depositio 4
 depositoryum 51
 descensus regis 5
 domus Wilczkonis 8
 Donati (liber) 36
 dzyerzenya 49

E

ecclesia beatarum Elisabet et Hedvigis 11;
 fratrum predicatorum 8; sancti Nicolai 6; beate Virginis 36
 eldisten der stat 20 i następne, 30, 31
 eltir ob. altar.
 erdczins (ertczins, ercztzinse) 22, 33, 43
 expeditio ultra fines regni 5

F

falszowanya 49
 famuli civitatis 33
 famulorum juramentum 47
 ferinae 36
 feyrmontag (guter montag) 41
 feyrtage 34, 36
 fleysschbank 39
 forum piscium et allecum 49
 — ob. vyschmarkt
 freymarkt (vreymarkt) et ejus assessores 40
 fuyr (vewyr, vewger) 24, 25

G

gast 32, 39
 — ob. hospites
 geschoss 33, 38, 39, 40
 — ob. schoss
 gewand 18, 33 (zomirgewant)
 — ob. kleyder
 gewichteycher (der) juramentum 52
 gladium et cultellorum evaginatio 31
 — ob. messer, swert
 glocke, glöckner 36, 42
 gotisleichnam 23
 greniczen 27

H

hantwerkman 39
 — ob. mechanici
 handwerkknechte 41
 — ob. beckirkknechte
 haws Mornsteyns 39
 hochzeit 27
 homagium 9
 homagium (juramentum) civitatis 16, 17, 19
 horreum laterum 6
 hospitale s. Spiritus 14
 hospitale in Lanczut 15
 hospites 19
 — ob. gast

I J

ignis ob. fůyr
 innunge der beckirkknechte 26
 institorum juramentum 47
 ior und tag 43
 juden 29
 judei cracovienses 9, 12, 15—6, 35
 juramenta, jus jurandum 44 i nast.
 jus civile 1, 51
 — ob. burgrecht

K

kaufcamer (kawfkammer) 18, 34, 39
 — ob. crome, kromy
 kegel 41
 kindelbir 29
 kirchen 24, 30 (in kirchen vorschriegen), 40
 — ob. ecclesia
 kirchgang 29
 kleyder 27, 39
 — ob. gewand, mantel
 konig, konigreych 44, 45, 50, 51, 52
 koniginfingerl 33
 kot 26
 — ob. mist
 kreczmer 37, 38
 kromy 47
 kulen 42

L

langwelle (lankwel, lanquel) 38, 45, 48
 — ob. byr.
 lassiczin 25

lawica przissansnicza 46
 Lassatinus (Lassotinus) mons 14
 lehen 42
 leczcze [zapewne = lecze, lectie] 32
 locatus magistri 37

M

magister civium (Langniclos) 7
 magister scholae 36—7
 magistrorum monetae regiae juramentum 50
maidenburskie prawo 46
 markt 48
 — ob. salczmarkt, vyschmarkt
 mantel (und röcke) 29
 mechanici, mechanicorum magistri 44
 — ob. czechinmeister
 mechanicorum juramentum 44
 medales 36
 meet 22
 melczner 48
 mercatores extranei 9
 — ob. hospites
 mercatorum juramentum 52
 mercimonia 10
 messer adir swert czien 30
 — ob. gladium evaginatio
 mist 23
 — ob. kot
 molendinatores 38
 molendinum in Prandnyk 6, in Rudawa 2
 molner 26, 38
 monasterium 1 (Clare Tumbe); 12 (domi-
 cellarum Sverzincie)
 moncze (müntze) 50
 moneta 50
 morgingobin 23
 mummende (an weynachtin adir obirsten
 tagen) 36
 müwern (müren) 21, 33

N

nedirloge (nyderloge, nedirlage) 13 (in Ca-
 schow), 18, 52
 — ob. sklad
 notarii civitatis juramentum 46
 nucleales 36

O

opczem 52
 ortel (meideborgische) 43
 orteile 46
oschukanya 49

P

pensa minor 49
 pensatoris juramentum 49
 pfründe (geistliche) 42
 platea s. Floriani 12
poszitek 47
pozytek 49
prawa myeskye 52

pretorium 16, 34

— ob. rathaus

przedrozenia 49

przestępny 47

puerperia 29

Q

quartaliensium juramentum 47

R

ratmannen 31—32, 39, 42, 45, 46, 47, 48,

50, 51, 52

— ob. consules

rownosc 49

rathus (rothus) 24, 31,

— ob. pretorium

recht der stad 50

register (alder) 33

richter 46

rothus ob. rathaus

roformagister 51

ryng (ring) 23, 27, 38, 39

S

salczhutten 34

salczmarkt 18, 41

salz 41

sawpnik, zaupnik 18

sawppe 18

scheppen der stat 39, 42

scheppenbrife 43

schola beate Virginis 36

schoss 22

— ob. geschoss

schuler 36

sechswochen 29

seniores (consules) ob. eldisten

signator 37

sklad miasta 52

— ob. neditrloge

snadayen 29

spil 42

spilleute 28, 36

sprawyacz 49

spulicht 43

statbuch 30

stocke (im) siczin 37

swert ziehen 42

— ob. gladiorum evaginatio

swybogen 21

szemie wisthy 52

T

tabernatores ob. creczmer

tabernatorum juramentum 48

tancz 28

targ sprawiedlywy 47

tedinge 42

tendlariorum juramentum 49

theloneum 3, 40, 60

thowarzystwo 52

towar y kupia 47

trankgelt (trinkgeld) 32, 38

trewunge 27

turem (in) siczin 31

U

urzand 49

usura 21

— ob. wuchir

V W

wage ob. pensa

wasser 51

wassirfloss 42, 43

wassirfurer 24

wergbinder juramentum 49

weyn angissin 42

via 3 (versus Ungariam et Russiam); 9 (versus Russiam); 51 (gegen Russia); versus

Thartariam 60

vierzien 52

wildpret 36

wilkirze 52

wilkür und saczunge 31

willkuren 30

wolga 46

vormunde 40

woyewoda 3

wuchir 29

— ob. usura

würfil 42

wyodl 49

vysche 25

vyschmarkt 25

— ob. forum piscium

Y

yobaiones 5

Z

zeiger 29

zoll 52

— ob. czol

zupparius ob. sawpnik

Omyłki druku

Str.	wiersz	zamiast	winno być
10	19 oddołu	senior, regina	, senior regina
20	8 oddołu	muowania	murowania
24	24 oddołu	base	buse

Dopełnienia

1) Na stronie 150 kodeksu Grab. znajduje się następujący mandat królewski z 21 sierpnia 1379, mający zapewnić wykonanie przywileju z tejże daty (zamieszczonego w zbiorze Grab. na str. 93, a ogłoszonego z oryg. w »Kodeksie dypl. m. Krakowa« Piekosińskiego w tomie I str. 69):

Fidelibus suis universis et singulariter capitaneis, burgraviis, theloneatoribus et quomodolibet officiatis et eorum vicesgerentibus, nec non civitatibus, oppidis et villis terre nostre Russie, presertim tamen consulibus et civibus civitatis Lemborgensis graciam regiam cum favore. Informati fidelegali fidelium nostrorum prelatorum et baronum ac civitatum plurium nostrarum hominum regni nostri Polonie testimonio, quod omnibus mercatoribus regni nostri Polonie predicti cum eorum mercimoniis Thartariam ab antiquis temporibus, et specialiter tempore condam illustris domini Kazimiri regis Poloniae, avunculi nostri felicis memorie, transire semper fuit liberum et licitum. Et quia sanius, clarius et luculencius per prefatos nostros prelatos, barones ac civitatum nostrarum regni Polonie homines, quam per dictos cives nostros Lemborgenses informamur, virtute cuius litteras nostras de nobis eisdem ad eorundem assercionem emanatas presentibus revocando annullamus nulliusque fore efficacie volentes. Ac etiam considerantes incommoda et dampna varia ac depauptaciones multiplices ex huiusmodi orituras preclusionem vie Thartarice regni nostri predicti Polonie mercatoribus, vobis presentibus firmiter sub nostre regie obtentu gracie precipiendo mandamus, quod a modo et deinceps nullum dicti regni nostri Polonie mercatorem profecturum Thartariam cum suis mercimoniis reversurum impedire aut prohiberi quomodolibet presumatis; nullumque aliud theloneum maius quam tempore dicti condam regis Kazimiri nostri avunculi exacturi. Aliud igitur non facturi, presentes reddite presentanti. Datum die dominica infra octavas Assumptionis Beate Marie Virginis anno Domini lxx^{mo} ix^o.

2) Opinia prawna Jana Elgota (str. 2 zbioru Grab.) oraz dwie opinie nieznanego prawnika (str. 115 zbioru Grab.) zostały przeze mnie ogłoszone i objaśnione w osobnej pracy p. t. Opinie prawnicze profesorów Uniw. Krak. w 15 stuleciu (w »Czasopiśmie prawniczem i ekonomicznem«, 1935, tom XXX 431 i nast.).

3) Data dokumentu królowej Elżbiety (nr 8 str. 9) 1 stycznia 1371 budzi wątpliwość ze względu na Zawiszę, który zostaje podkanclerzym krakowskim dopiero w lecie 1371 r. Być może jednak, że data ta pozostaje w związku z różnicą czasu między *actum* a *datum*.

Spis rzeczy

	Str.
Wstęp wydawcy	I—XVIII
Część I. Przywileje nieznane, zawarte w kodeksie Ambr. Grabowskiego, razem nrów 1—20	1—19
Część II. Wilkierze, razem nrów 37	20—43
Część III. Formulae iurisiurandi, razem nrów 28	44—52
Wykaz osób i miejscowości	53—56
Wykaz ważniejszych przedmiotów oraz wyrazów polskich	57—59
Omyłki druku	60
Dopełnienia	60

BIBLIOTEKA

I
H
K
M

III. 199